KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

XI. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

A nyelvoktatás jelene és jövője * Az angol nyelv oktatásának helyzete Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban * Magyarul szeretnék tanulni * A hagyományőrzés lehetőségei az oktatásban * A presematikus szakasz ember-, ház- és faábrázolása * A természettudományok vonzásában * Tanévzáró a bakosi hétvégi iskolában * Az olvasás megszerettetése * A Máltai Szeretetszolgálat és a KMPSZ együttműködése * Hírünk a világban * A legfőbb érték a közösség szolgálata * Múltidéző * Óvodára várva * Tehetséggondozás mostoha körülmények között * Templom és iskola * A lelkiismeretes munka meghozza gyümölcsét * Szőttesek a beregi iskolásoktól * Nagygejőc földrajzi nevei * A kataszteri térképezés Bereg vármegyében * Ifjú matematikusok versengése * Nyelvhasználati vetélkedő Bátyúban * Karádi helyesírási verseny * Kazinczy szépkiejtési vetélkedő * Terebesi-emlékverseny * Irodalmi hét a beregszászi főiskolán * Idegennyelv-vetélkedő Beregszászon * Shakespeare-előadás a magyar gimnáziumban * Átal mennék én a Tiszán... * A magyar vers ünnepe a Felső-Tisza-vidéken * Irka-születésnap és gyermeknap * Búcsút vettek az iskolától a végzősök * Diplomaátadás a Rákóczi Főiskolán

A nyelvoktatás jelene és jövője

Az anyanyelvre kellene alapozni

Az államnyelv ismerete minden – az adott országban élő – más anyanyelvű ember számára nélkülözhetetlen. Enélkül nem tud érvényesülni. S ma már olyan időket élünk, hogy az anyanyelven és az államnyelven kívül legalább még egy európai nyelvet is tudnunk kell. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség éppen ezért különösen nagy gondot fordít az anyanyelv tökéletes elsajátíttatása mellett az ukrán, az angol, illetve a német és a francia nyelv oktatására. A pedagógusok számára gyakorlati ismereteket nyújtó továbbképzéseket szervez, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanáraival együttműködve tanterveket és tankönyveket ad ki, a diákok számára tantárgyi vetélkedőket rendez. Miért van ezekre szükség, milyen jelentőséggel bírnak, hogyan javítható a nyelvoktatás? – ezekről a kérdésekről beszél dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a Rákóczi-főiskola elnök asszonya.

– Az általunk szervezett tantárgyi vetélkedők teret és lehetőséget biztosítanak arra, hogy megmérettessenek a magyar iskolák, iskolások egymás között, hogy fejlesszük a gyermek személyiségét és természetesen tárgyi tudását. A tanulók itt egyforma esélyekkel indulnak. Különösképpen nagyon fontos ez azon iskoláknak, akik úgymond egymaguk vannak. Például az Ungvári Dayka Gábor Középiskola, vagy a Munkácsi II. Rákóczi Ferenc Középiskola, de említhetném a Viski Kölcsey Ferenc Középiskolát. Ez azt jelenti, hogy ők a városi, illetve a járási vetélkedőkön, pl. magyarból, vagy akár a magyar iskolák között szervezett ukrán vetélkedőn önmagukkal „versenyeznek", így aztán az első három hely mindig az adott iskoláé. De így nem ismernek másokat, nincs összehasonlítási alapjuk. Emellett a falusi iskolák számára is fontosak ezek a megmérettetések. Itt találkoznak olyan diákokkal, akik például alaposabb felkészültségűek, akikhez lehet igazodni. E téren mindenképpen példaként állíthatjuk a gimnazistákat, a líceumok diákjait, hiszen ezekben az oktatási intézményekben köztudottan alaposabb felkészültségre tesznek szert, legalábbis a statisztikák azt mutatják: innen nyernek a legtöbben felvételt a főiskolákra, egyetemekre.

Emellett az is fontos, hogy vannak olyan vetélkedőink, amelyek számunkra is az etalont jelentik. Ilyen például az Édes anyanyelvük és a Kazinczy szépkiejtési verseny. Ezeket Magyarországon indították el, s mi csatlakoztunk hozzájuk. Tehát a magyarországi követelményeknek megfelelően készülnek a mi diákjaink is. Mi nem állíthatunk fel más mércét anyanyelvből, mint Magyarország. Ez azért is fontos, hogy bekapcsolódjunk egy határok feletti nemzeti-kulturális életbe.

Az általunk szervezett vetélkedőknek közösségteremtő szerepük is van. A gyermekeink ismerkednek, barátkoznak, s később a felvételin, amikor találkoznak, már nem lesznek ismeretlenek, s azt is tudják majd, ki mennyire felkészült, milyen tudással rendelkezik. Arról is lesz elképzelése, hogy az adott közegen belül ő maga mit ér. A Zrínyi és a Gordiusz matematikai versenyek legjobbjai szintén eljuthatnak Magyarországra, ahol az ország, illetve az elszakított régiók legjobbjaival mérhetik össze tudásukat. Mindez valahol az önértékelésüket is erősíti, illetve további szorgalmas tanulásra ösztönzi őket.

Az sem elhanyagolható tényező, hogy néhány vetélkedő – így például a Gordiusz matematikai verseny, az Édes anyanyelvünk, a Karády helyesírási és nyelvhelyességi, az idegen nyelvi, földrajzvetélkedő nyerteseinek (az érettségizőkről van szó) a KMPSZ és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola között megkötött szerződés értelmében, ha a főiskolára felvételiznek, hozott pontszámként beszámítják az eredményüket. Így akár 20, illetve 16,12, 8 vagy 4 ponttal gazdagabban vághatnak neki a felvételiknek. Ezen tantárgyi vetélkedők kérdéseit-feladatait a főiskola tanárai állítják össze, akik a zsűri munkájában is részt vesznek, ezáltal mintegy garanciát is vállalnak, hogy a diák valóban megdolgozott a pontszámért.

Az államnyelv oktatása sajnos a mai napig nem úgy, nem olyan színvonalon folyik, mint ahogy kellene. Az alapvető gond, szerintem, hogy még mindig nem születtek meg a megfelelő, diákokra szabott tantervek. Alapvető pedagógiai álláspont a XXI. században, hogy az iskoláknak igazodniuk kell a gyermekekhez. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az iskoláknak ki kell szolgálniuk a gyerekek igényeit, hanem az oktatásban figyelembe kell venni a tanulók pszichológiai, társadalmi hátterét, s a tanárnak annak megfelelően kell kiválasztani azokat a munkamódszereket, amelyekkel eredményeket érhet el. Egyértelmű: teljesen más egy városi elit iskolában nyelveket tanítani, mint egy kis falusi iskolában, ahol a gyerek otthoni munkára is be van fogva, gyengébb az intézmény felszereltsége is, sokszor még a tankönyvellátottság is rosszabb. Emellett figyelembe kell venni – amiről egyébként sokan hajlamosak megfeledkezni – a család szubkultúráját is. Azt, hogy milyen szerepe van a családban a tanulásnak, mennyire tartják értéknek a tudást. Területünkön a történelmünk alakulása miatt alig vannak sokgenerációs értelmiségi családok, ami mindenképpen rányomja bélyegét a tudáshoz, a tanuláshoz való viszonyulásra is.

Az államnyelv tanítása terén legelőször is a régi szemléleten kellene változtatni: nincs második anyanyelv. A gyermeknek van egy első nyelve, amit az édesanyjától megtanult. Ez az anyanyelve. Később aztán erre építve megtanul egy második, harmadik stb. nyelvet. Amit csak akkor tanulhat meg igazán, ha alaposan ismeri az elsőt, amire építhetünk – olyan, mint a fundamentum meg a ház kérdése. A második, harmadik vagy sokadik nyelv elsajátításánál olyan módszereket kell választani, hogy a munka minél hatékonyabb legyen. Hogy mire leérettségiznek a gyerekek, minimum két nyelven kommunikáljanak. Azt tapasztaljuk, hogy a mi érettségiző diákjaink más idegen nyelven már kommunikálnak, míg ukránul legfeljebb értenek. Néhány évvel ezelőtt egy minisztériumi küldöttség vizsgálta egyik nagy magyar tannyelvű iskolánkban, hogy milyen szintű az államnyelv oktatása, tudása. Egy olyan osztályba vitték be a vendégeket, ahol a szülők szerették volna, ha gyermekük több nyelvet tud, ezért – bár akkor még nem volt köte-

lező a 2. osztályban az idegen nyelv tanítása – megkérték az angoltanárt, foglalkozzon a gyerekekkel, plusz órában. Végül is ugyanolyan óraszámban tanulták, mint az ukránt, de az angolt egy év késéssel kezdték. Amikor aztán a minisztérium képviselője ukrán nyelven feltette a kérdéseket, a gyerekek megértették azt, de angolul válaszoltak. És ez még talán a jobbik eset, mert bizony gyakran előfordul iskoláinkban, hogy a kérdést sem értik a gyerekek. Ez pedig mindaddig így lesz, amíg az ukránnyelv-tanárok azt várják el, hogy a tanuló felmondja a szabályokat. Így nem lehet nyelvet tanítani. Minél hamarabb, minél több szót tanuljon meg a gyerek, tanulja meg azokat mondatba foglalni, tudjon először kommunikálni, s aztán majd ráér megtanulni, hogy mit miért kell éppen olyan sorrendben, ragozásban használni, amilyenben. Amíg a gyerek nem tud beszélni egy adott nyelven, addig nehéz megmondania, hogy mit miért és hogyan használ. Sajnos most még ott tartunk, hogy azt tanítják: mi a szabály. Ezen a szemléleten kell változtatni.

Ehhez új módszerek, új tantervek, új tankönyvek kellenek, s olyan tanárok, akik ezt elfogadják. Ez ügyben a főiskola tett néhány lépést. Így például a főiskola tanárai – Margitics Katalin és Lizák Katalin – kidolgozták az első, magyar anyanyelvű alsós gyermekek számára írott ukrán tankönyvet, remélhetőleg hamarosan a minisztériumi engedélyt is megkapjuk hivatalos alkalmazására. Egyébként mind a mai napig a román iskolák számára készített könyvekből tanulnak a mi gyermekeink is. Pedig a román és a magyar nyelv sajátosságai igencsak különbözőek.

Nagy lépés, hogy tavaly a főiskola ukrán–magyar, illetve magyar–ukrán szak indítására kapott engedélyt. Ennek köszönhetően 3-4 év múlva remélhetőleg lesznek már olyan pedagógusok, akik a fent vázolt koncepciókat elfogadják, s ezeket az iskolákban alkalmazni is fogják. Mert nem várhatjuk el a magyar gyerektől, hogy megfeleljen az ukránt anyanyelveként tanuló diákok elé állított követelményeknek. Ha azt akarjuk, hogy eredményes legyen az ukrán nyelv oktatása, tanítsuk meg a gyerekeket BESZÉLNI. Olyan légkört teremtsünk, hogy a gyerekek merjenek kommunikálni az általuk tanult nyelven.

A pedagógusszövetség is megpróbál lépéseket tenni ezen célok elérése érdekében. Így idén a Kölcsey Akadémia keretében az ukránnyelv-tanárok számára is indítunk kurzust.

Az államnyelv mellett természetesen az idegen nyelv oktatására is komoly gondot kell fordítani, hisz egyre közelebb kerülünk az Európai Unióhoz – sőt már a határán vagyunk –, s a nyelvtudás egyre inkább felértékelődik. A főiskola éppen ezért helyez nagy hangsúlyt az angol nyelv oktatására, mert ennek tudásával bárhol el tud helyezkedni a végzősünk. Már most is angol nyelven kell írni minden EU-s pályázatot. Hiszem, hogy – ha úgymond telítődik is a tanári pálya – angol nyelvtudással (pláne, ha az ukrán nyelvtudással párosul) bárki bárhol el tud helyezkedni. De ennek tanulását idejében el kell kezdeni. Hires Emőke és Fábián Márta tanárnők elkészítették az alsó tagozatosok számára az első angol nyelvű tankönyvet. Ezt segédtankönyvként már az elmúlt tanévben is használták igen sokan, s bízunk benne, hogy az Oktatási Minisztérium hamarosan hivatalossá teszi ennek alkalmazását. Mi már a folytatáson dolgozunk…

Emellett nem szabad megfeledkezni a német és a francia nyelvről sem. Bár az EU-ban is leggyakrabban az angol a munkanyelv, a másik két nyelvvel is boldogulhat az ember. Éppen ezért a pedagógusszövetség német és francia nyelvből is megrendezi vetélkedőit, s szeptembertől a beregszászi Rákóczi- főiskolán a tanító és óvodapedagógia szakon beindítja a német nyelvet is. Ha megfelelő képesítésű szakembergárda áll majd rendelkezésünkre – legalább kandidátusi fokozattal –, akkor a német- és francianyelvtanár-képzés is beindulhat. Várjuk a kollégák jelentkezését…

Kovács Erzsébet

Meleg szeretettel függj a hon nyelvén!

Teljes birtokában lenni a nyelvnek, melyet a nép beszél: ez az első s elengedhetetlen feltétel. De erre még nem elég azon nyelvismeret, mely dajkának karjai közt ránk ragadt; s azt hinni, hogy gyermekkori nyelvünkkel az élet és tudomány legmagosb tárgyait is tisztán s erőben előadhatjuk, nevetséges elbízottság. Igyekezned kell nemcsak arra, hogy beszéded hibátlanul zengjen ajkadról; hanem arra is, hogy kedves hajlékonysággal, gazdag változékonysággal, tisztán kinyomva s szívre és lélekre erőben munkálva, okaidnak s érzelmeidnek akaratodtól függő tolmácsa lehessen.

Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! mert haza, nemzet és nyelv, három egymástól válhatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog. Tiszteld és tanuld más mívelt népek nyelvét is, (…), de soha ne feledd, miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetségig mívelni kötelesség.

Kölcsey Ferenc
Paraniesis (*Részlet)*

Ha nem az igazat

Az anyanyelvet valóban el lehet felejteni. De nemcsak külföldön, idegen nyelvek uralkodói légkörében vagy szomszédságában – el lehet felejteni idehaza is. Ha nem arra használjuk, amire való, a nyelv meghanyatlik. Ha nem az igazat fejezzük ki, s ha nem a legsürgetőbb, legizzóbb álmainkat bízzuk rá, elsorvad, mint szerelem híján élő nők.

Csoóri Sándor
Faltól falig *(Részlet)*

Küldetésünk

Azt a lelket és nyelvet, melyet rövid időre örökbe kaptunk, új szellemmel fényezve, csorbítatlanul át kell adnunk az utódainknak. Ez a küldetésünk – „áldjon vagy verjen sors keze” –: ez a mi küldetésünk. Kissé lehajtani a fejet. De a szívet, azt föl, föl, barátaim.

Kosztolányi Dezső
Lenni vagy nem lenni (*Részlet*)

Az angol nyelv oktatásának helyzete Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban[1]

A XXI. század gyorsan lüktető világában elengedhetetlenül szükség van egy vagy több idegen nyelvnek az ismeretére. Ukrajnában a szovjet éra idején is folyt idegennyelv-oktatás (pl. angol, német, francia, spanyol stb.), bár nem a kommunikatív módszeren volt a fő hangsúly, ezért az elért eredmények is merőben eltérőek voltak. A Szovjetunió összeomlása után az országban a helyzet rohamosan változott. Ennek eredményeként Ukrajnában jól megfigyelhető az az irányzat, miszerint egyre többen tanulnak idegen nyelveket, köztük az angolt (Huszti, 2004).

Nincs ez másként Kárpátalján sem, Ukrajna délnyugati csücskében, ahol kb. 150 ezres magyar kisebbség él. Kárpátalja magyar iskoláiban többnyire angoloktatás folyik, hiszen erre az idegen nyelvre van egyre nagyobb igény. A legtöbb magyarlakta járásban, így a Beregszászban, a Munkácsiban és az Ungvárinak egy részében is angoloktatás folyik, azonban a Nagyszőlősi járás néhány magyar iskolájában a német, illetve a francia nyelv dominál, vagy csak dominált, mert az angol egyre nagyobb teret hódít. Jelentős azon iskolák száma, ahol korábban németet vagy franciát oktattak, mára viszont (leginkább a szülők felől érkező sürgető nyomás hatására) már angoltanítás folyik (Huszti, 2004).

Hogy minél pontosabban megérthessük és hatékonyabbá tehessük a nyelvoktatás folyamatát, tisztában kell lennünk annak jelenlegi állapotával. Ezért kollégáimmal arra a feladatra vállalkoztunk, hogy feltérképezzük, milyen az angol nyelv oktatásának helyzete régiónk magyar iskoláiban. Ennek megfelelően jelen írásunk célja, hogy minél átfogóbb képet nyújthassunk az angoloktatás kárpátaljai helyzetéről, annak gondjairól és feladatairól Kárpátalja magyar iskoláiban.

Felmérésünkhöz kérdőívet készítettünk, melyben több tényezőre is rákérdeztünk, mint például: milyen az iskolák tankönyvellátottsága, milyen gyakorlattípusokat használnak a kollégák leginkább az angolórán, mi a tanárok véleménye a különböző tanítási anyagokról. Külön rákérdeztünk arra is, hogy milyen problémákkal találják szemben magukat leggyakrabban munkájuk során a tanárok, és hogy véleményük szerint ezeket a gondokat hogyan lehetne orvosolni. Végül kíváncsiak voltunk a nyelvtanári szakma szempontjából egy igen lényeges tényezőre: vajon mit tesznek a tanárok saját szakmai fejlődésük érdekében? Az adatokat 2004 tavaszán és nyarán rögzítettük, a 2003/2004-es tanévre vonatkozóan. Cikkünkben az általunk legfontosabbnak tartott témákat szeretnénk felvázolni.

Kérdőívünk alapjául két esettanulmány szolgált, az egyik az 1999-es Nikolov Marianne vezette English Language Education in Hungary, a másik egy hasonló jellegű, 2004-ben készült English for Specific Purposes in Ukraine (Astanina és mtsai) című tanulmány.

Kárpátalján ma 104 magyar iskola van, melyek közül 33 középiskola, 48 általános iskola, 13 elemi iskola, 5 szakközépiskola, 4 líceum és 1 nyolcosztályos gimnázium. A 104 iskola közül 73 magyar tanítási nyelvű, 31 pedig vegyes tannyelvű (magyar és ukrán) (Bagu, 2001). Mi kifejezetten a csak magyar tannyelvű iskolákra összpontosítottunk, mivel a vegyes tannyelvűeknél egyéb, általunk nem vizsgált tényezők is közrejátszhatnak.

A tanárokat a szociológiai kutatásokból jól ismert és bevált, „barát barátja" ("friend of a friend") módszerrel választottuk ki (Milroy, 1980). Így 38 iskola 50 angoltanárához jutott el kérdőívünk. Az eredmények felvázolását kezdjük az alsó tagozatos osztályokkal.

Az idegen nyelvek oktatásának bevezetésére az alsó tagozat második osztályaiban az Oktatási Minisztérium rendelete alapján a 2001/2002-es tanévben került sor kísérleti jelleggel vidékünk néhány iskolájában. Ezt követően a 2002/2003-as tanévben vált kötelezővé minden iskolában. Ennek oka arra vezethető vissza, hogy az ukrán kormány és az Oktatási Minisztérium felismerte a nyugati nyelvek fontosságát és az oktatási rendszer szerepét az idegen nyelv elsajátításában. Mint ismeretes, az idegen nyelvek használatának szükségességét egy társadalomban különböző tényezők befolyásolják: nemzeti szokások, geopolitikai megfontolások, a munkaerőpiac követelményei, gazdasági és politikai tényezők. Nos, Ukrajnában ez volt az az időszak, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az európai határok Ukrajna nyugati határai mentén húzódnak majd. Feltételezhető, hogy ugyanezek a tények játszottak döntő szerepet annak a határozatnak a meghozásában is, melynek értelmében a 2005/2006-os tanévtől bevezetik a második idegen nyelvet az általános és középiskolákban.

Az Oktatási és Tudományos Minisztérium 2001. évi, korábban említett rendeletét megelőzően az 5. osztálytól (azaz 10 éves kortól) kezdődött az idegen nyelv oktatása az általános és középiskolákban. Első osztálytól (azaz 6 éves kortól) csak néhány szakosított iskolában oktatták az angol nyelvet. Ilyen magyar iskola Kárpátalján mindössze 1 volt, melyben 1982-től megszüntették az angol nyelv emelt óraszámban való oktatását. A magyar iskolák közül egy iskolában volt szülői kérésre angolnyelv-oktatás első osztálytól kezdve, de idővel ez is megszűnt. Érthető tehát, hogy a minisztériumi döntést örömmel fogadták régiónk iskoláiban, mivel határmenti övezet lévén Kárpátalján fokozott igény van nyugati és keleti nyelveket egyaránt folyékonyan beszélő személyekre.

A változtatás azonban problémákat vont maga után, melyek, úgy tűnik, fokozatosan kezdenek megoldódni. A legnagyobb gondot a felkészületlenség okozta, mivel 2001 szeptemberére nem készült egységes tankönyv a második osztályok számára, illetve a következő tanévben megjelent könyvet sem tudták megfelelő mennyiségben eljuttatni az iskolákba. A magyar iskolákban megfelelő képesítésű tanerőben is hiány volt, azon kívül nem volt egységes a javasolt óraszám sem. Második osztályban heti 1 órában tették kötelezővé az idegennyelv-oktatást, illetve az iskolai komponensből az igazgatóság „kibővíthette" a heti óraszámot kettőre, de a magyar iskolákban ezt az órát a magyar nyelv oktatására különítették el. Az általunk megkérdezett tanárok közül töb-

ben jelezték, hogy ebben a korban ez az óramennyiség nem elegendő egy idegen nyelv hatékony és eredményes elsajátítására. A 2004/2005-ös tanévtől az ukrán tannyelvű és a nemzetiségi iskolákban egyaránt második osztályban heti 1 óra, míg a harmadik és negyedik osztályban heti 2 óra áll rendelkezésre az idegennyelv-oktatásra. A negyedik osztály végére az Európai Unió által kiadott *Common European Frame-work of Reference for Languages* (2001) *A1 szintjében* lefektetett alapkövetelményeknek megfelelő szinten kell elsajátítani a nyelvet. Figyelembe véve az adott körülményeket, ezek az elvárások irreálisak.

A szakképzett tanerőhiány pótlásában jelentős szerepet töltött be a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. A Beregszászi járás magyar tannyelvű iskoláiban az elmúlt tanévben 43 tanár közül 18 végezte el a KMF-et, 17 az Ungvári Nemzeti Egyetemet, kettő más tanintézményt, és öten nem rendelkeztek szakképesítéssel. Ha megfigyeljük, mára már igen jelentéktelen azon iskolák száma, melyekben szakképesítéssel nem rendelkező tanárok oktatják az angol nyelvet. A régió, úgy tűnik, az angolnyelv-oktatás terén kezd elmozdulni arról a mélypontról, ahová a tanárok tömeges kivándorlása után került a kilencvenes évek elején-közepén.

A tankönyvek terén korántsem ilyen egyszerű a helyzet. Az Oktatási Minisztérium két tankönyvet biztosított ingyenesen az iskoláknak, melyek közül az egyik számos szempontból nem felel meg a modern nyelvtanítás követelményeinek, többek között azért, mert a nyelvtani-fordító módszeren (grammar-translation method) alapul, nem fejleszti a nyelvi készségeket, főleg a szókincs és a nyelvtan tanítására összpontosít, az oldalai túlzsúfoltak, és hosszú, unalmas szövegeket tartalmaz. Az utasítások nyelve kizárólag ukrán. Egy másik, 2002-ben kiadott könyv valamivel gyermekcentrikusabb, megfelelőbb vizuális anyaggal van ellátva és a modern nyelvtanítás követelményeinek, ha nem is maradéktalanul, de jobban megfelel, viszont nincs kiépített gyakorlatrendszere, nem jelent meg hozzá munkafüzet, kazetta. Az utasítások itt már kétnyelvűek: angolul és ukránul olvashatóak. A felmérésben részt vett tanárok általános véleménye az, hogy ez a könyv is túl nehéz, nem érdekes, nem köti le a gyerekek figyelmét. Külön gondot okoz, hogy csak ukrán nyelvre van lefordítva a szószedet. Olyan iskolák is előfordulnak még elvétve, ahol a tanár nem tud vagy nem tud eléggé jól magyarul. Mivel nem lehet egy idegen nyelvet úgy elsajátítani, hogy nem vesszük figyelembe az anyanyelvet, a KMF nyelvészeti tanszékén elkészült egy angol nyelvkönyv a magyar iskolák második osztálya számára (Hires és Fábián, 2004), mely a 2004/2005-ös tanév folyamán került kipróbálásra. Amennyiben ez a kísérlet sikeres, egy a magyar iskolák számára összeállított tankönyvsorozat megoldást jelenthetne erre a problémára. (A magyar iskolák alsó tagozatának tankönyv-ellátottsági adatait lásd az 1. táblázatban.)

1. táblázat. A magyar iskolák alsó tagozatának tankönyv-ellátottsága a 2003/2004-es tanévben

	Az iskolák száma			Megjegyzés
	2. osztály	*3. osztály*	*4. osztály*	
Megfelelően ellátott iskolák	4	8	2	
Nem elegendő mennyiségű tankönyvvel ellátott iskolák	14	7	1	Átlagosan 2 diákra jut 1 tankönyv
Tankönyvvel nem rendelkező iskolák	5	3	3	
Tankönyvvel ellátott, de azt nem használó iskolák	2	1	1	

Az általunk megkérdezett tanárok a 2003/2004-es tanévben a tankönyvhiányt neves angliai és különféle magyarországi kiadók könyveivel, ill. azok fénymásolataival pótolták. A legnépszerűbb tankönyvek az English for You (Koleszárné, 1996), Grammar (Seidl, 1992) és a Chatterbox (Stronge, 1989) voltak**.** Az Oktatási Minisztérium évente kiad egy listát, melyen azon angliai kiadók könyvei szerepelnek, melyeket a minisztérium engedélyezett és javasolt iskolai használatra. Az Oxford Kiadó például jutányos áron kínálta a Get set go (Lawday, 1996) című sorozatát. Ezeket a könyveket viszont a szülőknek kell megvásárolniuk, ami vidéken szinte nem, vagy csak nehezen oldható meg egyrészt, a magas árak miatt másrészt, mert a terjesztők szinte el sem jutnak a vidéki iskolákba.

Végül egy olyan problémát kell megemlíteni, amely nem valószínű, hogy a közeljövőben megoldódhat, mivel erre csak az ország gazdasági helyzetének a javulása hozhat megoldást: ez a nagy létszámú osztályok és a csoportbontás kérdése. Sok iskolában nagy létszámú csoportok vannak, mivel minisztériumi rendelet szerint a csoportbontás 27 főnél nagyobb létszámú osztályoknál engedélyezett (az ilyen osztályok két csoportra bonthatók). A problémát a tanárok számára az jelenti, hogy nehezen tudják egyszerre lekötni a 26-27 tanuló figyelmét, a legfőbb gondot pedig az jelenti számukra, hogy a tanóra 45 percéből igen kevés idő jut egy-egy tanulóra.

A továbbiakban az általános iskola felső tagozatában tapasztaltakat vázoljuk fel.

A 2. táblázatból kitűnik, hogy a válaszadó tanárok közül 35-en dolgoztak a 2003/2004-es tanévben általános iskolai osztályokban 27 különböző kárpátaljai magyar iskolában.

Az 1. ábrán azt is láthatjuk, hogy a 35 tanár közül mindössze 3 férfi, és mindannyian a 20-25 év közötti korosztályhoz tartoznak. Egyébként is, ha jól megfigyeljük az első ábrát, láthatjuk, hogy a 35 tanár közül 24-en 30 év alattiak, heten 30-40 év közöttiek, míg egy tanár 40-50 év közötti, és mindössze hárman vannak 50 év felettiek. Az, hogy ilyen fiatalok az angoltanárok az iskolákban, azzal is magyarázható, hogy nagyon sok angol szakos kolléga, mint arról már korábban szó esett, az 1990-es években, az ukrán–magyar határ átjárhatóságának következtében, jobb megélhetés reményében áttelepült Magyarországra.

2. táblázat. A felmérésben résztvevő általános iskolai osztályokban tanító angoltanárok és iskolák száma

Iskola típusa	Iskolák száma	Tanárok száma
Általános iskola	14	14
Középiskola	13	21
Összesen	**27**	**35**

Ezért jelenleg elmondhatjuk azt, hogy az általunk megkérdezettek 74%-a 10 vagy ennél kevesebb évnyi munkaviszonnyal, tanítási tapasztalattal rendelkezve tanít a kárpátaljai magyar általános iskolai osztályokban (lásd 2. ábra).

A továbbiakban az iskolák tankönyvellátottságát jellemezzük. Ezzel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a 27 iskola közül 23 el

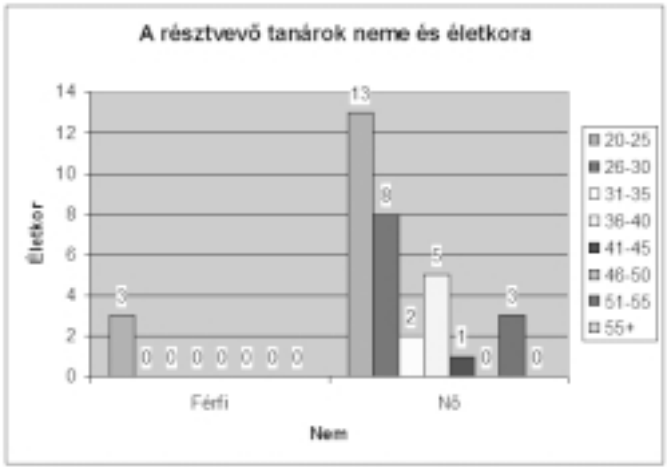

1. ábra. A felmérésben részt vevő (felső tagozatos osztályokban tanító) tanárok neme és életkora

2. ábra. A felmérésben részt vett (felső tagozatos osztályokban tanító) tanárok megoszlása a munkaviszony évei szerint

van látva megfelelő mennyiségű kötelező ukrajnai kiadású tankönyvvel. Azonban a megkérdezett tanárok több mint fele úgy gondolja, hogy az ukrajnai kötelező tankönyvek (Plahotnyik és Martynova, 1997) egyáltalán nem hasznosak, nem megfelelőek és sem a tanulók, sem a tanárok számára nem vonzóak, mert fekete-fehér az egész tankönyvcsalád, kevés benne a beszédgyakorlásra lehetőséget nyújtó feladat, a hallás utáni megértési készséget egyáltalán nem fejleszti, csak olvasásra összpontosít és fordításorientált. Ezekből az okokból kifolyólag több tanár külföldi, illetve magyarországi tankönyveket vagy ezek fénymásolatait, vagy éppen a kijevi kiadású English Digest angol nyelvet tanulóknak szóló kétheti lapot alkalmazza az órán.

Vizsgáltuk azt is, hogy milyen gondokkal, problémákkal találják szemben magukat tanáraink munkájuk során. A nehézségeket a 3. táblázat összegzi.

A táblázatból is kitűnik, hogy amelyik iskolában egyáltalán nincs könyv, ott a hiányára panaszkodnak a tanárok. Ahol van, ott pedig az a baj, hogy a könyv nem megfelelő minőségű. Többen említették nehézségként a kevés óraszámot, ami az általános iskolai osztályokban mindössze heti négy óra. Összehasonlításképpen, az alsó tagozatban mindösszesen heti egy órában kell tanítani az angolt, míg a középiskolában heti 2x45 percben. Az óraszámok terén tehát nem túl biztató a helyzet.

A két évvel ezelőtt bevezetett 12 pontos osztályozási rendszerben is találnak problémát a tanárok, bár sajnos, pontosan nem tértek ki a részletekre a kérdőívekben.

Néhány, bár messze nem minden kérdőívben, találtunk a problémák megoldására irányuló javaslatokat, melyeket a 4. táblázat összegez.

Végül essen szó arról is, hogyan képzik magukat tanáraink szakmailag.

A 3. ábrából kitűnik, hogy a szakmai fejlődés érdekében különböző lépéseket tesznek kollégáink. Legtöbben (a megkérdezettek 46 %-a) szakkönyveket és szakfolyóiratokat olvasnak. Mindössze 16%-uk vesz vagy vett részt állami továbbképző tanfolyamon (ami jelen esetben szintén a tanárok fiatal korára vezethető vissza); 15 %-uk saját kollégáival vitat meg szakmai kérdéseket rendszeresen, konferenciákon csak 10% vesz részt, 9% vesz részt a Kölcsey Pedagógusakadémián, melyet a kárpátaljai magyar tanárok érdekvédelmi szervezete, a KMPSZ szervez 2002 óta. Mivel az akadémia nemrég kerül évente megrendezésre, ezért valószínűleg csak kevesen ismerik, azonban tény, hogy évről évre egyre többen vesznek részt az egyhetes angoltanár-továbbképzésen. Egy-egy tanár említette, hogy gyakran hallgatja a BBC rádióműsorait, illetve használja a világhálót, ketten pedig nyelvtudásuk fejlesztése érdekében angol nyelvű szépirodalmat olvasnak. Megállapíthatjuk, hogy a megkérdezett tanárok mindegyike tesz ilyen vagy olyan lépéseket saját szakmai fejlődése szempontjából, ami örvendetes tény a jövőre nézve.

Essen még néhány szó az angoloktatásról a középiskolákban, illetve gimnáziumban és a líceumokban, ahol talán valamelyest jobb a helyzetkép.

Azon gondok és nehézségek, melyek az angol nyelv oktatásának terén tapasztalhatók általános iskoláinkban, nagyban befolyásolják a további nyelvoktatást, mind a középiskolákban, mind a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán.

Miközben a líceumokban és gimnáziumokban a tankönyv kérdése részben megoldott, az órák száma is megfelelő, a középiskolákban ezzel szemben az itt felmerülő problémák mellett a fent említett gondok továbbra is megmaradnak.

3. táblázat. A tanárok által munkájuk során tapasztalt gondok

Problémák
Nem a tantervnek megfelelő tankönyv
Nem magyar iskolák számára készült a tankönyv (a végén angol–ukrán és ukrán–angol szószedet van, ami magyar iskolákban használhatatlan)
Hanganyag hiánya
Technikai eszközök és szemléltetők hiánya
Kevés és unalmas tankönyv
Nincsenek színes képek a tankönyvben (fekete-fehér)
A tankönyv nem köti le a tanulókat, nem felel meg az érdeklődési körüknek
Kevés a brit és amerikai tankönyv (amelyek közül ráadásul csak bizonyosakat lehet alkalmazni, mert az ukrán Oktatási Minisztérium nem mindet engedélyezi)
Kevés az óraszám
Tankönyvhiány (egyes iskolákban)
Heterogén, nagy létszámú osztályok
Alacsony motiváció a falusi iskolákban
Szótárak hiánya
Osztályozási (12 pontos) rendszer

Mind a középiskolák első osztályaiban, mind a líceumokban, ahová a diákok különböző iskolákból kerülnek, kezdetben nagy gondot okoz a tanulók különböző tudásszintje. Az, hogy hogyan sikerül ezt a problémát áthidalni, teljesen a tanár tudásán és leleményességén múlik.

Mivel az úgynevezett objektív okokról, melyek nagyban kihatnak az egész idegennyelv-oktatásra, és amelyeken egyelőre nincs módunk változtatni, már szó esett, a továbbiakban csak olyan problémákra szeretnénk rámutatni, melyeket feltárva valamilyen szinten megoldhatónak tartunk.

Annak ellenére, hogy az utóbbi időben az idegennyelv-oktatás terén fokozatosan a kommunikatív módszer kerül előtérbe (Dyakonovych, 2003), még mindig tapasztalható, hogy gyakran a beszéd és a beszédkészség fejlesztése háttérbe kerül, és a nyelvtané a meghatározó szerep. Ennek fő oka, hogy országunkban nagyon sokáig a nyelvtannak jutott az elsődleges és meghatározó szerep (Lizák, 2004). Ezzel nem azt állítjuk, hogy az így szerzett tudás nem jelenti az angol nyelv elsajátítását valamilyen szinten, sőt nagyon szép eredményeket lehet így elérni, és értek is el, többek közt területünkön is. Csak ez egy másféle tudás, amikor a diák gyakorlatilag „mindent" tud, csak éppen nem beszél idegen nyelven. Itt bizonyára arról van szó, hogy bár az idegennyelv-oktatás célja megváltozott, és a kommunikáció kerül előtérbe, az eszközök és a tanítás módja a régi.

Maga a nyelv, a nyelvészekkel ellentétben, nem tesz különbséget a szókincsfejlesztés és a nyelvtan között. Ez egy természetes folyamat, amelyben mindkét tényező egyaránt jelen van, és ezért együttesen kell őket kezelni. Ezért a sikeres idegennyelv-oktatás érdekében itt csak arról beszélhetünk, hogy a szókincsfejlesztésre kell áttolódnia a hangsúlynak. Ha ebből a felismerésből indulunk is ki, a szókincsfejlesztés különös hangsúlyt kap az idegennyelv-oktatás folyamatában, és a diák szókincse is megfelelő, ám a diák egyáltalán nem, vagy csak nagy nehézségek árán tanul meg beszélni az idegen nyelven.

3. ábra. A szakmai fejlődés érdekében tett lépések (saját bevallás alapján)

Egy nyelv általában nem külön szavakból, hanem szókapcsolatokból tevődik össze. Ez érvényes az angol nyelvre is, ahol a szavak különös módon kapcsolódnak egymáshoz: vannak, amelyek illenek egymáshoz, mások viszont nem. Ha ebből a felismerésből indulunk ki és közelítjük meg az angol nyelv oktatásának kérdését, akkor világossá válik, hogy miért nem beszél helyesen és folyamatosan angolul az a diák sem, aki többek közt rendelkezik a megfelelő szókinccsel. Ezért célszerűnek tűnik odafigyelni a szókapcsolatok kiválasztására, elsajátítására, és végül a helyes használatukra.

Felismerve ezt a tényt, és hogy megpróbáljunk változtatni ezen a helyzeten, a főiskolán dolgozunk egy témák szerint összeállított, angol szókapcsolatok szótárán.

4. táblázat A tanárok javaslatai a gondok orvoslására

Megoldások
Magasabb óraszám
Megfelelő tankönyv kibocsátása
Angol-magyar szótárak és érdekes könyvek beszerzése
Sok pénz
Az iskola biztosítson szemléltetőket és technikai eszközöket
Ha lenne az iskolában fénymásoló, számítógép, Internet-használati lehetőség
Angol szaktantermek létrehozása
Nyelvi laborok
Csoportlétszám bontása már kevesebb, mint 28 tanulónál
Ha másképp nem megy, az állam lefordíttathatná a tankönyvet
Olyan személy írja és szerkessze a tankönyvet, aki már tanított valaha iskolában

Továbbá, mivel országunkban az angol nyelv oktatását az elemi iskolák 2. osztályában kezdték el, 2003-tól a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola külön tanítói–angol szakot indított, ahol az *elemi iskolai tanító* képesítés mellé *angol nyelv oktatója az elemi iskolai osztályokban* képesítést is szereznek a diákok. Az angol nyelv további sikeres oktatása szempontjából ez nagyon fontos lépés volt: mivel kisgyerekekről van szó, itt nagy tudású, jól képzett szakemberekre van szükség, hiszen itt kell megadni a megfelelő tudást, és nem korrigálni és pótolgatni azt a középiskola felsőbb osztályaiban.

Ezen kívül főiskolánk államilag akkreditált képzés keretében képez angoltanárokat angol–magyar, magyar–angol és angol–történelem szakpáron. A tíz féléves képzés végén a hallgatók az államival egyenértékű, egyetemi szintű tanári oklevelet kapnak. A 2004/2005-ös tanév I. félévében főiskolánk öt évfolyamán mindösszesen 115 angoltanár-jelölt, valamint további 14 tanítói–angol szakos hallgató folytatta nappali tagozaton a tanulmányait. Az 1996-ban önállósult főiskolánkon mindeddig összesen 64-en szereztek angoltanári képesítést.

A főiskolán végzett diákok többsége sikeresen tanít Kárpátalja középiskoláiban, pótolva a tanárhiányt, vagy éppenséggel egy olyan iskolában dolgozik, ahol eddig szakképzetlen tanár tanított. Reméljük, hogy ez egy pozitív – és az angolnyelvoktatás szempontjából egy sikeres – folyamat kezdete.

Összefoglalva, az angolnyelvoktatás a kárpátaljai magyar iskolákban javuló tendenciát mutat, noha a folyamat még viszonylag lassú.

Fábián Márta,
Huszti Ilona,
Lizák Katalin,
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárai

Irodalom:

Astanina, N. *et al.* (2004). *English for Specific Purposes (ESP) in Ukraine: A baseline study.* Kyiv: British Council Ukraine and Lenvit.

Bagu B. (2001). A kárpátaljai magyar iskolák adatai. *Közoktatás, 2*, 4–8.

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. (2001). Cambridge: Cambridge University Press and Council of Europe.

Dyakonovych, I. (2003). *Oral techniques in the modern approach of teaching English.* Paper presented at the 2nd Podillia Regional TESOL-Ukraine Conference 'English as a foreign language in Ukraine: Integrative tendencies and educational perspectives' on 17 April, 2003. Kamianets-Podilsky: Kamianets-Podilsky State University.

Hires E. & Fábián M. (2004). *English with you and me.* Beregszász: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség.

Huszti I. (2004). Az idegennyelv-oktatás helyzete a mai Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban [The state of foreign language teaching in schools with Hungarian language of instruction of present-day Transcarpathia]. In: Huszti I. (Szerk.). (2004). *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben.* Ungvár: PoliPrint.

Koleszárné Szegvári Zs. (1996). *English for you: Angol nyelvkönyv kisgyermekeknek.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Lawday, C. (1996). *Get, set, go.* Oxford: Oxford University Press.

Lizák K. (2004). A beszédkészség-fejlesztés feladatairól, kudarcaink okairól és sikereink titkairól. In: Huszti I. (Szerk.). *Idegennyelv-oktatás kisebbségi környezetben.* Ungvár: Poliprint.

Nikolov M. (1999). Classroom observation project. In: Fekete H., Major É., & Nikolov M. (Eds.). *English language education in Hungary: A baseline study.* Budapest: British Council Hungary.

Plakhotnyk, V. M., & Martynova, R. Y. (Плахотник, В. М., & Мартинова, Р. Ю.). (1997). *Англійська мова: Підручник для 7 класу середньої школи.* 2-е видання. Київ: Освіта.

Seidl, J. (1992). *Grammar 1-4.* Oxford: Oxford University Press.

Stronge, D. (1989). *Chatterbox.* Oxford: Oxford University Press.

[1] Jelen cikk a IV. Országos Neveléstudományi Konferencián (Magyar Tudományos Akadémia, Budapest) 2004. október 20-án elhangzott előadás írott változata.

Magyarul szeretnék tanulni

A nyelv a leghatékonyabb kultúraközvetítő

Az utóbbi időben egyre több ukrán, orosz anyanyelvű ismerősöm érdeklődik afelől, hogy hol tanulhatja meg legalább a magyar *konyhanyelvet.* Merthogy az unokájával már csak magyarul kommunikálhat (fia, menye és a gyerek is Magyarországon él), vagy éppen ő készül a határ túloldalán munkát vállalni, illetve szeretne bekapcsolódni a falusi turizmusba, s szívesen fogadna otthonában magyarországi vendégeket… Nos, erre a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán lehetőség van.

– Amikor meghirdettük tanfolyamainkat, abból indultunk ki, hogy közöttünk igen sokan élnek olyanok, akiknek hasonló problémájuk van – kezdi beszélgetésünket Csernicskó István, a beregszászi Rákóczi-főiskola rektorhelyettese. – Én úgy látom, nem tudatosítottuk magunkban eléggé, hogy a XX. század emberének nem csupán a technika legújabb vívmányait kell ismernie – például a számítógépek kezelését kell elsajátítania –, de emellett nyelveket is kell tanulnia. Hisz előfordulhat, hogy állása, egzisztenciája függ a nyelvtudástól. Könnyű belátnunk, hogy itt, a Kárpát-medencében az egynyelvűség olyan luxus, amit nem engedhetünk meg magunknak. Az érintetteken kívül kevesen tudják, hogy a főiskola nem csupán a diákjai számára indít rendszeresen nyelvtanfolyamokat (ukrán, angol, francia stb.), hanem valamennyi itt dolgozó számára is. Ezt a problémát tovább gondolva döntöttünk úgy, hogy a kívülállók részére is megteremtjük a nyelvtanulás lehetőségét. Régen felismerték már, hogy a nyelv a leghatékonyabb kultúraközvetítő. Ma egyetlen felelősen gondolkodó kárpátaljai magyar számára sem lehet közömbös, hogy a velünk élő más nemzetek tagjai közül hányan értik és beszélik nyelvünket, hányan ismerik a magyar kultúrát.

– A közfelfogás úgy tartja, hogy egy más nemzetiségű számára igen nehéz lehet a magyar nyelv elsajátítása.

– Ez így igaz, ám azt hiszem, hogy a tanfolyamra jelentkezők többségének nem a nulláról kell elindulnia. Hisz környezetünkben igen sokan élnek, akik a hétköznapi kommunikáció során sok mindent megértenek magyarul, bár nyelvtudásuk ahhoz nem elegendő, hogy megszólaljanak ezen a nyelven, s megalkossák első mondataikat. Olyanok is akadnak, akik magyar nyelven társalogni már tudnak, viszont gondot jelent nekik az olvasás, az írott szöveg megértése. Pedig az információ jelentős részét írott formában kapjuk. Esetleg olyanokkal is találkozhatunk, akik az írott szöveggel már boldogulnak, ám gondolataikat megfogalmazni, azt leírni még nem képesek magyar nyelven. Mind a négy felsorolt esetben különböző szintű nyelvtudásról van szó. Természetesen még a tanfolyam kezdetén tisztázzuk, hogy ki milyen szintre jutott el mostanáig a magyar nyelv elsajátításában, és mindenképpen arra fogunk törekedni, hogy a nagyjából hasonló szinten állók külön-külön 3-4 fős csoportokat alkossanak. A féléves, száz órára tervezett nyelvi kurzus az intenzív nyelvtanfolyamok sorába tartozik, és mint ilyen, a beszédkészség fejlesztésére koncentrál. Az a célunk – legalábbis a kezdőknél –, hogy a hétköznapi helyzetekben megértesse magát, hogy egyedül is elboldoguljon a magyar nyelvi környezetben. Tudjon bevásárolni, tankolni, útbaigazítást kérni, menetjegyet venni stb.

– Mit adhat egy szorgalmas tanulással eltöltött félév, mikor az iskolában sokak számára tíz esztendő is kevésnek bizonyult?

– Értem, hogy mire céloz a kérdéssel. Arra például, hogy az iskolában a gyerekek hiába tanulnak tíz éven át idegen nyelveket, mégsem érnek el látványos eredményt. Ennek számos oka van, amelyeket most itt túl hosszú lenne felsorolni. Szerencsére a gyakorlat azt mutatja, hogy a megszólalási (egyszerű társalgási) szintig – tapasztalt, mindkét nyelvet, mindkét kultúrát ismerő oktatók segítségével – nem túlságosan nehéz eljutni. Nálunk ehhez a megfelelő szakembergárda áll rendelkezésre. A további szintek eléréséhez valóban igen komoly és kemény munkára van szükség.

Kovács Elemér

A hagyományőrzés lehetőségei az oktatásban

Közhelynek számít, de írásomat mégis azzal kezdeném, hogy világunkban felborult az egyensúly. Az emberiség a nagy IDŐ homokóráján csupán pillanatnak számító elmúlt száz éve alatt olyan életmódváltáson ment keresztül, amely egész történelme folyamán nem következett be. Ez az óriási változás nem szült mindig pozitív eredményt. A legnagyobb jólétben élő országokban is rémisztően uralkodik a gyűlölet, a kegyetlenség, a brutalitás. Generációk küzdenek komoly lelki problémákkal, beilleszkedési zavarokkal. Mégsem a változások, a fejlődés okolható a problémákért. Hiszen az új és a régi nem törvényszerűen tiporják el egymást. Nekünk kell felismernünk a bevált, évszázados tapasztalatokon alapuló hagyományos értékeinket, hogy azokkal illő helyükön együtt éljünk. Nagy hibát követtünk el akkor, amikor elfelejtettük, megtagadtuk, szégyellni valónak tartottuk az addig nagyon jól működő közösségfenntartó, kapcsolatteremtő feladatot ellátó, indulataink és érzelmeink, szorongásaink kifejezésére szolgáló néphagyományainkat: népdalainkat, táncainkat, népmeséinket, népi játékainkat, népművészetünket. Kárpátalja sajátos földrajzi fekvésénél fogva hagyományőrzés szempontjából mégis kedvező helyzetben van. Olyan archaikus hagyományelemek, szokáscselekvések őrződtek meg itt, amelyeket a nyugati társadalmak már csak audiovizuális felvételekről, könyvekből ismerhetnek és tanulhatnak. E fejlett társadalmakban azonban egyre jellemzőbb az, hogy újratanulják népszokásaikat. Jeles napokon a magas rangú hivatalnokok is felöltik hagyományos viseletüket, és ahhoz méltóan viselkednek. Tanuljunk tehát tőlük, figyeljünk mi is fokozottan hagyományaink ápolására, őrzésére! A hagyományőrzés terén említett pozitívumok mellett szülőföldünkön is van mit helyrehozni. A szovjet rendszer alatt felbomlott a hagyományos faluközösség. A hivatalos kultúrában több évtizedig rombolt az autentikus hagyományokat elutasító, álnépieskedő szemléletmód. Napjainkban pedig, ugyanúgy, mint általában a világon, a globalizáció hatására általános jelenség a nemzeti identitás alapját képező hagyományok leépülése, feledése.

A felsorolt romboló tényezők eredményeként a család, a helyi közösségek természetes hagyományátadó funkciója vidékünkön sem működik már a klasszikus módon, ezért hagyományaink újraélesztésében, illetve a még élő hagyományok fennmaradásának segítésében nagy szerep hárul az oktatási intézményekre az óvodától a legfelső szintig. Az oktató-nevelő társadalom felelőssége ezen a téren tehát igen nagy. Nem arról van azonban szó, hogy a népi hagyományok ápolásával, újrafelfedezésével vissza akarjuk forgatni az idő kerekét, hanem arról, hogy a felnövekvő generációnak megmutatjuk az őseik által kitaposott, a hagyományos kultúra legszebb aranyköveivel kirakott utat, amelyen ha elindítjuk őket, felnőttként is természetesnek tartják majd a néphagyományok ápolását, továbbadását.

Főleg a rendszerváltás óta tapasztalható, hogy már az óvodai nevelésben fontosnak tartják a nevelők a népi játékok, népdalok, mondókák, népszokásokhoz fűződő dramatikus játékok oktatását. A szovjet típusú óvoda ideje már lejárt, de azért még sokszor kiszorítják a karácsonyi betlehemező játékokat olyan télapóünnepségek, ahol még megjelenik Hópelyhecske (Sznyegurocska), a farsangi bálokat az általában karácsony és szilveszter között megtartott álarcos bálok (bál maszkarád). Kívánatos lenne, ha egész évben a gyermekek életkori sajátosságait figyelembe véve merítenének a nevelők a néphagyományaink elemeiből. Ekkor már jól bevált értékeink a gyerekek játékába simulnának az évkör változásaihoz igazodva. Ősszel a gyerekek a szüleikkel együtt szüretelnének egy-egy családban, megtekinthetnék a szőlő feldolgozásának egy-egy fázisát, közben sor kerülhetne közös éneklésre, játékra. A kirándulásokon szerzett őszi termésgyűjteményből játékot formálnának. September 1-jén, Egyed napján, eljátszható a disznó hízóba fogása, hogy majd Disznóölő Szent Andráskor közösen „levágható" legyen. Márton napján beszélhetünk arról, hogy ilyenkor vágtak libát, s az uzsonna lehetne libazsíros kenyér. Erzsébet és Katalin napján köszönthetik az Erzsébeteket és Katalinokat kedves rigmusokkal.

Az adventi koszorú elkészítése már bevezeti a gyerekeket a karácsonyi készülődésbe. Borbála-napi cseresznyeágat rügyeztethetnek a kislányok. Szent Miklós napján jöhet az adakozó Mikulás, Luca napján lehet lucázni. Közben az adventi várakozás karácsonyi énekek éneklésével telhet. Nagyon fontos, hogy ezek az énekek az adott település kántáló énekeit is tartalmazzák. Ilyenkor meg lehet hívni egy-egy jó hangú idősebb embert, aki betanítja a gyerekeket. A karácsonyi ünnepség sem kell, hogy katonás sorrendben előadott hosszú versek sorozatából álljon, ami egyaránt fárasztó mind a szülőknek, mind a gyerekeknek. A szülőkkel közös karácsonyfa-díszítés, ajándékkészítés közben beszélgetésekre, éneklésre nyílna lehetőség, ahol a gyerekek előadhatnák karácsonyi versikéiket is, de nem kötött sorrendben, hanem saját akaratuk szerint. Persze betlehemes játékot is be lehet tanítani a kicsinyeknek, hiszen a próbák, a készülődés nagyon össze tudja kovácsolni a csapatot, de nem lehet eleget hangsúlyozni, hogy mindig ügyelni kell az eredeti, a településen hagyományosan ismert, és nem könyvből tanult pásztorjáték előtérbe helyezésére. Nem fontos követnünk azt a Magyarországon is újabban elterjedt szokást, hogy vízkeresztkor kell lebontani a karácsonyfát, hiszen Kárpátalján is sokan ünneplik az ortodox karácsonyt, melynek előestéje a Gergely-naptár szerint január 6-án van. Ilyenkor az oktatási intézményekben munkaszünet van. Ha nem zavarja a közösség mozgását és nem hullatja tűleveleit, hadd álljon a fa még egy kis ideig. Esetleg el is lehet magyarázni a gyerekeknek, hogy tisztelnünk kell nemcsak a saját szokásainkat és hagyományainkat, hanem a másokét is.

A karácsonyi ünnepkör utolsó nagy eseménye a farsangi mulatság, ami akár három napig is eltarthat. A hosszú téli délutánok jó lehetőséget adnak a népi kismesterségek gyakorlására: agyagozás, szövés, fonás, rongybabakészítés, csuhézás stb.

A tavasz a szabadban felhangzó gyermekjátékok időszaka: esőváró, naphívogató

mondókáinkkal, körjátékokkal tehetjük tartalmassá. A húsvéti tojásfestést feltétlenül hagyományos technikával kell tanítani, az adott település saját mintáit népszerűsítve. A májfa-állítás megoldható egy közös fa állításával az óvoda udvarán. A fa beszerzése legyen a fiús apukák feladata.

A nyár szintén sok lehetőséget kínál a hagyományőrzésre. Ilyenkor kerülhet sor egy-egy régi mesterséget gyakorló ember meglátogatására: kosárfonó, bodnár stb. Mint látjuk, a lehetőségek tárháza kimeríthetetlen, s még nem is beszéltünk a különböző munkaalkalmakhoz és az emberélet fordulóihoz fűződő szokások beiktatásáról.

Igazi szemléletváltásról azonban csak akkor beszélhetnénk, ha az óvodák külső és belső környezete igazodna a fenti értékekhez. Ha az udvarokba fából készült játékok kerülnének. Szép példa erre a Salánki Középiskolában és óvodában létrehozott, Kárpátalján úttörőnek számító, faelemekből összeállított játszótér. A szobák bútorai, a játékok és egyéb eszközök is természetes anyagokból (fából, vesszőből, textilből) lennének. Ez legtöbb esetben anyagiak függvénye, de nem mindig. Hiszen egy hozzáértő óvodapedagógus-csapat és néhány lelkes szülő csodákra lehetne képes.

Az óvodából kikerülő gyermek a hagyományos kultúrát így magába építve, nem szabad, hogy elszakadjon e szemléletmódtól az iskolai oktatásban sem. Jelenleg Ukrajnában az általános iskolákban a külön néprajzórákra legtöbb esetben nincs lehetőség, fakultatív órákon, illetve szakkörökön tanulhatják a tanulók a néprajzot. Ezek a szerencsésebb esetek. Ilyenkor nagyon jól alkalmazható a Bagu Balázs tanár úr által összeállított tanterv. (Bagu B. 1993) Ez azonban nem minden oktatási intézményben valósítható meg, hiszen gyakorló tanárként én is nap mint nap saját bőrömön tapasztalom a csökkentett óraszámok és a tananyag zsúfoltsága között fennálló aránytalanságot. Ha tehát nincs lehetőség a külön óraszámra, illetve a fakultatív vagy szakköri foglalkozásra, a szaktanárok ízlésvilágára, lelkiismeretére van bízva a gyermeki lélek és tudat megnyitása a hagyományos kultúra befogadására. A néprajz részt kaphat minden tantárgy tanításában. A legtöbb általános iskolai tantárgy szinte kínálja a lehetőséget arra, hogy néprajzi ismereteket is kapcsoljunk hozzá. Kivált az anyanyelvi tárgyak. A magyar szakos tanárok mindig fáradhatatlan kutatói és ápolói voltak vidékünk néphagyományainak. Nemcsak a köteteket publikálók előtt kell fejet hajtanunk, de azok előtt is, akik „csak" megmagyarázzák a mindennapi tanórákon a nebulóknak a legnagyobb költőink, íróink műveiben található tájszavakat, a népköltészeti műfajokra szánt csekélyke órakeretbe becsempészik a közös népdal- és balladaéneklést, felelevenítik egy-egy elfeledett népszokás történetét. Például Arany János Tengerihántás című balladájának tanításakor elmesélik, milyen volt valaha a kukoricafosztás, ismertetik ezen őszi társasmunkához fűződő szokás- és hiedelemanyagot stb. Ők azok, akik számon kérik a tanulóktól a tankönyvben található népmondák, népmesék, találós kérdések és közmondások mellett az adott településen ismerteket is. Sokuk fiókjában ott lapul a lakóhelyén gyűjtött néprajzi anyag, amelybe hosszú évek szorgos munkája van befektetve. Merem remélni, hogy egyszer ezek is kiadásra kerülnek. Addig is bátran használjuk a tanórákon a Kárpátalján kiadott néprajzi kiadványokat. (Keresztény B. 1999, Punykó M. 2000 és 2004, Vári F. 1992)

Nemcsak a magyarirodalom-órákon, hanem a nyelvtan tanításakor is törekedni kell a tanulók hagyományokhoz kapcsolódó ismereteinek bővítésére. Tollbamondásra szánt szöveget választhatunk egy-egy néprajzi leírásból, példamondataink is lehetnek az adott időpontnak megfelelő jeles naphoz kötődőek. Pl. az 5. osztályban a mondatok fajainak tartalmi és szerkezeti felépítését első félév végéhez közeledve tanuljuk. Ilyenkor lehetőség nyílik arra, hogy a téli ünnepkörhöz kapcsolódó példamondatokat szerkesszünk, pl.: Várjátok-e a Mikulást? (kérdő m.) Nemsokára itt a karácsony. (kijelentő m.) Ó, bárcsak sok kántálónk lenne az idén! (óhajtó m.) A karácsonyi asztalra helyezett ételek a néphit szerint a család gazdagságát biztosították. (egyszerű m.) Szenteste sokféle étel került az asztalra, mert ez biztosította a következő évi bőséget. (összetett m.) stb. E példák hatására szinte felélénkül az osztály, még a leggyengébbek is képesek hasonló témájú mondatok szerkesztésére.

Tanár kollégákkal konzultálva többen is megerősítették azon tapasztalatomat, hogy gyermekeink egyre kevésbé ismerik és használják a frazeológiai egységeket. Ezért igyekezzünk házi feladatként különböző irodalmi alkotásokhoz is adott témára vonatkozó közmondásokat, szólásokat gyűjtetni, illetve saját magunk is ismertetni. Pl. József Attila Csoszogi, az öreg suszter című elbeszélése, illetve a szegény-ember-versek tanításakor feltétlenül ismertessünk néhány közmondást a szegénységről (Szegény ember sorsát boldog Isten bírja; Szegény embert még az ág is húzza; A szegénynek meghalni is nehéz stb.) Sose mulasszuk el felhívni figyelmüket egy-egy adott témához kapcsolódó szólásunkra, kiemelve a frazeológiai egységek szerepét nyelvünk színesebbé tételében! (O. Nagy 1988)

Kárpátalján a magyar nemzetiségű lakosság nagy része falvakban él, ezért a tanárok nagy része találkozik olyan tanulóval, aki nyelvjárásban beszél. Téves az a vélekedés, hogy a nyelvjárások a köznyelv „romlott" változatai lennének. A történeti fejlődés iránya éppen fordított: a nyelvjárásokból fejlődött ki hosszú évszázadok során a magyar irodalmi és köznyelv. Itt újra a magyartanárok felelősségét emelném ki, de bármilyen szakos tanár részéről a legnagyobb hiba, ha kipellengérezi a nyelvjárásban beszélő tanulót. A gyermek otthon használt nyelvének kigúnyolása egyben a hozzá legközelebb állóknak, azok szokásainak, hagyományainak, egész értékrendjének, identitásának kigúnyolása is. Ennek legkisebb rossz következménye, hogy a kigúnyolt gyerek közlésbeli, kifejezésbeli gátlásokkal küszködő felnőtté válik. Fel kell mérnünk azt a veszélyt is, hogy kisebbségi helyzetben a nyelvjárásvesztés együtt járhat a nyelvcserével is. (Beregszászi A. és Csernicskó I. 2004:140-154.) A tanár törekedjék arra, hogy a legnagyobb toleranciával, a nyelvjárási jelenségek értékének kiemelésével (sosem mulasztom el például megdicsérni salánki tanítványaimat, amikor egy-egy szép zárt e-t ejtenek) tanítsa a standard változatot. Ilyen optimális esetben érhető el a belső kettősnyelvűség (diglosszia). Ahhoz azonban, hogy egy beszélő szabadon és magabiztosan tudja váltogatni, alkalomhoz igazítani megtanult nyelvváltozatait, a nyelvművelésnek és emberneveléshez fel kell számolnia azt a tévhitet, hogy a nyelvjárási beszéd a faragatlanság, iskolázatlanság megtestesítője.

Azonban nemcsak a magyar szakos tanárok vehetnek részt a hagyományok ápolásában, továbbadásában. Énekórán a magyar népdalok, mondókák, énekes játékok megismerésére és megszerettetésére adódik lehetőség. Nem a száraz dallam- és szövegtanítással érhető el igazán jó eredmény, hanem a dalok mögött rejlő tartalmat is meg kell világítani. Rajz- és technikaórán, bár erre a tantervben nincs lehetőség, a helyi népművészet ele-

meivel, hagyományos technikával készült tárgyak készítésével lehetne foglalkoznunk. De itt sem csak az esztétikusan kivitelezett végtermék a fontos, hanem a mögötte álló tartalom is. Ne idegenkedjen a tanár a település híres szövő- és hímző- asszonyait, fafaragóit, tojásfestőit meghívni egy-egy órára, hiszen az eredeti élmény alapján megszerzett tudás semmihez sem mérhető. S a faluközösség kiemelkedő specialistájának magyarázata nem „iskolaszagú", hiszen azok emlékek, s közülük való emberek mondják. Így könnyebb megjegyezni a hímesek mintáinak elnevezéseit: seprűs, kakastaréjos, gereblyés, labdarózsás stb.

A néprajzzal kapcsolatos tudásanyag a történelemórán is fontos. Ez elsősorban a magyar nép története és Ukrajna története tantárgyakra vonatkozik. Azonban az anyagi és szellemi kultúra, az életmód, a gazdálkodás, a népszokások áttekintése a hagyományos történelemoktatás szerint a fejezetek végén található, és a már többször említett tantervi zsúfoltság miatt ezekre a témákra nem jut elegendő idő. Itt is a tanár hozzáállásától függ, hogyan ismerkednek meg a tanulók e fejezetekkel. Javasolható a szaktanároknak minél több segédeszköz felhasználása az órán: makettek, képek, szemléltetők, pótirodalom. A legtöbb kárpátaljai iskolában működik iskolamúzeum, amelyet általában a történelemtanárok hoztak létre és gondoznak. Egy-egy rendhagyó óra keretében a tanulók itt rengeteg hagyományos tárggyal ismerkedhetnek meg, és esetleg kedvet kapnak a múzeum további bővítésére.

Földrajzórán Ukrajna társadalmi földrajzában (népességföldrajz) a második félév második felében ismerkednek Kárpátalja lakosságának nemzetiségi összetételével, néprajzi csoportjaival, hagyományos gazdaságával, kultúrájával is. Mivel a tankönyvben a Kárpátaljára (akárcsak más külön megyékre sem) vonatkozó anyag nem található, ezért különböző kiadványokat, újságcikkeket ajánlatos felhasználni. (Deschmann A. 1990, Szacsvai I.–Szacsvai P.–Legeza L. 1990, Németh A. 1991, Dr. Boros (szerk.) 1999, Botlik J.– Dupka Gy. 1993, Sós J. és Farkas Z. 2004 stb.) Már ötödik osztályban kötelező tantárgy lett a Szülőföldünk című tananyag, mely többek között magába foglalja Kárpátalja lakosságának gazdálkodását, szokásait, anyagi és szellemi kultúráját. A tantárgyhoz tanterv nincs. Minden a tanáron múlik, aki megmagyarázza a gyerekeknek a szülőföld, a haza, a szülőfalu, az identitás fogalmát. Elkészítteti a családfáikat, közösen beszélnek és anyagot gyűjtenek a település és a vidék történetéről, népszokásokat, mondákat, népi mesterségeket, időjárásjósló rigmusokat jegyeznek le stb.

A biológia- és egészségvédelem-órák is lehetőséget nyújtanak a hagyományőrzésre. Ebben az esetben bővebben beszélhetünk a népi természetismeret olyan fontos elemeiről, mint a gyógynövények. Nagyon fontos, hogy beszéljünk arról: elődeink fűben-fában keresték és találták meg az orvosságot, mikor megbetegedtek, illetve ismerték a különböző növények betegségmegelőző funkcióját is (pl.: fokhagyma).

A fent leírtakból, úgy érzem, világossá vált a sokunk által ügyis íratlan törvényként betartott hitvallás: az oktatási intézményeknek fel kell vállalniuk a néphagyományok nyelvén való nevelést is. Ezzel nem kimagasló képességű kézműveseket, énekeseket, táncosokat kell nevelni, hanem identitást erősíteni, sok más tantárgyban gyengén haladó gyermeknek sikerélményt nyújtani, ízlést formálni, hagyományos értékrendet közvetíteni, „csak" azért, hogy egy kicsit szebb és jobb legyen a világ.

Dr. Kész Margit,
a II. RFKMF tanára

Irodalom:

Bagu Balázs 1993. *Tanterv az óvodák és elemi iskolák számára.* Ungvár: Intermix Kiadó

Beregszászi Anikó és Csernicskó István 2004. *A nyelvjárások és a kárpátaljai magyar iskola.* In: Beregszászi Anikó és Csernicskó István… *itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról,* 140–154. Ungvár

Botlik József–Dupka György 1993. *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján.* Ungvár–Budapest

Deschmann Alajos 1990. *Kárpátalja műemlékei.* Budapest

Kárpátalja 1999. Dr. Boros Lajos (szerk.): *Észak- és Kelet-Magyarországi Földrajzi Évkönyv 6.* Nyíregyháza

Keresztény Balázs 1992. *Kárpátaljai történeti és helyi mondák.* Ungvár–Budapest

O. Nagy Gábor 1988. *Mi fán terem?* Magyar szólásmondások eredete. Budapest

P. Punykó Mária 2000. *Úton megyen tipe-topa.* Beregújfalui találós kérdések. Beregszász–Budapest, 2004. *Az aranypázsitot lépő leány.* Népmesék

Sós Judit és Farkas Zoltán 2004. *Kárpátalja, Lemberg és Csernovic útikönyv.* Budapest

Szacsvai Imre–Szacsvai Péter–Legeza László 1990. *Kárpátaja.* Budapest

Vári Fábián László 1992. *Vannak ringó bölcsők.* Ungvár–Budapest

A magyar nyelv védelme

A nyelv az egyetlen örök, folyton teljesülő arca egy nemzetnek, mely sub specie aeternitatis mondja meg a közösség sajátos egyéniségét, összes alkotóerőit, történelmi értékét az emberiség munkájában.

Amerika s a világ többi szétszórt magyarjai … a nehéz kenyér lélekölő robotja mellett is szakítnak egy kis időt, hogy tovább élesszék a lelkükben pisláncsoló édesanyai nyelvet…

A magyar nyelvvel együtt hal meg a magyar ember az idegen lélekbe költözött emberben.

Az államnak kötelessége biztosítani, hogy egyetlen magyar gyermek ajkán se aludjék ki a magyar nyelv.

Szabó Dezső
(Részlet)

A visszaszerezhetetlen

Minden nemzetnek fő kincse a nyelve. Bármit elveszthet, visszaszerezheti, de ha a nyelvét elveszti, Isten se adja vissza többé.

Gárdonyi Géza
Magyarul így!
(Részlet a szerző beköszöntőjéből)

A sírig

Nem elég magyar anyanyelvűnek születnünk, tanulnunk kell magyarul a sírig.

Nagy László
Új Írás
Egy körkérdésre adott válaszból

A presematikus szakasz ember-, ház- és faábrázolása

(Az ember-, ház- és faábrázolás fejlődése)

Amikor egy gyermekrajzot kívánunk definiálni, elsősorban a fantáziajáték fogalma merül fel. Amikor egy gyerek nem vesz részt egy közös játékban, oldalra vonul, s rajzban eleveníti meg mindazt a feszültséget, örömet és kíváncsiságot, amely a mindennapok során körbefogja. Rajzaiban különböző feszültségelemek jelennek meg, új élményei korábbi tapasztalatokhoz kapcsolódnak, több ismétlődési folyamaton mennek keresztül, mire fantáziaelemmé változnak.

Négyéves kortól a gyerekek által legjobban preferált téma az emberalak ábrázolása, bár rajzmozdulataik kezdetlegesek, figuráik gyakran hiányosságuk ellenére is tele vannak élettel és mobilitással. Arányérzékük ilyenkor még nagyon kezdetleges, alig tesznek különbséget egy alakon belül a nagyobb és kisebb részletek között. Az arányokban fellelhető realitás kis világukban nem létezik. Azt rajzolják nagyobbra, amit fontosnak találnak (Mérei–Binét, 1993). Mindig a képzeletük vezérli őket, a tárgyat magát még nem képesek megeleveníteni a rajzlapon, helyette azt rajzolják le, amit az adott tárgyról tudnak. Rajzuk úgynevezett ideoplasztikus ábrázolás, mivel nem az embert, hanem az ember képzetét rajzolják meg. Így nem tűnik elképzelhetetlennek az sem, hogy a mintarajz vagy a modell csak megzavarja az alkotásban. Ezt a jelenséget Luquet ideovizualitásnak nevezi (Feuer, 2000).

1.a. ábra

A 3-4 éves gyermekekre jellemző, hogy általában 5-6 testrészt rajzolnak meg, ám mire elérik az 5 éves kort, hét testrészt is megelevenítenek a rajzlapon. A leggyakrabban megrajzolt formák a megjelenítés sorrendjében a következők: fej, szem, láb, törzs, kar, száj, orr (1.a. ábra).

A megfigyelt gyermekek többsége mindezek mellett előszeretettel ábrázolta a fület, a nyakat és a hajat. Elenyésző százalékuknál megfigyelhető volt a szemöldök, a szempilla és a bajusz megjelenítése a papíron (1.b. ábra).

Az 5 éves korú gyermekek alkotásain megfigyelhető volt a ruha megfestése, mivel ekkorra már a szocializációs folyamatok hatására tisztában vannak azzal a ténnyel, hogy nem illik ruhátlanul mutatkozni mások előtt. Ezzel a kis eszközzel lehetőség nyílik a nemi különbségek ábrázolásának első csíráinak megmutatkozására is. (Elvált szülők gyermekeinél az emberalak ruházatából is lehet következtetni a gyerek nemi identitástudatában bekövetkezett zavarokra. Egy korábban vizsgált esetben – Dóri esete – fény derült a kislány zavarára, aki rajzaiban még a férfialakokra is női ruhadarabot, szoknyát rajzolt. 2. ábra)

A gyerekek előszeretettel szőnek mágikus elemeket is a rajzaikba. Ilyenek a királynő, tündér, lovag, gonosz boszorka formák. Ezeket különös gonddal vetik papírra; elbeszéléseikből a rajzolás

1.b. ábra

alatt tanúsított viselkedésből betekintést nyerhetünk érzelmi világukba. Az emocionálisan felnagyított részletek (pl. hatalmas korona a királykisasszony fején, hosszú kard a lovag kezében – mindez a hatalmasságot, a csodálkozást jelképezi), a színhasználat (az általuk negatívan megítélt hősöket csúnyán, sötét színekkel ábrázolják, vagy éppen ellenkezőleg, hangsúlyos szerepet tölt be képzeletében az az alak, amit harsány, életvidám színekkel színezett ki) némi kapcsolódást mutatnak az alkotó gyerekek és a mesebeli figurák között. A szinkretikus látásmód aktuális csúcspontját az így felmerülő élmények, emlékek, de főként az érzelmi-indulati elemek szabják meg. Ebből kitűnik az is, hogy a rajzot mindenkor a gyermek érzelmi szinkretizmusa táplálja (Feuer, 2002).

A gyerekek szívesen rajzolják a tárgyi világ jelenségeit is. Legtöbbször azokat a tárgyakat jelenítik meg, amelyekkel emocionálisabb kapcsolatban állnak és világszemléletükben kitüntetett szerepet töltenek be. Egyik ilyen tárgy a gyermekek otthonának szemléltetése, a ház-rajz. Mint minden

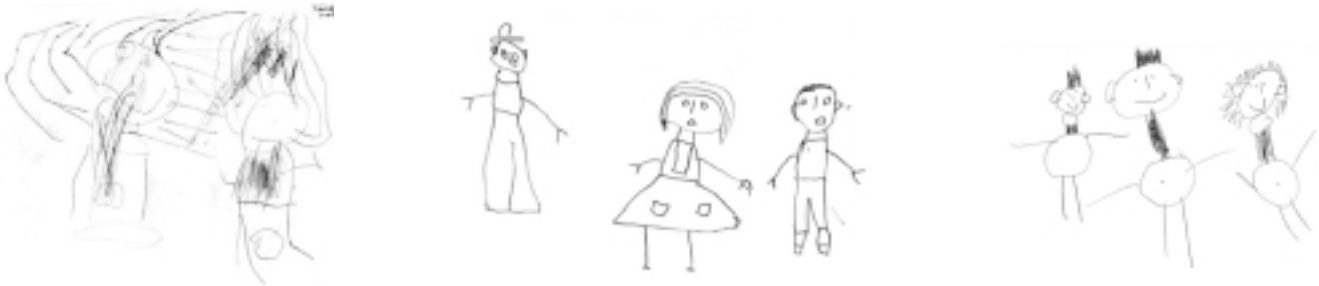

2. ábra

rajz, ez is bizonyos szimbólumrendszerrel rendelkezik, attól függően, hogy melyik részlet bizonyul hangsúlyosabbnak (pince – ösztön-én; lakótér – az én; padlás, felsőbb világ – felettes-én). A gyermekek szemléletében a ház a biztonság, a védettség és a stabilitás jelképeként él (Vass, 2003). Már 4 éves kortól ismerik az alapelemeket (ajtó, ablak, tető stb.), amelyeket előszeretettel papírra is vetnek. Gyakori ábrázolásmód a ház „levegőben lógása". A 4 éves kora vége felé közeledő gyermek már kéményt (akár füstöt is) és több ablakot is lerajzol. Ekkorra már szemléletes a transzparencia, előfordul, hogy betekintést nyerünk a ház belső életébe: látható a szék, az asztal – esetleg még virággal is a tetején (3. ábra).

5 éves korra kezdik helyes elrendezésben megjeleníteni a házakat, bár kezdetleges formában, de mindvégig a valósághű ábrázolásra és az esztétikum kifejezésére törekszenek (Gerő, 2001).

Hasonló szakaszokon megy keresztül a fa ábrázolásának fejlődése is. A fa-rajzokban különösen jól tükröződhet egy-egy ember személyisége. C. G. Jung a fa szerkezetét az emberi pszichikum rétegződésével vetette össze. Így szimbolizálja a gyökér a az ösztön-ént, a törzs az ént, a fakorona pedig a felettes-ént (Vass, 2003).

4 éves korban jelenik meg a létrafokszerűen megrajzolt fa formája. A szakirodalom ezt **létrás-váz**ként emlegeti (4. ábra)

5 éves korra tehető a **seprű-váz** megjelenése, amelynél a törzs és az ágak egyvonalasan helyezkednek el. Az ágak seprűszerűen ágaznak szerteszéjjel, előfordul, hogy a vonalak végén apró pontocskák jelzik a fa gyümölcseit. Másik kedvelt forma a széles törzsből szerteágazó vonalak együttese, amely a fa koronáját jelképezi. A sűrű lombkorona ábrázolásának megjelenése a későbbi életkori szakaszokra tehető (5. ábra).

A gyerekek időnként kedvelt témája a karácsonyfa (fenyőfa) rajza, amely az otthon belső melegét hivatott jelképezni (6. ábra.)

A gyermekrajzok elemzése kiváló alkalmat nyújt a gyermekek élményvilágának bemutatására. A szín, a forma, a tárgyak, alakok mobilitása mind-mind ötvözi a pillanatnyi és valóságos élményhátteret, amelyekből következtethetünk a rajzoló aktuális pszichés státuszára.

Berghauer-Olasz Emőke

3. ábra

4. ábra

5. ábra

6. ábra

Felhasznált irodalom:

1. Cole M. – Cole R. S.: *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.

2. Feuer M.: *A gyermekrajzok fejlődéslélektana*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2000.

3. Gerő Zs.: *A gyermekrajzok esztétikuma.* Flaccus Kiadó, Budapest, 2003.

4. Mérei F. – V. Binét. Á.: *Gyermeklélektan.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1993.

5. Vass Zoltán: *A rajzvizsgálat pszichológiai alapjai*. Flaccus Kiadó, Budapest, 2003.

A természettudományok vonzásában

Fodor Géza költői világa

(Első rész*)

1. Vallomások, útmutatások. Ami hozzásegít a megértéshez

A kárpátaljai magyar irodalom megalapozói közül Fodor Géza költői világa elsősorban markáns egyediségével fogja meg az olvasókat. Titokzatos ez a költői világ, tele a belső megformálás egzotikumával, tartalmi döbbeneteivel. Itt még a legbensőségesebb otthonosság is többnyire különös kimértségben ismerhető föl. Itt még a legsajátabb nyelvi fordulatainkat is majdnem mindig egy közismert intellektuális tudás emeli tágabb horizontra. Nagy tereket nyit meg ez a költői tudat[1], ezért a szerző ars poetica-szerű megnyilatkozásai ugyancsak segítik a tájékozódást. „Nekem a vers – a kifejezés határáig és azon túl – a legigazabb csillagos beszéd, az élő lelkiismeret tükörvilága" – mondja a szerző legelső versesfüzetének borítóján.[2] Érdemes innen kiindulni.

Aki a verset csillagos beszédnek mondja, méghozzá a legigazabbnak, meglehetősen biztos támpontokat nyújt az eligazodáshoz. Az érdeklődőben azonnal fölmerül Kovács Vilmos „csillagos" rendszemlélete, különös tekintettel, hogy tudja, Fodor Gézát milyen kapcsolat fűzte a költőhöz. Fodor Géza alapító tagja volt a Forrás Stúdiónak, annak a csoportosulásnak, amely Kovács Vilmos szellemiségének intézményesüléseként alakult meg. A mester és tanítvány kapcsolaton túl Kovács Vilmos személyes barátsága, emberi közelsége alakította Fodor Géza elhivatottságát.[3]

Az is köztudott, hogy Fodor Géza őrizte a leghívebben az életre hívott közös eszmét. A hírhedt *Elidegenedés?* című újságcikk után a megtorlásokra és ellehetetlenítésekre mindenki másképp reagált. Egyes Forrás-tagok Magyarországra költöztek, a Kárpátalján maradottak pedig mind a Balla László által felügyelt József Attila Stúdió tagjai lettek. Egyedül Fodor Géza maradt távol, ami önmagában is figyelemre méltó lépés. Ezzel önkéntelenül is folyvást felidézte az elbukott magyar ügyet, a hűséget, valamint a személyes érvényesülés kérdését.[4] Aztán, hogy 1985-ben ő is csatlakozott ehhez a stúdióhoz, megnyílt előtte is a publikálás lehetősége. Ez újabb adalékul szolgál ahhoz, hogy milyen erőpolitika uralta Kárpátalja irodalmi életét egészen a rendszerváltozásig.[5]

A vers tehát a legigazabb csillagos beszéd, sőt az élő lelkiismeret tükörvilága. Szerzőnk már itt utal a legalapvetőbb motívumára, jelképére, metaforájára, az egész költői világát behálózó tükröződésre. Ám a tükröződés összetett fogalom ebben a poétikában. Korántsem „a való világ" leképezését jelenti. Ugyanis ebben a szerzői útmutatásban az élő lelkiismeret kifejezés legalább annyira hangsúlyos. A legkülönfélébb poétikai sűrítések révén erről beszél Fodor mind a rendszerváltozás előtt, mind az azt követő harsogó sürgölődésben. Szerinte az élő lelkiismeretben föltáruló tükörvilág az, ami a költeményben megjelenhet. Számára ez az, ami alapvető követelmény.

A költői felelősségről beszél a szerző egy másik helyen. „A Költészet lényegében nemcsak azonos, de több is az embernél, aki identitástudata méltóságával küzd azért, hogy minél otthonosabbá tegye helyét a világban. Módszereiben kerüli a

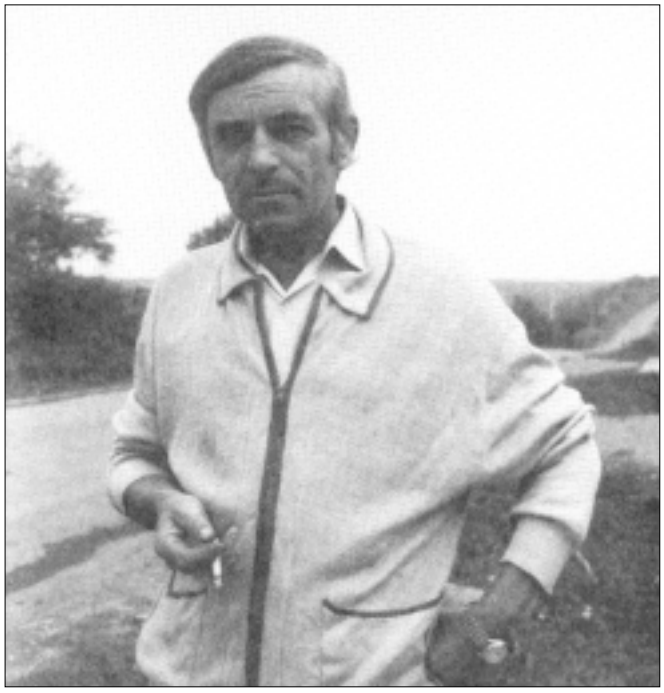

fölös óvatosság, a fontoskodás okostóbiásainak kicsinyes és alantas rigolyáit: a felelősségek felől bátran sugároz a feladatokra!"[6] Ki ne hallaná ebből a vallomásból és útmutatásból, hogy itt a Kovács Vilmos-féle „álmodok egy lakhatóbb világot" cél vezérli Fodor Gézát. Vagy kinek ne jutna eszébe Tamási Áron „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne" szállóigévé lett mondata. A lakhatóbb otthonvilág utáni vágyakozás a legszebb emberi életcélok egyike. Hisz csakis ez, csakis az anyanyelvi, kulturális és történelmi hagyományok legteljesebb megélése biztosíthatja számára emberlétének a szabadságát. Aki pedig kisebbségi magyarként eszmélt erre a világra, lehet-e nemesebb gondja ennél?

Fodor Géza nem a Kovács Vilmos által föllelt létigazságot követi. Nem az elődje számára föltárulkozott poétikai lehetőségeket írja tovább. Az ő létszemlélete a Kovács által megteremtett szellemben eszmél önmagára, így a költői feladataira. Ezt a morális alapozású létszemléletet pedig a családi indíttatás biztosítja: „Az én szüleim parasztemberek voltak, az ő kezükbe ritkábban tévedt könyv. Az irodalom iránti fogékonyság és érdeklődés bennem termett, velem született. Apám a betűvetés és az olvasás gyönyörű tudományát, anyám a Miatyánk áhítatát táplálta belém" – mondja a vele készült interjúban.[7] Ez az emberi tartás és világlátás vezérli a húszegynéhány éves költőt, amikor igencsak hízelgő ajánlatot kap. Visszaemlékezése szerint, Balla László 1971-ben a Forrás ellehetetlenítése után őt „szemelte ki" az új stúdió elnökévé, ezért behívatta magához. „Én akkor ott gondolkodási időt kértem és kaptam is. Egy hónap eltelte után aztán úgy döntöttem, hogy nem vállalhatom. Nem óhajtottam senkinek a kirekesztését, márpedig a főszerkesztői kikötés eleve ez volt!

Másfelől, az új stúdiót illetően a méginkább fenyegető, konok ideológiai-politikai gúzsok tették meggondolandóvá a vállalhatóságot. Morális indítékból pedig végképp nem fogadhattam el az ajánlatot."[8]

A költészet „társadalomformáló legitimációit" úgyszintén hirdeti, miközben ezzel kapcsolatban megkülönböztet „igazi, meg nem alkuvó" poézist.[9] A fentiek alapján lehet érteni, hogy mire gondol. A költészet közösségi szemléletére, valamint „szolgalmi jogaira" is fölhívja a figyelmet. Amikor pedig a hely és az idő pontos megjelölésével (Dercen, 1997. február 23.) megintcsak fölveti mindezt, akkor még inkább ráirányítja figyelmünket az egész gondolatkör örökérvényűségére. „[A] költészet hitében vallom ezt a kidalolhatatlan tájat, ezt a mindenkor meglakandó földet, amelyről zugpolitika tud csak lemondani".[10] Ezzel is egyértelművé teszi, hogy költői beszéde és magatartása hiába függetleníti magát helytől és időtől – a verseiben folyton csak a kárpátaljai magyar lét munkál.

2. A világ képe. A külső és belső formák erő-összetételéről

Fodor Géza költői világa tágas. Megtervezett és kimért pontossága biztonságot nyújt. Annak ellenére, hogy igen jól ismert és teljesen ismeretlen elemek kavarognak sokszor egy-egy költeményen belül, nem riasztják el az olvasókat. Titokzatosságuk és egzotikumuk révén sokszor az érthetetlenség határán állnak, mégis vonzóak maradnak. Leginkább a „nem értem, de szép" jól ismert vélemény jellemezheti őket. Gyorsan hozzátesszem: nincs bennük semmi öncélúság. Korántsem az önmagukért valóságot hirdetik. Épp ellenkezőleg. A létezés csodája és megfoghatatlan értelme határozza meg a létrejöttüket, miközben önfeledt bizakodás árad a költői megformálás mögül.

Széltükör	***Tükörszél***
Szélből a sugár megtörik Tükrökből vissza eléget Forgó korongot zár a sík Mielőtt végleg beméret	Tükrökből a szél megtörik bronzezüst árnyalat alatt flittereikből kél, vakít villámokat ránt a virradat
S már minden jelre jeltelen Üzen a körkörös idő Emléke felől eleven Nikkeles-fényes pontszűrő	Hangokra hullnak a cinkék színekké ütve szárnyukat párhuzamukból szívig ér a tükörbeli mozdulat
Áttűzve rég a zúzmarán Hóval, hamuval határol Majd átvetítve önmagán Fémes rádiuszba tájol	Egymásba játszó áttünet amalgám ködként fehéren suhogó membránfény-üveg árnyéka zizzen a légen
Egy tágabb gömbfelületen Hol szikrát vet jázminokkal Ragyogtat időzítetlen Havon forgó villámokkal	Míg újfent késéles szilánk forogja erdőnk tüzeit vércsék szeméből csupa láng zúdul ránk, vijjog a zenit

Az egyes versek befogadását ugyancsak segíti az a „műhelytitok", amit a szerző a tudatosságáról mond. Hogy állítólag kikalapálja minden egyes verssorát. A készülő költeményt bármikor abbahagyhatja, mert bármikor folytatni tudja, bármikor befejezheti. Ezzel együtt pedig tagadja az ihlet mindenhatóságát. Inkább a lét gyötrelmeire adandó válaszok kényszerűségének nevezi a versírói munkát.[11] És valóban: szinte minden egyes vers valamennyi sora, sőt szava hangsúlyos szerepet kap a rendezésben. Néha már túlzott megfontoltság, mértani arány érződik a legtöbb költemény külső és belső formáiban egyaránt.

A poétikai tudatosság és a költői világlátás két kulcsverse Fodor Géza szerint is a *Széltükör* és a *Tükörszél*. Ezt onnan lehet tudni, hogy mindegyik verseskönyvébe beválogatta a szerző.[12]

Ebben a két versben minden olyan alapvető elem benne van, amely Fodor egész költői világát befolyásolja és alakítja. Azonnal szembeötlik az ikerség és párhuzam gondolata, a természettudományos szakszavak és a természet legelemibb megnevezéseinek keveredése. Előrejelzi a növény- és állatvilág jelenlétét, az anyagnevek fontosságát. Feltűnik, hogy a magyaros verselés, az ősi nyolcas otthonossága milyen természetesen fogadja a természettudomány közeledését. Azt is észreveheti az olvasó, hogy az ilyen versbeszéd megszokott hangsúlyai miként változnak meg a szakszavak és a jól ismert költői láttatás összevonásában. Érezni, amint a külső és a belső forma rétegzettséget hoz létre, de nem válik külön egymástól.

Már itt érdemes kicsit megállni a tükör-motívumnál. Azt már a szerző is tisztázta, hogy a tükörvilág és az élő lelkiismeret kapcsolata miképp határozza meg a világlátását. Ebből kifolyólag pedig számos egyéb aspektusa is föltárul ennek a tükrös jelentésességnek. Szinte alig fordul elő olyan Fodor Géza-vers, ahol a tükörmotívum ne szerepelne. „Szélből a sugár megtörik / Tükrökből vissza eléget" – olvashattuk a *Széltükör*ben, valamint azt, hogy „Tükrökből a szél megtörik / bronzezüst árnyalat alatt // párhuzamukból szívig ér / a tükörbeli mozdulat" – a *Tükörszél*ben.

A többi verset szemlézve pedig ezeket lehet találni: térből, tükörből kiléptem *(A játszó Archimedész)*, széljárta tükrök iramában *(Ebonit ének)*, a víztükör legmélyebbkék terében *(Loreley – szonett tükörre, hologrammal)*, tükröket tört be a sötét *(Forrásvízre vércsék szálltak)*, míg tükreibe a vállon szétomló haj *(Hódolat Michelangelo Buonarroti emlékének)*, tükrözi vissza ívben a zónát *(Kitérő, két sugárra)*, tükreinkbe a déli szél futtat majd vissza sugarat *(Nullapont)*, forog tükrös fejszeélen *(Bukovinai esték)*, távolodóban tükreinket képzelik el; zizegve hull szét tükreinkre; mely tükröződik itt a délutánban *(Madarak vonulása ősszel, Andrej Voznyeszenszkij arabeszkjein)*, pásztorok jönnek, tükrös álom *(Karácsony, elforgó síkon)*, tornyot tükrözve tollaikon *(Erdők felől a föld, közelből – nyílt óceán)*, a tekintet éles ívpengésű tükrözetében *(A kék váza)*, tükrözetében roppant meg a lélek *(Zölderdőtűz)*, szemük tükrös örvényén, mélyen; visszaszállt tükörképe az este *(Lemegy a Nap)*, sunyít a tükörmélyi árnyék *(Fenyvesek árnyékában)*.

Mindezt csupán azért szedtem egy csokorba, hogy láthassuk, milyen gazdagon árnyal a szerző egy-egy alapvető motívumot. De a sugár és a szél például csaknem ilyen bőségben fordul elő ebben a világban. Nagy Zoltán Mihály a szerző második verseskötetéről írt recenziójában kiemeli még a fény, az idő, a forgás stb. jellegzetes gyakoriságát.[13] És mégsem ez az a mód, amely e versek gazdagságát képes lenne teljes összetettségében megmutatni. Ezek csupán alapvető elemei Fodor költészetének. A költői világkép egy rétegét segítik megformálni. Mikroelemek, amelyek önmagukon túlra mutatnak. Ahhoz hasonló módon funkcionálnak, mint a szellemi előképekre, példaképekre való hivatkozás.

Az olyan nagyságok, mint Shakespeare, Rabelais, Archimedész, Michelangelo Buonarroti, Federico García Lorca stb. a külföldiek közül, és Csoóri Sándor, Ady Endre, Nagy

László, Kovács Vilmos, Lator László, Ratkó József, Petőfi Sándor stb. a magyarok közül nem kizárólag a nekik jogosan kijáró hódolat miatt kerülnek ebbe a világba. Ők mind a kárpátaljai magyar lét kimondhatóságának a segítői. Fodor Géza nem a kisebbségi életforma felőli csodálattal tekint a szellem ezen feltérképezőire, hanem eredményeiket hasznosítva nevüket is odarendeli e kisebbségi lét igazabb föltárulásához. Sok esetben az egész életmű szellemi hozadékára hivatkozik, néhol viszont pontosítja, nevesíti azt, hogy azon belül mire gondol.

Erre a legjobb minta Shakespeare örökségének vitathatatlan alapértékén belül a hamleti erkölcsi problémafölvetés, Hamlet szellemének az újragondolása. Valamint a „lenni-nemlenni-akarás"-t árnyaló alakok: Ofélia, Yorick, Fortinbras megidézése. De ugyancsak ide kívánkozik, hogy az Ady Endre példáján belüli „északi ember vagyok"-féle magatartást Fodor kárpátaljai ízekkel igyekszik gazdagítani. Vagy Csoóri Sándor gondolkodásán belül ahhoz az aggodalomhoz kapcsolódik, ahol „az elveszített hazák csikorognak";[14] ahol Fodor szerint még az illyési „haza a magasban" is tágítható némiképp az ő sajátos képeivel, melyek a természettudományok szókincsét is segítségül hívják.

A művek jelentős része a népköltészeti hagyományok feleleventése, újragondolása és gazdagítása. Csupán a szabadversek beszédalakításai esnek távolabbra ettől; valamint a látomásos versek tömörítései. Ám ennek a világképnek mindhárom, jól elkülöníthető részét átszövik a természettudományok szakszavai. Sőt még a „leghagyományosabb" megformálás nyomán született költeményekbe is beszivárognak a tudományos szakszavak. (Ez alól csak a *Bukovinai esték* a kivétel.) Így jön létre az az összetéveszthetetlen Fodor-vers, amely a folklór tisztaságát és a modern (kisebbségi) korhangulatot egyszerre idézi fel. Ebben a költészetben nincs egyetlen idegen szó, egyetlen olyan elem sem, amely ne szervesülne, amely ne esne át valamiféle egyedi kohéziós változáson.

Még az afféle szókapcsolatok sem hatnak zavaróan, amelyek más szerzők által váltak ismertté. Például a „sziklán cserje", ami Tamás Mihály egyik novellájának és könyvének is címeként szerepelt már, vagy a „hó emléke", ami pedig Csoóri Sándor egyik versét jegyzi. (Előbbi az *Ecetfa zöld időben*, utóbbi *A kék váza* című versben található.) De az *Emlékvers Ratkó Józsefnek (A Kállai Kettős hangjaira)* című költeményben a rímhelyzetben álló szavak sem hatnak úgy, mintha azt a szerző újrafelhasználta volna. „Belülről vérző tájakon / Kiüt, fénylik a fájdalom" – írja Fodor Géza. Pilinszky János pedig így: „távoli, kétes tájakon / készülődik a fájdalom". Csak ebben a formában, kiragadva mutatkoznak másként, a Fodor-versben frissek és újak a szavak. A versszerkezetben elfoglalt helyükön átlényegülve, Fodor-hangon kapják meg a saját jelentésüket.

3. Képzelet és látomás „egyetlen farkasszemnyi összesűrítésben"

E költemények megalkotottsága, „kikalapálása" a versbeni beszélő rovására érvényesíti magát. A lírai én csak nagyon ritkán oldódik föl. Ezért sok esetben olyan benyomása van az olvasónak, mintha itt a versbeni megszólaló segítené a lírai én kiteljesedését. A befogadó vizuálisan is konstrukciót lát, megtervezett szabályosságot. A lírai én által fölállított rendszer egy-egy költeményen belül nem tűri a lazaságot. És a költemény mindezek ellenére eleven tud lenni. Hogy mi ennek a titka? A felelet nem egyszerű. Aki tudna erre válaszolni, azt a személyt a költészet csodája birtokolja, ezért nem láthatja vizsgálódásának tárgyát a saját szemétől; aki előtt pedig teljes pompájában föltárulkozik e csoda, nem tud igazán a közelébe férkőzni.

Mielőtt az orfeuszi csodához, az *Ebonit ének* látomásához közelebb mennénk, érdemes megállni egy különleges költeménynél. A *Loreley. Szonett – tükörre, hologrammal* című alkotásnál. Ez dupla szonett, de abban a helyzetben, mintha magát a szonettformát egy tükörre, víztükörre állította volna valaki. Tehát az első szonett tercinái ahogy véget érnek, ahogy a két háromsoros versszakasszal befejeződne a kompozíció, az tovább folytatódik. De az új szonett – a tükröződés szabályai szerint – most tercinákkal, háromsoros strófákkal indul, és a quartinákkal, a két négysorossal zárul. És itt még nincs vége az ötlet költészeti lehetőségének. Mindkét szonett belső megformáltsága ugyancsak követi a tükröződés szabályszerűségét. Vegyünk mintát belőle:

> ...S bár perdült hajóm fenn a vízesésen
> Ezüstrácslott bűvköre a varázsnak
> S ELMERÜLTEM TÜNDÖKLŐ KÉT SZEMÉBEN
>
> S A VÍZTÜKÖR LEGMÉLYEBBKÉK TERÉBEN
> Ezüstrácsként villant még a varázslat
> – És szárnyalt hajóm, fel egy vízesésen

Természetesen ez a költői lehetőség is a tudományhoz, egészen pontosan a mértani megtervezettséghez idomul, és önmagáért is megérdemelné a figyelmet. Ám ennek az alkotásnak is, csakúgy, mint az összes Fodor-versnek, megvan a maga fedezete. A Loreley egy 132 méter magas sziklacsúcs a Rajnán. A Nibelung mondakör szerint a rajta élő vízitündér énekével az arra vetődő hajósokat elcsábította, romlásba vitte. Az azonos című Heine-vers egy részlete Szabó Lőrinc fordításában így hangzik: „A hajósnak a kis ladikban / szíve fáj, majd meghasad; / nem le, hol a zátony, a szirt van – / fel néz, fel a csúcsra csak! // Végül ladikot s ladikost a / mélységbe sodorja az ár... / S hogy ez így lett, ő okozta / dalával, a Loreley." A szerző tehát e „valóság" sajátos látomásában sűríti össze mindazt, ami az ő költői világát hitelesíteni tudja. Vagyis, a létezésnek csakis a tükröződésben föltárulkozó igazát kutatja. De ars poetica-szerű elemeket ugyancsak magába foglal ez a kompozíció. Mégpedig az ének, az esztétikum törvényeken kívül álló varázsát vallja. Érinti még az emberi élet olyan csodáját, mint a szerelem, és itt is azt az elvét követi, hogy a költői tájleírásában igenis táruljon föl a világ egy újabb pici, eddig takarásban maradt része. Mint ahogy azt szinte valamennyi költeményével teszi.

A *Loreley*ben a lírai én arra is ügyel, hogy kellő teret kapjon a versbeni beszélő hangja. Így ebben is érezni a sajátos hatást. Ezért mozog az egész világa a képzelet és látomás határán. Nem úgy, mint az *Ebonit ének*ben, ahol a megidézett költői erő csak tisztán látomás. De az olyan szövevényes, rétegzett vízió hatását kelti, hogy abban a félelem is vonzó lesz, abban az alvilág irtózatát is megcsodálni hívó erő szunnyad.

Az *Ebonit ének* valóban különleges költemény a maga tömörségében, a színek és a képek markáns halmozásában. Páratlan a feszültsége is. Ez a tudományos fantasztikumot idéző hangulat és az ógörög mitológiából ismert alvilági élőlények, helyek forgatagából adódik. Szikár is, könyörtelenül rideg is ez az alászállás. Egyszerre hűt és fűt a hánytorgó erő, és nem lehet felfigyelni a vers szabályokat követő fegyelmére.

Mikoron Orfeusz alászállt
Zendítve karzatos szivárványt
Szélhárfáján ebonit ének
Sugárzott Eurydikének
Míg végleg elnyelték az aknák
Elíziumi árnyalakját
Visszhang gyanánt hogy elidőzzön
Alvilágtáji útvesztőkön.

Megjelennek a viperák, hollók és kimérák; vérkígyók, kerberoszok és kentaurok. Tapintható, szagolható, látható, hallható ez a világ, „hol kobaltkék füstben szédeleg a reinkarnáló képzelet". Itt Orfeusz látomása is riadóztatott állapotban van, szirénázó szélben jár, hangársötétben. „Egymásból vinkelt metsző fémben / Sikong a húr a pengeélen". A legnagyobb mester maga lesz a hárfaszívverés – itt Élet és Költészet együtt szól, így lesz egy, és így beszélhet csak maga magáról. Ő semmi más, csakis a saját hangja.

Az értelmezés nem esik túl messze attól az igazságtól, hogy ebben az alkotásában Fodor a saját költői erejét veszi számba. Egyszersmind arra is felhívja a figyelmet, hogy a költészetnek teremtő elhivatottsága van, világformáló késztetése. Ars poetica is egyben ez a vers, hogy a legerősebb dalnoknak, a testet öltött költészetnek állít emléket vele. Mérce is. Egy Múzsa gyermekének lenni, mint Orfeusz volt, nem kis tehertétellel jár együtt. Így a költészettel szembeni felelősség összetettségét is hangsúlyozza. Elsősorban azt, hogy az általa épülő világnak az igazsága rendkívül fontos, de annak mindig a szellem úttörő vállalkozásában kell gyökeret eresztenie. Nincs érvénye tehát az igaz világnak, ha silány költői erő tartja egybe, de azt sem hirdeti Fodor, hogy az önmagáért való költészetnek lenne létjoga. A kettő mindig együtt hiteles. És persze ezzel azt is elutasítja a szerző, aki szürke, átlagos, nem rossz, de nem is kimagasló, szóval, tisztességes iparos. Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.

A nyolc-nyolc sorból álló hat versszak ütemes és zaklatott hullámzású prozódiáját párrímmel gazdagítja a szerző. De a hívó rímre érkező gyors válaszcsengés csak hangzásban ad némi megnyugvást: a költői gondolat ott nem ér véget, az sajátos tekervények útján halad egyre messzebb. A sorvég sohasem ad megnyugtató kielégülést, annak ellenére, hogy a verssorok önállóságára még a sorkezdő nagy betűk is felhívják a figyelmünket. A soronkénti kilenc-kilenc szótag különböző ütemezés szerint változik, néhol az időmértékhez is igazítva alakul.

Az *Ebonit ének*ben a látomás határait csak látszólag a vers formája tartja egybe. Inkább a lírai személyiség dikcióját törik meg a sorvégek, de az ütemhangsúlyos ritmikusságban ez sem mérvadó. A lezártság és a lekerekítettség érzetét egy elhalványuló mondattani összefüggés adja. Egyszerre lehet ütemenként, soronként, szakaszonként és az elhalványított mondattani értelmezhetőség szerint követni a megformált beszédet.

Viharos holdpántok gyűrűi
Örvénylenek mágneses tűin
Forogva rá a Styx vizére
Szaggató hárfaszívverésbe
Szikráztatott fényélük alól
Árnyék dereng a csipkehabból
Eleven ametiszt-ködökben
Liliomokba öltözötten

A gondolat és a képek logikája csak részben zárul le a versszakaszok végein. A kiszámítottság biztosítja, hogy közöttük is létrejöhessen az ív, sőt még arra is figyel, hogy a kezdet és a vég is összeérjen. Az alászállás megindításaként Orfeusz „karzatos szivárványt" zendít meg, és az utolsó szakaszban pedig látni, amint füstté lobban el ez a szivárvány. De még a legutolsó két sor is rejteget egy grammatikára épített bravúrt. „Hol egy pillanatnyi végtelen / Még kiragyogja a végtelen" – írja a zárlatban a szerző. És az, hogy hiányzik a t, hiányzik a megjelölést biztosító tárgyrag, létrejön a pillanatnyi végtelen és az „igazi" végtelen egymást éltető játéka. Amint az olvasó hol az utolsó előtti sorvéghez, hol meg az utolsóhoz próbálja odailleszteni a tárgyragot – kibomlik a gondolat. Vagyis rádöbben: nincs kis és nagy végtelen. Csak egy van. Nincs külön Élet és Költészet. Csak egyetlen világ létezik ebben a szemléletben.

A látomás által szerveződő versekre még visszatérek, most a képzelet higgadtabb érzékenysége nyomán összeálló költeményekre érdemes figyelni. Azokra, amelyek úgyszintén „egyetlen farkasszemnyi összesűrítésben"[15] tárják föl a környező világ gazdagságát. Ha lehet, akkor ezek a versek még inkább kitűnnek a kimódolt beszéd rendkívüli összesűrítése révén. Ugyanakkor ezeknek a lírai konstrukcióknak is bőséges költői fedezetük van, esztétikai hitelük kétségtelen.

Leginkább a *Nyárvégi virágcsendélet*, *A kék váza* és a *Kitérő, két sugárra* című versek mutatják meg a szerző világteremtő erejét. Azt a lehetőséget is bőségesen példázzák, hogy az intellektuális horizontba helyezett beszédnek milyen lehetősége marad a tárgyi világ bensőségét megtartania magában. Annak ellenére, hogy valamiféle mesterséges környezetet mutat be ez a távolságtartó beszéd, az olvasó érzékeli a meghittség korábban megélt tapasztalatát. Egyszerre idegen és ismerős. Mint a szabad képzelet, mint egy futó délutáni szendergésben megvillanó álom. A *Nyárvégi virágcsendélet* a konkrétból száll föl a magasba, a végén finom megengedéssel, hogy kicsit szimbólum is legyen ez a képvilág.

Terrakottákkal kirakott
Teraszt szöktet el, úgy forog
Zengve a grádicsperemen
Gerániumkék tűz ragyog

S a gladióluszok között
Villogó, dárdás labodák
Lampionja gyúl, fénytörött
Dáliaként, mint délibáb

A kardvirág, azaz a gladiólusz – a latinos, tudományos megnevezés – és a laboda, azaz a laboda – de nem atriplex – egyszerre szervezi ezt a világot. Egyszerre látni itt a gerániumkék tüzet – geránium = gólyaorr – és a grádicsperemet. És hangzásában ez a költemény lehet bármennyire messze is a Nagy Lászlót leginkább jellemző versbeszédtől, az olvasó akkor is párhuzamot érzékel a két poétika között. Mert nyomaiban még ebben a versben is föllelhető az a szándék és világlátás, hogy a népi kultúra és a modernség szintézisét[16] hozza létre a szerző. Persze mindezt nagyban segíti a *Holdas homlokú méneken* című költemény, ahol Fodor még egy ajánlásban is jelzi, hogy „*A költő Nagy László rajzaira*" íródott a vers. Egyébként ez a költemény szellemében mintegy megelőzi a fönt idézettet. És Nagy László tiszta hangját is föl tudja erősíteni: „Világló ingét dáliák / Habselyem fénnyel törik át / Kezéből dárdák, serlegek / Horpasztják fönn a héteget".

Az „egyetlen farkasszemnyi összesűrítés” érvényes valamennyi Fodor Géza-versre. Akár a lépcsőfokra rávetülő napfényből indul ki a szerző, akár Orfeusz földöntúli költői erejére figyel, vagy Nagy László lovas rajzait nézi – ez a költészet egyszerre láttat, ábrázol, s egyszerre szimbolikus forrássá is képes átváltozni. Vagy metaforává. Erre az egyik legjobb példa Hamlet szellemének a megidézése.

Penckófer János

Jegyzetek:

* A tanulmány második, befejező része lapunk következő számában olvasható.

[1] Könnyű beleesni abba a hibába, hogy a kevés számú Fodor-vers miatt ezt a költői világot még kidolgozatlannak, részlegesnek gondoljuk, pedig nem az. Fodor Géza eddigi életművére jól illik az a sokszor emlegetett igazság, amelyet Pilinszky János tett híressé: „Nem az a fontos, hogy a madár hányszor csap a szárnyával, hanem az, hogy íveljen.” (Természetesen ezt a két költő összehasonlítása nélkül gondolom.)

[2] Fodor Géza: *Széltükör*. Kárpáti Igaz Szó, Uzshorod, 1986.

[3] Vö.: *A gondolat szabadsága.* Nagy Zoltán Mihály interjúja Fodor Gézával. In: Hatodik Síp, 1989/2., 22.

[4] Fodor Gézával és a Forrás egykori tagjaival kapcsolatban Balla László a visszaemlékezéseiben egy kellemetlen ügyet is szóvá tesz. Ez messzemenő következtetésekre is okot ad. „[A] Forrás stúdió körül lezajlott sajnálatos események után, idővel a helyzet konszolidálódott és a stúdió tagjai közül a legtöbben szerepeltek már lapunkban. Akadt azonban köztük, aki provokatíve olyan verseket küldött be, amelyekről jól tudta: tartalmuk, mondanivalójuk miatt a fejünket ütnék le, ha publikálnánk őket. Fodor Géza volt ez a valaki. Hanem Davidov, az állambiztonság főnöke, bizonyára a Forrás-tagok körében végzett ‘átnevelő’ munkát látva veszélyeztetve, ha Fodor versei nem jelennek meg (persze, tartalmukat nem ismerte), bepanaszolt engem a pártbizottságon, hogy közlésüktől elzárkózom”. – Szegény ember vízzel főz. I.m., 248.

[5] Vö.: *A gondolat szabadsága.* Nagy Zoltán Mihály interjúja Fodor Gézával. In: Hatodik Síp, 1989/2., 22.

[6] Fodor Géza: *A nagy körforgás roppant vonzatában. Tűnődés a költészet napján.* Kárpáti Igaz Szó, Lendület, 1987/3.

[7] Vö.: *A gondolat szabadsága*. Uo.

[8] Fodor Géza: *Keresztezett égboltok alatt.* In: Nézz töretlen homlokomra. A Forrás Stúdió versantológiája. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1994., 240-241.

[9] Fodor Géza: *A nagy körforgás roppant vonzatában*. Uo.

[10] Fodor Géza: *Fenyvesek árnyékában*. Hátsó borító.

[11] Vö.: *A gondolat szabadsága*. Uo.

[12] Fodor Géza verseskötéteinek az összefüggéseiről egy másik dolgozatban foglalkoztam. A Hitel 1998. februári számában megjelent írás részletezi, mely versek szervezik újra és újra a szerző eddigi három könyvét: 1. *Széltükör,* 1986.; 2. *Erdőn, mezőn gyertyák,* 1992.; 3. *Fenyvesek árnyékában,* 1997.

[13] Nagy Zoltán Mihály: *Belülről vérző tájakon.* Pánsíp, 1993/1., 20.

[14] Csoóri Sándor: *Közeledés a szavakhoz.* In: Cs. S.: Várakozás a tavaszban. Magvető, 1983., 448.

[15] Fodor Géza a versről tett vallomásában írja, hogy számára a vers „[k]özegként a mozdulatlan sivai tánc öt sugarának magasizzása – egyetlen farkasszemnyi összesűrítésben. Mint vállalkozás: az oroszlánra induló vadász nyúlszívremegésig táguló, torokszorító dobogása. Eszköz gyanánt a legmegbízhatóbb iránytű. Nem azúrjáratokat jelez az égaljban, de ereinket a földben, hitünket az újrasarjadó fűszálban – mindennapi reményeinket...” F. G.: *Széltükör.*, I.m., hátsó borító.

[16] Vö.: Görömbei András: *Nagy László organikus költői világa.* In: Létértelmezések. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 1999., 115.

Tanévzáró a bakosi hétvégi iskolában

Vallás, nemzet, anyanyelv

Immár ötödik alkalommal tartottak tanévzáró ünnepséget a Bakosi Református és Római Katolikus Magyar Hétvégi Iskolában. A szombatonként sorra kerülő foglalkozásokon közel ötven tanuló ismerkedett a magyar nyelv szabályaival, végzett beszéd- és értelemfejlesztő gyakorlatokat, nyert betekintést népünk gazdag folklórkincsébe. A hétvégi iskola oktatói – Balogh Mária, Demjén Orsolya és Hájas István – arra törekedtek, hogy neveltjeik – nem magyar iskolába járó magyar gyerekek – mind többet érezzenek meg a magyar nyelv szépségéből, hogy ezáltal mind közelebb kerüljenek a magyar kultúrához. Hisz a mostani fiatal nemzedékek tagjain múlik majd, hogy meddig él a magyar szó ezen a vidéken. Amely a magyar iskola hiánya miatt – hiába a tömbmagyarság közelsége, hisz Bátyú itt van néhány kilométerre a vasút túloldalán, és Harangláb, Szalóka is pár kilométernyire fekszik innét – szórványnak minősül. Öt évvel ezelőtt az itt működő történelmi egyházak a KMPSZ támogatásával ezért indították útjára a hétvégi iskolát. Az intézmény hamar népszerűvé vált az itteni gyerekek körében. A bizonyítványosztást megelőző műsorra mindegyikük nagy-nagy lelkesedéssel és izgalommal készült. A délután folyamán elhangzó versek a szeretetről, az anyanyelv és a szülőföld szépségéről, az öregek megbecsüléséről szóltak. A színpadi jelenetek során egy-egy részletet láthatott a közönség klasszikusaink örökbecsű alkotásaiból, a János vitézből, a Ludas Matyiból. A gyerekek feleleventették a hagyományos tollfosztót, mivel a lúdtartással régebben errefelé igen sokan foglalkoztak.

Köszöntőjében Babáj András tisztelendő a szeretet erejéről szólt és arról, hogy vallás, nemzet, nyelv és kultúra mily szervesen összetartoznak.

-eszenyi-

Az olvasás megszerettetése

Egész könyvtárosi pályafutásom ideje alatt legfontosabb feladatnak a gyermekek olvasásra való szoktatását, a könyvek megszerettetését tekintettem. Szerencsés helyzetben voltam, mert a könyvtárosi munka számomra nem csupán testreszabott szakmát, hanem egyben a hobbimat is jelentette. S visszapörgetve eseményeit az elmúlt évtizedeknek, hálás vagyok jó sorsomnak, hogy mindvégig azt tehettem, azzal foglalkozhattam, ami – a létminimum fölé soha fel nem kúszó fizetést leszámítva – nagyon sok örömöt és sikert adott. Igen, sikert, ami nem volt ugyan látványos, nem rengette meg a világot, de amiért érdemes volt élni, vállalni a szükséget, a méltatlan emberi körülményeket, amelyekben dolgoztunk és dolgoznak a mai napig is könyvtáros kollégáim. A szegényes körülmények között, téli hidegben fűtetlen, néha villanynélküli, sötét könyvtárban eltöltött idő nem volt hiábavaló áldozat részünkről, könyvtárosok részéről: gyermekek sokaságát tanítottuk meg szeretni, becsülni a könyvet, ráérezni az olvasás szépségére. Pedig kevés volt az igazán jó könyv, s még kevesebb a kötelező olvasmányokat jelentő irodalom.

A rendszerváltást követően nemcsak a politikában, hanem a könyvtárak munkájában is nagy változás következett be, amit a kilencvenes évek elején úgy értékeltünk, mint ölünkbe hulló, nem várt ajándékot. Magyarlakta vidéken élve először élhettük meg, hogy a gyermekkönyvtárban magyar nyelven tarthattunk foglalkozásokat a magyar iskolák kisdiákjainak. Bizony, ez eleinte egész komoly terheket rótt ránk, hiszen nem rendelkeztünk anyanyelvünkön megjelentetett módszertani segédanyaggal, sőt, a magyar könyvek nagy többségét sem magyar írók művei alkották, hanem Tolsztoj, Gorkij, Gogol, Csehov vagy Solohov műveinek magyar nyelvű fordításai. Ezen írók neve nem idegen az olvasni szeretők táborában, igen előkelő helyet foglalnak el a világirodalomban, de valamennyien egy idegen kultúra jeles képviselői, akik által nem ismerhették meg a magyar iskolák, középiskolák diákjai a magyar irodalom nagyjait, sem műveiket. Ekkor Magyarország nagyon sok könyvtára sietett segítségünkre, élen az Országos Széchényi Könyvtárral, és ennek köszönhetően mára a kárpátaljai könyvtárak állományának nagy részét – így a Beregszászi Városi Gyermekkönyvtárét is – az akkor ajándékban kapott könyvek zöme alkotja.

Nos, kihasználva az adódó lehetőségeket, a könyvtári munkát új alapokra helyeztük. Ekkor már engedett a központosított, párt szabta útmutatás a könyvtárak tevékenységét illetően; halványultak az uniószerte használt, kötelező sémára épített követelmények – így a saját lehetőségeinkből kiindulva, saját szükségleteinket szem előtt tartva, magunk szabtuk meg munkamódszereinket. Végre azokat a könyveket adhattuk kis olvasóink kezébe, amelyeket mindig is szerettünk volna és olyan formában, ahogy azt mi elképzeltük. Hogy mire gondolok? Nos, én mint a városi gyermekkönyvtár akkori vezetője mindig arról álmodoztam, hogy ne szigorú, tőlünk idegen rendszabályok béklyójába szorítva kötelezzük a gyerekeket a könyvek olvasására, hanem a figyelmük, érdeklődésük felkeltésével, játékos formában. És azokkal az elemi iskolák padjait koptató kisdiákokkal kezdjük, akik legjobban igénylik a játékot. Mert a gyerekek ebben a korban legfogékonyabbak a szépre, itt kell elkezdeni az olvasóvá nevelést. Ehhez a legelső és legfontosabb lépés az volt, hogy a gyerekeket becsalogassuk a könyvtárba. Nos, bár abban az időben már igen sok jó könyvvel rendelkeztünk, az élet mégsem kényeztetett el túlságosan bennünket: a könyvtárban nem volt sem tv, sem számítógép. Hozzá kell tennem, hogy még ma sem mindenütt van… Itt jut eszembe azokból az időkből az a keserű-vidám eset, amikor a ’90-es évek második felében meghívott vendégként részt vettem egy magyarországi könyvtáros-találkozón, ahol az egyik hazai kolléga elpanaszolta, hogy az iskolai könyvtárnak, ahol dolgozik, csak egy Commodore típusú régimódi számítógépe van…Erre a gépre hogy vihetné fel az állományt? Több mint 5000 könyvről van szó… És nálatok mi a helyzet? – fordult hozzám. Pironkodva vallottam be, hogy én a komondorról eddig mindössze annyit tudtam, hogy egy nagytestű pásztorkutya… Hogy valami pozitívumot is mondjak, még hozzátettem: a mi könyvtárunk állománya megközelítően 35 000 kötetből áll, de mostanában kapunk elegendő golyóstollat és a papírt, s nem magunknak kell már megvásárolni, így nincs gond a katalóguscédulák megírásával… Visszatérve a számítógépek, az Internet hiányához, talán furcsán hangzik, ha azt mondom: hál’ Istennek, hogy nem volt. Mert a gyerekek a könyvek, az olvasás miatt jöttek be a könyvtárba. A könyvtárnak éppen ama funkciója volt valóban kihasználva, ami miatt a könyvtárakat létrehozták. Nem kétséges, hogy mára a számítógép a mindennapok elengedhetetlen tartozékává vált az élet minden területén, de vallom – és úgy hiszem, a gyakorló könyvtárosok is egyetértenek velem ebben –, hogy a tv-vel karöltve egyben óriási konkurenciát is jelent az olvasás visszaszorulásának terén. Fájó szívvel látom, hogyan válik az olvasás az ifjúság körében egyre inkább divatjamúlttá. Butábbak lettek a magyar gyerekek? – teszi fel a kérdést a riporter egy most megjelent folyóiratban. Nem kérem, csak nem olvasnak eleget és szegényebb lett a szókincsük.

Nos, én a könyvtárórák bevezetésével és a kezemre felhúzott két bábu segítségével igyekeztem felkelteni a gyerekek figyelmét a könyvek iránt, megszerettetni az olvasást és nem utolsósorban – megtanítani a gyerekeket a könyvtár használatára. És állíthatom, nem kis sikerrel. Lám, a szükség találékonnyá teszi az embert, és a körülmények hatására a szegénységet is hasznunkra fordíthatjuk.

Eleinte spontán foglalkozásokat tartottunk a könyvtár olvasótermében az éppen akkor ott összegyűlt gyerekek számára. Seregestül jöttek a magyar iskolában tanuló gyerekek könyvtárunkba, az állomány gyarapodásával, a magyar nyelvű kézikönyvek számbeli növekedésével egyenes arányban nőtt az olvasók száma. Beregszászban két gyermekkönyvtár működik és a mi könyvtárunk lett a magyar iskolák számára a bázis, a diákok kedvenc könyvtára. Sok tanár is jött, hogy anyagot gyűjtsön a tantárgyához; napközis tanárok kísértek el gyerekcsoportokat a könyvtárba és vettek részt a foglalkozásokon. Itt vetődött fel először a tanárokban a gondolat, hogy ezeket a könyvtárórákat az iskolában lenne jó megtartani, méghozzá fakultatív oktatás keretében. Az elképzelés kézenfekvő volt, mivel a foglalkozásokon általában különböző korosztályba tartozó gyerekek gyűltek össze, kicsik és nagyobbak vegyesen. Márpedig egy adott témáról másképpen kell beszélni az elsős-másodikos kisdiákoknak, és másképpen a negyedik-ötödik osztályosoknak. Így hát az egyik magyar iskola – a Beregszászi 6. Sz. Általános Iskola – alsó osztályaiban beindítottam a könyvtárismereti órákat, akkor még kísérleti jelleggel.

Azért esett a választás éppen erre az iskolára, mivel ennek előtte is már jó tíz évvel minden könyvtári rendezvényt a jelzett iskolával közösen szerveztünk meg. Ezen kívül, bár az iskola Beregszász központjában van, s egyike a város legrégebbi iskolájának, mégis a legszegényebb, legrosszabbul ellátott iskolái közé tartozott, s az ott tanuló diákok nagy része sem a város elitjének gyermekeiből tevődött (tevődik) össze. Perifériára szorult munkanélküli és alkoholista szülők gyermekei, kiknek a „könyv" fogalma csupán a tankönyvekre korlátozódott. És mert nem sűrűn találkoztak igazi olvasmányos könyvekkel, meg kellett őket tanítani a könyvek szeretetére, az olvasás gyönyörűségére, az olvasnivaló megválasztására, a könyvtár használatának alapfogalmaira. Mert ők ezt otthonukból, a szülői házból nem hozták magukkal. Mégis leginkább az motivált a helyszín megválasztásában, hogy abban az időben az iskolában nem működött könyvtár. Tehát nekünk kellett pótolni ennek a hiányát.

Úgy érzem, mindezt el kellett mondanom, hogy megismerjék körülményeinket, mert csak ennek ismeretében nem tűnik megmosolyognivalónak a mai, modernkor világban az a mód, ahogy a könyvtárórákat vezettem, és ha nem is olyan rendszerességgel, de vezetem ma is. A betűket már jól ismerő gyerekeket céloztuk meg, így évről évre a második osztálytól kezdtem az órákat, folytatva az ötödik osztályig. Számukra érdekes, játékos, nagyon várt foglalkozások voltak ezek az órák, számomra, a könyvtáros számára kihívást és pluszmunkát jelent, mert minden egyes foglalkozást komoly előkészületnek kell megelőznie. Hetente egyszer tartottam a könyvtárórákat, általában hat, ritkábban kilenc különböző osztályban.

Az órák tervét úgy építettem fel minden esetben, hogy első helyen a könyvtárismeret álljon. Kell, hogy a gyerekek megtanuljanak önállóan tájékozódni a könyvtárban. Ezt követte az adott hónapra jellemző ismertetés: a hónap jeles szülötteire emlékeztünk – természetesen elsősorban írókra, költőkre, műveikről beszélgettünk. Az adott hónapban született írók, történelmi személyiségek, művészek kapcsolatát vidékünkkel, városunkkal mindig különösen kihangsúlyozom. A hónap kiemelkedő eseményeire, az ünnepekre is mindig kitérek, nem ritka egy kis történelmi visszatekintő sem, no meg a hónapra vonatkozó népi megfigyelésekről sem feledkezünk meg. Aztán következnek az ide kapcsolható találós kérdések, mondókák, egy-egy rövid mese és az óra anyagának összefoglalása. Minden felsorolt téma, ami az órán elhangzik, szervesen kapcsolódik a könyvekhez. Ezért minden órára jó nagy táska könyvet cipeltem magammal, hogy a könyveket bemutatva igazoljam az elmondottakat. Mégsem ennek köszönhető, hogy annyi minden megragadt a gyermekek emlékezetében, hanem a bábuknak. Amit *ők mondanak*, az figyelemreméltó, hiszen nem én mondom, hanem a kezemre felhúzott két ütött-kopott bábu, Tudomka és Nemtudomka, s ha ők ajánlanak egy könyvet elolvasásra, azt igenis, el kell olvasni! Sokszor megfigyeltem a gyermekek pszichológiáját: szinte látszik, ahogy elfeledkeznek rólam, mert bár az én hangomat hallják egész idő alatt, mégis minden elhangzott szót a két babának tulajdonítanak.

A könyvtárórákat szeptember második felétől szoktam indítani, amikor a gyerekek már kissé belejönnek a tanulásba, és mindig csoportos könyvtárlátogatással kezdünk. Ezt a tanév folyamán többször megismételjük, hogy a tanultakat a gyakorlatban is hasznosítani tudják. Nos, nézzük meg nagy vonalakban, hogyan is zajlik a könyvekkel való találkozás a második osztályosok számára az első közös könyvtárlátogatáskor:

A gyerekeket Tudomka és Nemtudomka köszönti. Bemutatják a könyvtárat, és arról mesélnek, mi a különbség a könyvtár és a könyvesbolt között. Hogyan kell bánni a kikölcsönzött könyvekkel, hogyan kell megvigyázni. A gyerekek megnézik, hol laknak a könyvek: melyik polcon vannak otthon a mesekönyvek, hol találják meg az elbeszéléseket, verseket. A bábok kíváncsiskodva érdeklődnek, kinek van otthon saját könyve, hány darab, aztán összevetik a könyvtári állomány nagyságával. Megtudjuk, ki szereti hallgatni, olvasni a meséket és ki a verseket, találós kérdéseket. A hallott válaszok alapján meserészleteket, versrészleteket idézünk, amit ha felismer valaki, tudja, honnan való és tovább tudja mondani, tapssal jutalmazzuk. Aztán arról beszélnek a bábuk, hogyan válhat a gyerekből olvasó felnőtt: az anyukáktól, a nagymamáktól hallott első mesékről faggatják a hallgatóságot, s ha volt ilyen, ezeknek emlékét felidézve megbeszéljük a témát. Képeskönyvek közös olvasgatására buzdítjuk azokat a gyerekeket, akiknek vannak kisebb testvéreik, mert a közös olvasás mindenki számára feledhetetlen élmény és nagyon jó útravaló. Ki tud olyan mondókát, amit az édesanyjától, vagy nagymamájától tanult? – kérdezősködnek a babák, majd közösen megtanulnak egy idevágó, olvasásra buzdító rövid versikét, amely valahogy így hangzik:

Betű-tenger előtted,
rajta könnyű csónak leng,
ha beülsz egy csónakba,
elvisz Meseországba.

Arról is mesélnek a bábuk, hogy mit gyűjt a könyvtár, hol lehet kikölcsönözni a könyveket, egyes könyvek miért csak helyben olvashatók, és mi az olvasóterem. Ki szokott olvasni gyermeklapot, gyermekújságot? A két baba kíváncsisága határtalan, de a gyerekek jó partnerek, élvezik a kérdéseket.

Közben az okos Tudomkának a butácska Nemtudomka olyan kérdéseket tesz fel, és úgy, hogy azon a hallgatóság jókat derül, remekül szórakozik és még sokáig emlékezik rá.

A következő órát már az iskolában tartjuk, ahol a két baba visszakérdezi a könyvtárban tanultakat. Majd ehhez kapcsolódik az újabb tudnivaló a könyvekről: mit nézünk meg először, ha kezünkbe veszünk egy könyvet? Nemtudomka szerint azt, hogy nem túl vastag-e a könyv, nem nagyon nehéz-e, belefér-e táskájába. Tudomka arra tanítja a gyerekeket, hogy nagyon fontos tudni, ki írta a könyvet, mi a címe, ki illusztrálta stb. Ezt követően jön a tudnivaló az adott hónapról, amikor a könyvtárórát tartjuk. Például januárról, amely hónap a nevét Janusról, a rómaiak kétarcú istenéről kapta, ám a régi magyarok télhónak nevezték. A hónap jeles szülöttei: elsején Petőfi Sándor. Ki tud tőle verset? Hát éneket? Ki tudja folytatni ezt a versét: Ejh, mi a kő, tyúkanyó kend…?

Január 16-án született Mikszáth Kálmán. Melyik könyvéről hallottatok már?

Január 22-én írta meg Kölcsey Ferenc leghíresebb művét. Az egykori Bereg vármegyében, közel városunkhoz a határ túloldalán, Szatmárcsekén élt. Melyik a leghíresebb műve, melyet minden magyar a nemzet imájának tekint? Elénekeljük a Himnuszt. Tudjátok-e, hogy a Himnusz „születésnapján" ünnepeljük a magyar kultúra napját? Hol hirdeti emléktábla, hogy városunkban járva abban az épületben szállt meg Kölcsey? Hallottátok-e már ezt az idézetet: Hass, alkoss, gyarapíts… Kárpátalja melyik várát verselte meg, amelyből az idézet való?

25-én született Fekete István. Hogy hívják a rókát, mely egyik kedves kis regényének a címe? Hogy hangzik a filmbeli dalocska Vukról? Hogy hívják a gólyát Fekete István regényében? Hát a fecskét és a baglyot?

Január 6-án van vízkereszt. A pap megszentelte a házakat és az ajtó fölé ezt a három betűt írta: G. M. B. – mit jelenthet? Mikor kezdődik a farsang? (Itt mindig egy vidám farsangi vers hangzik el.)

Népi megfigyelések:

– ha varjak örvénylenek a téli égen, havazás várható;

– ha január 22-én, Vince napján (ő a szőlősgazdák védőszentje) csepeg az eresz, akkor sok bor lesz (ha megcsordul Vince, tele lesz a pince);

– január 25-e – Pál napja, akkor fordul meg az időjárás. Mondóka: Pál fordulása, ha tiszta, bőven terem mező, puszta. Hol olvashatunk a népi megfigyelésekről? Mi a kalendárium? Miért volt egykor nagyon fontos szerepe az emberek életében?

Segédanyagok: Petőfi-, Mikszáth-, Kölcsey-, Feketekötetek; Kalendárium, Ünnepsoroló.

Természetesen minden osztályban a gyerekek értelmi képességének megfelelően állítom össze az óra anyagát, leegyszerűsítve vagy bővítve, szélesítve a tudnivalókat. A könyvtárban tett év eleji látogatáskor a harmadik osztályos gyerekeknek a babák segítségével mesélek a könyvtárak első írásos emlékéről, a kőtáblákról, agyagtáblákról, az alexandriai könyvtárról, a világ legelső könyvtáráról, amely egy hatalmas tűzvészben pusztult el, s ahol 50 000 papirusztekercset őriztek. Azt is elmondom, honnan tudhatunk minderről, hol olvashatunk a papiruszról és miből készül a papirusz? Mi a pergamen? Mire írtak a középkori szerzetesek, mit nevezünk kódexnek?

Az iskolai foglalkozáson a harmadikosokkal az antológia fogalmát beszéljük meg könyveken bemutatva. Közösen megkeressük, hol vannak az írók felsorolva a kötetben, hány írója lehet egy könyvnek. Mi a dolga egy könyv szerkesztőjének, hol találjuk a szerkesztők nevét. Aztán lépésről lépésre átvesszük egy-egy könyvtárlátogatás alkalmával, milyen rend szerint sorakoznak a könyvek a könyvtárban a polcokon. Mi segíti a tájékozódást a könyvtárakban? (Itt kiemelt helyen van a feliratokkal való megismerkedés és nálunk még ma is használatos cédulás katalógusrendszer.) Milyen könyvek találhatók az „Ismeretközlő" polcon? Hol találhatók az űrhajókról szóló könyvek, és hol keressük a dinoszauruszokról szóló könyveket? Milyen sorozatokat ismersz? (Pl.: Bölcs bagoly) Mi segít bennünket a könyv tartalmának megismerésében, van-e kapcsolat a könyv tartalma és címe között? Mi a szépirodalom, hova lehet besorolni a meséket?

A negyedikesekkel megbeszéljük, milyen típusú könyvtárak léteznek, ki alapította Magyarország első könyvtárát, mikor és hol. Mit nevezünk Corvináknak, kiről nevezték el. (Itt mindig elmesélik a babák a Mátyás király könyvtárában járó tolvaj történetét, akinek nem a könyv kellett, hanem a díszes borítón lévő ékkövekre pályázott és ezért bicskával rongálta meg a könyveket. A király ezért büntette meg, nem a lopásért.) És beszélünk Gutenbergről, aki 1455-ben kinyomtatta az első latin nyelvű Bibliát.

Mindezek tudatában és már némileg jártasan a könyvtárak történelmében, a könyvtárhasználatban, a negyedik osztályban megtanítjuk a gyerekeket a kézikönyvek fontosságára, különböző fajtáikra és azok használatára. Nagyon élvezik a lexikonokban való kutatást, amikor már előzőleg hallott fogalmakat, ismereteket kell megtalálni, mégpedig megszabott időn belül, és nekik maguknak kell eldönteni, hogy lexikonban vagy enciklopédiákban kutakodjanak-e. A játékos vetélkedőn általában a Kislexikont és a Minerva Enciklopédiát szoktuk igénybe venni. Megtanuljuk a szótárak fajtáit, gyakorlatban mutatjuk be a használatukat, aztán a könyvtárban könyveket keresnek ki a gyerekek a betűrendes katalógus segítségével.

Röviden összefoglalva ezeket a tudnivalókat tartalmazzák a könyvtárórák, amelyek segítségével a gyerekek a mi szerény lehetőségeink keretein belül is szert tehetnek egyfajta olvasói és könyvtárhasználati kultúrára. A közvetlen kommunikáció, a játékos tanulás teszi élővé ezeket a foglalkozásokat, amelyekről az évek múlásával bebizonyosodott, hogy szükségesek, hogy van rájuk igény.

Minden osztályban az óra végén egy mesekönyvből vagy érdekes elbeszéléskötetből, esetleg verseskötetből felolvasok egy kurta kis kedvcsináló részletet, néha egy-két találós kérdést, amely egészen biztosan felkelti valamelyik, sokszor több gyereknek is a figyelmét, akik el akarják olvasni a könyvet. Örömmel tölt el, hogy ezáltal is egyre bővül az olvasók tábora.

Amikor lezárult az életem aktív könyvtárosi szakasza, úgy gondoltam, búcsút mondok a könyvtáróráknak, ezentúl csak az Irka gyermeklapnál dolgozom tovább és írni fogok. De nem így történt. Lám, most is, a könyvtárórákról beszélve hol múlt időt, hol jelen időt használok. Nos, ez azt bizonyítja, hogy tovább folytatom a munkát. Az említett iskola igazgatónője megkeresett és a tanári kar meg a gyerekek nevében kérte, hogy ne hagyjam abba. Ha havonta csak egyszer tudok náluk órákat tartani, az is sokat jelent számukra. Szégyenkezve tette hozzá: tudja, hogy a több mint egy évtizedes különmunkámért soha egy fillért nem kaptam a könyvtárban és tőlük sem. Ma sem tud mást ígérni a tanárok tiszteletén, barátságán és a gyerekek szeretetén kívül, de nagyon várnak. Elvállaltam. És úgy érzem, megint csak én nyertem vele, mert így továbbra is könyvtáros maradhatok.

Weinrauch Katalin
könyvtáros, író

A Máltai Szeretetszolgálat és a KMPSZ együttműködése

Ha összefogunk, szebb lesz a jövő

A Máltai Szeretetszolgálat és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség közös szervezésében először Mátészalkán, majd Beregszászon tartottak konferenciát. A rendezvény – melynek címe: *Képzéssel a jövő ifjúságáért* – a sikeres közös Phare-pályázatnak köszönhetően jöhetett létre, tájékoztatott Berki Károly programfelelős, a KMPSZ irodavezetője. Lőrincz Imre, a mátészalkai csoport vezetője annak a reményének adott hangot, hogy a közös rendezvénynek, illetve a közös célnak (az ifjúság mind sikeresebb nevelése) köszönhetően közelebb kerülnek egymáshoz a határ két oldalán élő magyar pedagógusok. Ez a konferencia is abban erősít meg bennünket, hogy mindannyian – Isten bolondjai és a nemzet napszámosai is – felelősek vagyunk a felnövekvő ifjúságért, a jövő nemzedékéért, a jövőnkért, és ha összefogunk, szebb lesz a jövő, hangsúlyozta nyitó beszédében Kozma Imre atya, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetője. December 5-e az értelmiség árulása és a kereszténység kudarca volt, mondta. Éppen ezért még inkább felelősek vagyunk, hogy tartalmasabb, gazdagabb legyen a jövő. Hogy ne ismétlődjön meg az a december 5-e, beszélni kell közös gondjainkról, közös problémáinkról s a megoldásokat közösen kell keresni, hangsúlyozta dr. Orosz Ildikó a KMPSZ és a KMF elnöke. Nekünk, pedagógusoknak, keresztény embereknek az oktatás és nevelés révén kell megváltoztatnunk a szemléletet. Mindeddig megsegített minket az Úr. Bízzunk abban, hogy ez a továbbiakban is így lesz, mondta az elnök asszony, majd Vári Fábián László Útban Törökország felé c. versének tolmácsolásával erősítette hitükben, kitartásukban a jelenlévőket.

A találkozón igen tartalmas előadások hangzottak el: Haraszti István – Európa és a pályázatok világa; dr. Pintér György, Bauer Béla – Gazdasági kérdés vagy identitástudat – kisebbségek a XXI. sz. Európájában; Orosz Ildikó – Kárpátaljai magyar érettségizők továbbtanulási szándékáról egy felmérés kapcsán; Brenzovics László – Nemzetiségi ügyek, az önkormányzat perspektívái az ukrán elnökválasztás után; Popovics Pál, Farkas György – Kárpátaljai magyar ifjúság és uniós lehetőségek; Muskovszky Judit – Tapasztalatok a Hidat építeni nemzetközi ifjúsági diákcsere-pogram kapcsán. Az együtt töltött idő alatt kötetlen beszélgetések formájában a résztvevők megosztották egymással tapasztalataikat, és úgy tűnt, itt valóban a közös útkeresés volt az elsődleges cél.

-kósa-

Hírünk a világban

Nincs olyan határ, amely elválasztana bennünket

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség volt a házigazdája januárban annak a *Képzéssel a jövő ifjúságáért* elnevezésű konferenciának Beregszászon, amely a Phare CBC Kisprojekt Alap támogatásával jött létre. A projekt első rendezvényére 2004 őszén, Mátészalkán került sor, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Mátészalkai Csoportjának szervezésében. Akkor valamennyien így búcsúztunk egymástól: Viszontlátásra Kárpátalján!

A mátészalkai találkozó után egy hónappal volt az a szégyenteljes népszavazás, amikor az anyaországban nem találtatott kétmillió igaz magyar ember. December 5-ét jónéhányan szerettük volna kitörölni emlékeinkből, de a történteket nem lehet meg nem történtté tenni. Utólag már azt is mondhatom, kellett nekünk, anyaországiaknak ez a szembesülés a tényekkel, mert így világos előttünk, pedagógusok előtt a feladat: tudatosítani kell legalább a most felnövő generációban azt a tényt, hogy Kárpátalján nem magyarul beszélő „ukránok", hanem magyarul beszélő, az anyaországtól erőszakos módon elszakított magyarjaink élnek. A történelmi olvasmányokból megismert Munkács vára csak néhány kilométerrel van messzebb Mátészalkától, mint Debrecen. „Bús düledékeiden Husztnak romvára"… – bármelyik osztálykirándulás alkalmával szavalhatnánk Kölcsey sorait ott a falak között, hiszen teljesen elérhető közelségben van hozzánk. Mégis, a gyerekek előtt valami megfoghatatlan messzeségben lebegnek ezek a történelmi helyek.

Így a szégyenteljes szavazás után nem minden elfogódottság nélkül léptem be a főiskola épületébe, ahol a konferencia előadásait hallgathattuk. Vajon mit szólnak

kedves kárpátaljai pedagógustársaink? Le kell-e sütni a szemünket, vagy ők tudják, érzik, hogy mi IGENnel érkeztünk ide? Az aggodalmam teljesen felesleges volt. A szemek szeretetet sugároztak, mintha tegnap találkoztunk volna Mátészalkán, úgy vettük fel a beszélgetés fonalát.

A konferencia három napját szerencsés véletlenek kísérték. Pontosan ez alatt a három nap alatt ünnepelhettük a magyar kultúra napját, ekkor iktatták be Juscsenko elnököt. Az anyaországi résztvevőknek katartikus élményt jelentett a Beregszászi Illyés Gyula Színház Örkény-előadása. Azt is mondhatnám „katarzis kabátban", hiszen a hideg színházteremben kabátban ültünk le, de az előadás nagyszerűsége teljesen elfeledtette velünk a hideget. Régen hallottam ennyire szépen énekelni „élőben" nemzeti imánkat, a Himnuszt. Megkönnyeztük.

Sokat adott valamennyiünknek Beregszász ez alatt a három nap alatt. Remek előadások, jól szervezett programok, séták a város központjában, jó hangulatú beszélgetések a főiskola kollégiumában. Amikor Orosz Ildikó elmesélte a magyar főiskola alapításának kálváriáját, mindenki előtt világossá vált: az, hogy ma itt magyar nyelven főiskolai szintű oktatás folyhat, csak az itt élők, az ügyért önzetlenül tenni akarók hihetetlen szívósságának köszönhető.

A konferenciára az anyaországból a Pedellus Tankönyvkiadó jóvoltából tankönyveket, munkafüzeteket is sikerült eljuttatni, amellyel a kárpátaljai magyar nyelvű oktatáshoz kívántunk mi, az anyaországi pedagógusok segítséget nyújtani.

A jövőkép biztató. A Máltai Szeretetszolgálat hagyományos tevékenységköre tovább bővülhet Kárpátalján. Az oktatáshoz kapcsolódó programokban szerepet vállalnak a jövőben az anyaország máltais pedagógus aktivistái, a kárpátaljai kollégáikkal közösen. (Hagyományőrző táborok, közös tanulmányi versenyek, testvériskolai kapcsolatok.)

A konferencia egyik résztvevőjétől hangzott el a mondat: *nincs olyan határ, amely elválasztana bennünket*. Ezt érezhette az anyaországból és Kárpátaljáról érkezett valamennyi résztvevő.

Kapturné Bíró Beáta
tanár, az MMSZ Mátészalkai Csoportjának szervezője

A legfőbb érték a közösség szolgálata

Beszélgetés Kozma Imre atyával

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség közös konferenciáján jelen volt Kozma Imre atya, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetője is. Ezúttal ő fejti ki véleményét emberségről, kereszténységről, az igaz emberi értékekről…

– Kárpát-medence, a mi közös családi fészkünk. Ezer esztendeje olyan hely ez, ahol otthon vagyunk. S lehetetlen elfogadni, hogy a határok elválasztanak bennünket egymástól – kezdte beszélgetésünket Kozma atya. – Egy család vagyunk, összetartozunk. S igazából az áldozatok kapcsolnak bennünket össze. Akiért nem hozunk áldozatot, ahhoz semmi közünk nincs. Ez nagyon fontos. Én látom odahaza, hogy mennyire sokat jelent az emberek számára, hogy jót tehetnek. És látom azt is, hogy ez mennyire bátorítja és erősíti az ittenieket.

– Magyarország EU-csatlakozásával újabb lehetőségek nyílhatnak arra, hogy jót tegyenek…

– Valóban. Egyre többször halljuk, hogy Európa rossz lelkiismerettel éli a mindennapjait. Egyébként 1920 óta lehet is rossz lelkiismerete. Hisz adósa Kelet-Európának, s legelsősorban adósa a magyarságnak. Nagyon fontosnak tartom, hogy az Európai Uniónál minden lehetőséget megragadjunk, amivel segíthetünk a határon túl élő magyarságon. Ebben a pillanatban Kárpátalja onnan önállóan szinte semmilyen támogatást nem kaphat. Legfeljebb az emberi jóakarat folytán csurran-cseppen valami. Viszont ma törvényes lehetőségek vannak arra, hogy

konzorciális alapon – elsősorban magyarországi magyarok közvetítésével – Kárpátalja nagyfokú támogatáshoz juthasson európai forrásokból. Igazából mi ezen az úton indultunk el. Nagyon fontosnak tartjuk éppen a pedagógusokkal való kapcsolatot, hiszen a jövőért ők tesz-

nek a legtöbbet. S úgy gondoljuk, hogy az európai pénzekből az oktatást kellene elsősorban támogatni. Ez egyébként egy jó téma, Nyugat-Európában erre nagyon odafigyelnek, mert úgy vélik, hogy ez a befektetés az, ami a leginkább gyümölcsöt hozó. Úgy tűnt számunkra is, hogy ez egy jó kiindulási pont, hát kerestük a szövetségest.

– Miért éppen a KMPSZ-t választották?

– Számunkra szinte természetes volt, hogy a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség az, akivel ebben a témában együtt léphetünk. Ez az együttműködés azért is izgalmas, mert akkor kezdődött, amikor a pedagógusszövetség Kárpátalján már kapta a pofonokat. Ez külön *felhívás* is volt számunkra, ami azt sugallta, hogy éppen ők azok, akikkel össze kell fognunk, mert mi mindig a hatalmasokkal szemben védjük azokat, akik nem tudják magukat megvédeni. És most ilyen értelemben is kellett egymást erősítenünk. Korábbi közös akcióink – pl. kerékpárok a kárpátaljai iskolásoknak – során pedig meggyőződtünk arról, hogy megbízható, világos célokért küzdő, feladatához lelkiismeretesen viszonyuló partnerre találtunk.

Elsőként a határ menti régió keretében a mátészalkai csoportunkat próbáltuk ilyen értelemben megerősíteni, és az ő közreműködésükkel és bevonásukkal a kárpátaljai pedagógusszövetséggel közösen indult a mostani program. Azokat a pedagógusokat szeretnénk bátorítani, akik itt a nemzet napszámosaiként dolgoznak – tudjuk, volt idő, amikor fizetés nélkül is tették a dolgukat, s bérük olykor ma is kevesebb a napszámosok fizetésénél. Úgy tűnik, ez a világ már csak ilyen volt és ilyen is marad, hogy legkevésbé értékeli azokat, akik a legtöbbet teszik a jövőért.

– Ezen talán csak egy új generáció felnevelésével változtathatunk…

– Nagyon sajátos az a világ, amelyben élünk. A gazdasági életben a szabad verseny a szokatlan társadalmi kötelékeket, amelyek éppen összetartanak bennünket, egyfolytában gyengítik. Ilyen értelemben is nagyon fontos a mi együttműködésünk, hogy el tudjuk hitetni: az életet nem ez a verseny szolgálja, az életet pontosan azok a kapcsolatok tartják fenn, amelyektől – ha lehet ezt így fogalmazni – igazából a gazdasági élet gyarapszik. Azokat a kapcsolatokat erősítjük, amelyek éppen a gazdasági kihívások miatt nagyon gyengülnek.

– Ez keresztényi kötelesség…

– Amikor a keresztségre hivatkozunk, akkor a legtermészetesebb és legáltalánosabb emberi kapcsolatokra hivatkozunk. Hisz a kereszténység lényege nem más, mint az embernek való életnek az erősítése. Romano Prodi, amikor elbúcsúzott az Európai Unió elnökségi tisztjétől, azt mondta: ha Európa meg akar maradni, akkor vissza kell térnie Krisztushoz, ki kell békülnie Istennel, hogy emberhez méltó életet élhessen. Nem lehet hitetlenkedve egymással kapcsolatban élni, s emberhez méltó életet nem lehet úgy élni, hogy csak magunkra gondolunk. Ennek a világnak a tönkretevője az individualizmus. Nem a legfőbb érték az önérdekünk érvényesítése, a legfőbb érték a közösség szolgálata.

– S ebben fontos szerepet játszanak „Isten bolondjai" és a „nemzet napszámosai"…

– Valóban, hisz erre csak azok képesek, akik önmagukról megfeledkeznek. Ha az ember magáról nem feledkezik meg – s ehhez kell egy kis őrültség, a szeretetnek a logikátlansága –, nem tud tenni másokért. Éppen ezért nevezik a pedagógusokat a nemzet napszámosainak, hisz ők nem azért végzik ezt a munkát, mert meg akarnak gazdagodni, hanem azért, mert felelősséget éreznek az életért, az élet jövőjét pedig az ifjúság jelenti.

Kovács Erzsébet

Múltidéző

Múzeum a nagypaládi iskolában

Manapság már divatos azt mondani, hogy a mai fiatalságot nem érdekli semmi. Legfeljebb a diszkó, a szórakozás. Szerencsére igen gyakran megtapasztalhatjuk ennek ellenkezőjét is. Mert a hagyományőrző csoportokban szintén mai fiatalok vannak. Persze őket is érdekelheti a modern zene, a modern tánc is. Ez így természetes. Viszont fontosnak tartják a múlt emlékeinek őrzését, ápolását is.

A nagypaládi iskolások közül például egyesek citerázni – s milyen ügyesen! –, mások meg néptáncot tanulnak. Emellett a tárgyi emlékeket

is gyűjtik és őrzik. A közelmúltban mindezeket egy tanteremben gyűjtötték össze, ahol múzeumot alakítottak ki. Sőtér Géza iskolaigazgató büszkén invitál a kiállítóterembe, ahol a látogató megismerkedhet többek között a szövés, a fonás, a szántás-vetés és más egykori paraszti munka kellékeivel, a lakóház bútorzatával stb. Egy vitrinben féltve őrzik azokat a maketteket, amelyeket néhány évvel ezelőtt budapesti építészhallgatók készítettek nagypaládi parasztházakról. Miért őrzik féltve ezeket? Merthogy azóta árvíz pusztított a településen, s bizony azon házak többsége is annak áldozatává vált. Persze az utcákat járva még felfedezünk néhányat belőlük, s a csak erre a falura jellemző díszes kapukban is gyönyörködhetünk.

-kósa-

Óvodára várva

A gazdátlanság áldozata

A rendszerváltást megelőző években több kárpátaljai településen is hozzákezdtek iskolák, óvodák, kultúrházak stb. építéséhez. Ezek nagy része a hirtelen jött pénztelenség, a gazdasági válság következtében szép lassan az enyészet martalékává, a rendszerváltás áldozatává vált. Pedig több helyen már a falak is álltak. Néhol már a tető is rákerült. Rengeteg munkát, pénzt, anyagot fektettek azokba, de az építkezést befejezni már nem tudták. Így aztán lassú halálra lett ítélve a szürtei iskola új épülete, évek óta befejezésre vár a tiszaújlaki iskola, és tovább sorolhatnánk. Szerencsések azok a közösségek, ahová eljutnak a külföldi támogatók. Ennek köszönhetően menekült meg a pusztulástól például a szernyei iskola új épülete, így fejezték be a tiszaásványi óvodások új otthonát (amit eredetileg gazdasági épületnek szántak)… És remélhetőleg hamarosan így újítják fel a nagypaládi óvoda soha be nem fejezett épületét is.

A Nagypaládi Móricz Zsigmond Középiskolával átellenben egy, a tervek szerint egykor impozánsnak szánt, de ma igencsak lerobbant épület árválkodik. Mint Sőtér Géza iskolaigazgatótól megtudtuk, azt még a szovjet érában építették. Eredetileg is óvodának szánták, de a rendszerváltást követően gazdátlanná vált. Aztán a századforduló árvizei, belvizei is próbára tették. Meg az akkor ide beköltözött-beköltöztetett cigány lakosság sem kímélte. Ma a szél, az eső, a hó, a fagy itt az úr. Ezeknek – meg a „szorgos" kezeknek köszönhetően a nap szabadon kukucskál be a tetőn, szélúrfi lassan akadálytalanul süvít át az egyre inkább átlátszó falakon…

De felcsillant a nagypaládiakban a remény. A Julianus Barát Alapítvány

(Bethlen Farkas), illetve az Egymásért Alapítvány (Várföldi Tamás) támogatásáról biztosította az ittenieket. Mint az igazgatótól megtudtuk, ígéretet kaptak arra, hogy a hatalmas óvoda egy részét felújítják, befejezik az építkezést, illetve segítenek abban, hogy az óvodások számára használhatóvá tegyék azt. Hogy miért nem az egész épületet? Egyrészt azért, mert ez a szintén a gigantománia hatására készült épület túl nagy Nagypalád óvodásainak számára. Igaz, másra is lehetne használni a többi részét, de rengeteg pénzre lenne szükség ahhoz, hogy az egészet „lakhatóvá" tegyék. Egyelőre csupán egy rész befejezésére jelentkeztek szponzorok. S ezt is hálás szívvel fogadják a nagypaládiak, hisz óvodára igen nagy szüksége van ennek a szorgos-dolgos nép által lakott településnek.

k.e.

Tehetséggondozás mostoha körülmények között

Jó magot vetnek jó talajba

A Beregszászi Magyar Gimnázium (BMG) Kárpátalja első, máig egyetlen állami nyolcosztályos magyar gimnáziuma. A rendszerváltást követően elsőként nyitotta meg kapuit a tehetséges magyar fiatalok előtt. Akiknek szülei azért hozták ide az elemi iskola után (első négy osztály) gyermekeiket, hogy itt anyanyelvükön tegyenek szert alapos tudásra, hogy erősítsék identitástudatukat, a szülőföldhöz való ragaszkodásukat, hogy az *anyaországtól* elszakítottan élve is megőrizzék magyarságukat, hitüket…

Persze nem minden előzmény nélkül született meg a ma Bethlen Gábor nevét viselő BMG. A Beregszászi Állami Magyar Királyi Főgimnázium 1895-ben alakult. 1902-ben költözött a Vérke partján újonnan felépített, igencsak impozáns épületbe. A cseh érában – '19-től – aztán ruszin–magyar, majd '38-tól ismét magyar gimnáziumként működött, mígnem '44-ben az új rendszernek „köszönhetően" bezárta kapuit. Az akkori diákok vagy az erősen megcsonkított Magyarországon, elsősorban a kisvárdai gimnáziumban, vagy az itteni ukrán gimnáziumban folytatták tanulmányaikat…

A nagyvilágban szétszóródva élő egykori diákokat azóta is évente hazahívják az alma mater előtt álló öreg platánfák. Annak ellenére itt találkoznak, hogy ott most ukrán tannyelvű középiskola és gimnázium működik. És már (még?) remény sincs arra, hogy valaha is visszakapja az itteni magyarság a Magyar Királyi Állami Főgimnázium épületét…

A szovjet rendszer alatt nem is működött magyar gimnázium Kárpátalján. Újraindításának gondolata az enyhülés időszakában, 1989-ben merült fel először. A megvalósításra viszont csupán 1991-ben került sor. Előbb a Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola, majd az egykori római katolikus parókia (akkor tankombinátként működött) adott otthont a magyar tanintézménynek, melynek bölcsője fölött a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség bábáskodott.

A mai gimnázium az 1938-ban közadományból épített kollégiumban kapott helyet, amit viszont a szovjet érában hosszú évtizedekig

bentlakásos iskolának – internátusnak – használtak, s az átadás idejére igencsak lerobbant állapotban volt. Azóta is a legtöbb energiát arra kell fordítani, hogy az igencsak *lelakott* épületet oktatási célokra megfelelővé tegyék. Itt szinte évente falat bontanak, áthelyezik a könyvtárat, a tanárit, csak hogy minél több tehetséges diáknak tantermet tudjanak kialakítani. Persze ezek a tantermek korántsem felelnek meg a követelményeknek: keskenyek, zsúfoltak. A tanári olyan szűk helyiségben van, hogy abban az itt oktató 45 pedagógus csak oldalazva fér el egymás mellett, s ahogy mondani szokták, egynek ki kell mennie, hogy a következő bejöhessen. (Itt nap mint nap bizonyítják: sok jó ember kis helyen is elfér!) Nos, ilyen körülmények között dolgozatjavításról, órára való felkészülésről szinte szó sem lehet.

Nincs az iskolának olyan nagyobb terme, klubhelyisége sem, ahol az ünnepségeket megtarthatnák. És tornateremmel sem rendelkezik ez a tehetséggondozásra szakosodott tanintézmény. Nincsenek szaktantermek sem. A könyvtár egy pici „lyukba" szorult – nem is tudom, hogy fér ott el húszezer könyv (igaz, a tankönyvek ilyenkor év végén már csak a padlón kapnak helyet) –, pedig olvasóteremre is szükség lenne, mert itt bentlakó diákok is vannak…

Az áldatlan körülmények ellenére a diákok számos rangos tantárgyi vetélkedőn értek el előkelő helyezéseket. Sőt, országos megmérettetésekből is győztesként, illetve dobogós helyezéssel kerültek ki!

Érdemes hát ezekért a gyerekekért mindent megtenni. Ezért bontanak évente falat, választanak le egy újabb termecskét, hogy minél több tehetséges fiatal folytathassa itt tanulmányait. Persze egy adott épületet nem lehet a végtelenségig nyújtani, átszabni.

– Meddig nyújtható még ez a „gumi" gimi?– kérdeztük Szabó Árpádot, az oktatási intézmény igazgatóját.

– Nem tudom, de már több közfalat nem merünk vágni, statikailag veszélyes lenne. Ám tanteremre még mindig szükségünk van, így idén a pincét *vesszük be*. Tudjuk, hogy ez nem egészséges, de nincs más választásunk. A megoldást mindenképpen egy új szárny építése jelentené. A tervdokumentáció elkészült, tavaly

megtörtént az alapkőletétel is, és ígéretet kaptunk arra is, hogy a három szárnyból álló új épület egyik része két éven belül elkészül…

– És még mindig csupán az alapkő jelzi az építkezési szándékot…

– Valóban. És már ígéret sincs a finanszírozás megkezdésére…

– Miben reménykednek?

– Úgy tartja a mondás, hogy a remény hal meg utoljára. Nos, bennünk még él a remény. Mert hiszünk és bízunk a jó szándékú emberekben. Már többször meggyőződtünk arról, hogy nem haltak ki a segítőkész emberek. Lám a városunkból elszármazott Beregszászi Olga művésznőnek és a Magyar Demokrata szerkesztőségének köszönhetően, az általuk rendezett jótékonysági koncert (2002 decembere) bevételéből fel tudtuk újítani a kollégium vizesblokkját. Ezután a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat, illetve annak alelnöke, Szabó Miklós kezdeményezésére meghirdették a „100 forintot Beregszásznak" akciójukat, melynek során egy külön számlára fizethették be a jó szándékú emberek adományaikat, illetve ajánlották fel a diákok napi zsebpénzüket. Sokan látták: jó ügyet támogat a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat, s a kezdeményezés szinte az egész országra kiterjedt. Ennek köszönhetően egyre nőtt a számlán a gimnáziumnak szánt összeg, s mára több mint hatmillió forintot gyűjtöttek össze. Az elmúlt évben ennek egy részét már meg is kaptuk. Abból szeptemberre teljesen megújult az épület alsó szintje, illetve ki tudtuk cserélni a villamos vezetékeket. Merthogy az már a komputerek terhelését nem bírta, sőt rázott a fal (főleg – meszeléskor). Ennek a támogatásnak köszönhetően tudtunk megfelelő helyet kialakítani a számítástechnikai szaktanteremnek – ez az egyetlen jól felszerelt tantermünk. A diákok az érettségi mellett a gimnáziumban megszerzik az ECDL-bizonyítványt is. Tavasszal újabb támogatással – ezúttal két és fél millió forinttal – érkezett hozzánk Szabó Miklós. Így megkezdhettük a második szint felújítását. Igaz, hogy a hirtelen árrobbanás a pénz nagy részét elviszi, de bízunk benne, hogy szeptemberre a második szint nagy része is új köntösben várja majd a diákokat.

– És a tantermek?

– Azok felújítására sajnos ebből nem futja. Így maradunk a régi hagyománynál: a tantermeket szülői segítséggel fogjuk kimeszelni. Ez csak amolyan kozmetikázást jelent, mert a legtöbb tanterem teljes felújításra szorulna, ki kellene például cserélni a padlót, az ajtót, az ablakot… S nem csupán azért, mert nem egységes (van olyan termünk, amelyikben – a falbontásnak köszönhetően – háromféle a padlózat: deszka, beton és parketta váltja egymást), hanem azért is, mert több helyen balesetveszélyes. A nyílászárókon meg télen a szél szabadon jár ki meg be. A bútorzatról már ne is beszéljünk, az igencsak eklektikus képet mutat! Van itt Hollandiából, Magyarországról, meg néhány kárpátaljai falusi(!) iskolákból behozott, ott már kiselejtezett(!) pad, szekrény, tábla…

Mindezek ellenére igen nagy népszerűségnek örvend a magyar gimnázium. S ez nem véletlen, hisz a végzősök 98%-a tovább folytatja tanulmányait magyarországi, illetve hazai felsőfokú oktatási intézményekben. Jó magot vetnek itt jó talajba! És nem adják fel a reményt. Pedagógus, diák, szülő bízik abban, hogy egyszer az oktatási színvonalnak megfelelőek lesznek majd a körülmények is a Beregszászi Magyar Gimnáziumban…

Marton Erzsébet

Templom és iskola

Cigány iskola és gyülekezeti ház Szürtében

A cigánysor földszintes házai közül vakítóan fehér kétszintes épület magasodik ki. Vajon mi lehet? Templom? Iskola?

Egyszerre mindkettő. S szükség is van mindegyikre a Szürtében élő mintegy százfős roma közösségnek. Isten házára, ahol a krisztusi tanítások révén erőt kap a lélek a mindennapi terhek elviseléséhez, iskolára, ahol a gyerekeket megtanítják a szeretet törvényére, s emellett arra is gondot fordítanak, hogy írni, olvasni és számolni is megtanuljanak.

Számtalan jel mutat arra, hogy az itteni roma közösség tagjai nagyon is érzik: aki kívül reked az alapvető tudás, az írás-olvasás, számolás birtokán, az egyben a XXI. század társadalmából is kizárja magát. Vágyait, törekvéseit, legyenek azok bármilyen hétköznapiak, aligha tudja majd megvalósítani…

– Ehhez a gondolathoz kapcsolódva hadd mondjam el, hogy mielőtt hozzáláttunk volna a szürtei református roma iskola és gyülekezeti ház építéséhez, sokszor feltettük egymásnak a kérdést: vajon a közösség mennyire érzi majd magáénak a két intézményt? Mert mint tudjuk, akaratán kívül népet boldogítani nem lehet – magyarázza Bátori József, a Dorcas KJA projektmenedzsere, az építkezés koordinátora. – Szerencsére az elfogadásnak, a befogadásnak hamar megmutatkoztak a jelei. Amikor a holland testvérek 2002 őszén hozzáláttak az alapok lerakásához, több helybéli roma férfi felajánlotta segítségét. Az asszonyok süteménnyel, kávéval kedveskedtek az építőknek. Mert tudni kell, hogy mind a beruházás finanszírozását, mind a kivitelezést Nieuw-Vennep 20000 lakosú holland városka protestáns közössége vállalta magára. Egymást váltogatta a hétnyolc fős szakembergárda – kézművesek, villany-, gáz- és vízvezeték-szerelők – mikor kire volt éppen szükség.

– Az avatóünnepségen a gyerekek már bemutatták, mit tanultak egy év alatt. Hogy is van ez?

– Hát úgy, hogy a múlt év szeptemberében ugyan még nem volt kész az épület, ám a világítást, a fűtést már beszerelték, és a berendezés egy része is rendelkezésre állt, így megkezdődhetett a tanulás – veszi át a szót Lőrincz Anikó, a roma gyerekek itteni tanítónője. – Harmincöt gyerek jár hozzánk jelenleg, és a Szürtei Középiskola kisegítő iskolájaként működünk. Két differenciált osztályt szerveztünk. Ezekbe életkor és a meglévő tudásszint alapján válogattuk ki a gyerekeket. Az elsőbe általában a 6-10 évesek, a másodikba a 11-14 éves korú gyerekek kerültek. Hogy miért volt szükség egyáltalán az intézmény létrehozására? Mert korábban a roma közösség gyerekeinek jelentős része úgy került ki az iskolapadból, hogy nem tudott sem írni, sem olvasni. Mi itt egy számukra kidolgozott felzárkóztató program segítségével megpróbáljuk bepótolni a lemaradást, hogy az itteni gyerekek, visszakerülvén a rendes iskolába, együtt tudjanak haladni a többiekkel. Hét hónap elmúltával jelenthetem, hogy megszülettek az első szerény eredmények: a gyerekek egy része elfogadható, mi úgy mondjuk, elégséges szinten ír, olvas. A számolásban ennél valamivel jobb a helyzet. Beszéltünk néhány szülővel. Közöttük akad néhány olyan, aki látva gyereke gyors előmenetelét, azt fontolgatja, hogy a következő tanévben gyermekét a rendes iskolába adja. Ha az illető nebuló ott megállja a helyét, akkor elmondhatjuk, hogy nemhiába dolgoztunk.

Közben Lőrincz Anikó bemutatja kolléganőit: Baranyai Erna hitoktatót, aki Magyarországról érkezett, és Ende Katharinát, aki annak ellenére, hogy német nemzetiségű, elfogadható szinten beszéli a magyar nyelvet.

– Egyházi iskola lévén reggeli áhítattal kezdjük a napot – magyarázza Erna. – Túl az írás, olvasás, számolás megtanításán nagyon fontosnak tartjuk, hogy keresztyén szellemiségben neveljük ezeket a gyerekeket. Hogy tanulóink elfogadják azokat az értékeket, magukévá tegyék azt a szellemiséget, amit a keresztyén tanítás közvetít számukra. Hogy erre alapozva építsék további életüket.

– S természetesen mélységesen bízunk a pozitív példa erejében – folytatja Lőrincz Anikó. – Abban, hogy ha a gyereket egyenrangú partnernek fogadjuk el, akkor ő is kellő komolysággal viszonyul ehhez a kapcsolathoz. A nevelés során a meggyőzés módszerét alkalmazzuk. A világos, meleg osztály, a tiszta ruha és tiszta kéz, a normálisan megterített asztal, a finom étel, a rendben tartott angolvécé – hisszük, hogy mindez egy idő után nem csupán elfogadottá, hétköznapi dologgá válik gyermekeinknél, hanem elérhető vágyként, igényként is megfogalmazódik a fiatal lelkekben. Hogy a további életük során ezeket a mintákat kövessék.

Akivel néhány szót sikerült váltanom, az Dirk Jan Van Der Heuvel, a holland légitársaság mérnöke, a többiek tanárok, tisztviselők, szakmunkások. Ezeknek az embereknek a szeme, minden mozdulata igen beszédes. Valami ilyesfélét olvastam ki a tekintetükből: ugyanolyan fontos és nemes ügy lehet a betonozás, a lépcső lefestése, a csempe ragasztása, mint egy nagy hajó, repülőgép vagy egy egész ország kormányzása…

Mindegyik esetben lelkek, életek, sorsok vannak ránk bízva.

Kovács Elemér

A lelkiismeretes munka meghozza gyümölcsét

A gyermekek boldogulása a legfőbb cél

A Bátyúi Középiskola a beregszászi járás egyik legnagyobb iskolája. Mégsem ezzel tűnik ki, hanem elsősorban azzal, hogy egy összetartó, alaposan felkészült tanári gárda irányításával igen jól felkészült emberkéket bocsátanak ki a nagybetűs életbe, hogy valóban az alma matert (tápláló anya) jelenti a diákok számára. Emellett több tantárgyi vetélkedőnek is otthont ad. A Bátyúi Költészeti Napok – elsőként indították el a költészetnapi rendezvényeket Bagu Balázs kezdeményezésére – megyeszerte és immáron a határokon túl is ismertek. A Bagu Géza vezette színjátszó csoport immáron megyeszerte igen nagy népszerűségre tett szert. A KMPSZ-szel közösen Bátyú szervezi Szántó Edit irányításával az Édes anyanyelvünk vetélkedőt, mellyel a kárpátaljai diákok is bekapcsolódhatnak az anyaországi vetélkedőrendszerbe. A Rákóczi Szövetség közreműködésével rendszeresen szerveznek diáktalálkozókat a határon túli iskolásokkal. Gyümölcsöző kapcsolatot ápolnak a Sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium és Szakközépiskolával, a Győri Gimnáziummal… És bizony a szervezésben mindig remekelnek. Természetesen az iskola játssza a kovász szerepét a falu művelődési életében is; az immáron hagyományosan megrendezésre kerülő falunapokon rendre színvonalas műsorral rukkolnak elő. Mindez valószínűleg köszönhető a rendkívül tevékeny, sokoldalú és kiváló szervezőkészséggel rendelkező igazgató-pedagógusnak, Csoma Sándornak, aki hat éve áll az iskola élén.

– Elsősorban a jó kollektívának. S bár jólesnek ezek a dicsérő szavak, nem ezért tesszük, amit teszünk – kezdi beszélgetésünket Csoma Sándor. – A gyermekek, a közösség érdekeit tartjuk szem előtt. Számunkra is fontos, hogy ismerjenek bennünket, hogy tanítványaink a legjobb eredményeket produkálják a

különböző megmérettetéseken, de elsősorban az a legfontosabb, hogy igaz, becsületes embereket neveljünk.

– A jó eredmények nem is maradnak el…

– Valóban. Az elmúlt tanévben is igen sok diákunk nyújtott jó teljesítményt. A járási sportverseny idei győztese a Baranyi Nóra tizedikes tanulónk lett. Kitűnő eredménnyel szerepelt a járási és megyei versenyeken Demjén Olga (10.B), Bajusz Balázs (10. B) . Májusban a KMPSZ szervezésében itt zajlott a nyelvhasználati anyanyelvi vetélkedő, ahol Csatáry Gabriella, Béres József végzősök – ők egyébként a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolára felvételiznek -, Ormos Renáta (10.A) és Szabó Ágnes (9. oszt.) ért el kimagaslóan szép eredményt. Renáta és Ágnes a legjobb hat kárpátaljai versenyzők között képviseli majd vidékünket az októberben Sátoraljaújhelyen megrendezésre kerülő országos versenyen.

– Ezekhez az eredményekhez a jó alapanyagon és kitűnő oktatókon kívül a megfelelő körülmények biztosítása is fontos…

– Erre törekszünk. Bár hosszú éveken át szenvedtünk a téli zimankóban, 2002-től végre önálló gázfűtéssel rendelkezünk, és melegben tanít-hatunk-tanulhatunk. Igyekszünk évente elvégezni a legszükségesebb felújítási munkálatokat. Korszerű számítástechnikai szaktanteremben – 22 modern komputer mellett - oktatjuk az informatikát. Sikeresnek mondható az idegennyelv-oktatás (Berki Etelka és Bakura Zsuzsanna idegennyelv-szakosok irányításával). Bár fő idegen nyelv nálunk az angol, a Szernyéről 10-11.-ben itt tanuló diákoknak Bakura Zsuzsa németet is oktat, és néhány tanulónk második idegen nyelvként felvette a németet is.

– És mi a helyzet az államnyelv oktatása terén?

– Sajnos ez fájó pontunk, akárcsak a legtöbb magyar iskolának. E gondok elsősorban a nem megfelelően összeállított tantervből adódnak, hisz nem veszi figyelembe, hogy az ukrán nyelv a magyar gyerekek számára lényegében idegen nyelv. Az egész nyelvtani anyaggal van túlzsúfolva, szabályok betanulását, bonyolult mondatelemzéseket követel meg, nem pedig a beszédkészség fejlesztésére, az élő beszéd megismerése és a nyelvhasználatra törekszik. Alternatív tantervajánlatok vannak ugyan, de azok valahol elvesznek az oktatási bürokrácia útvesztőiben.

– A végzősök Bátyúban úgymond szakosított rendszerben tanulnak…

– Igen. Iskolánkban a 10-11. osztályokban szakosított oktatás folyik: humán és reál. Ezáltal mindenképpen javítani tudjuk végzőseink felvételi esélyeit, hisz a választott szakirányban emelt óraszámban oktatjuk a megfelelő tantárgyakat. Ennek is köszönhető, hogy az utóbbi években fokozatosan növekszik a továbbtanuló diákok száma. Végzőseink derekasan helytállnak a beregszászi főiskolán, az ungvári egyetemen éppúgy, mint különböző magyarországi felsőoktatási intézményben. És erre büszkék vagyunk. Ilyenkor látjuk: érdemes keményen, lelkiismeretesen dolgozni.

Demjén Olga

Szőttesek a beregi iskolásoktól

Élő hagyományápolás

Változnak a korok, változnak a szokások. A múlt század elején-közepén a falusi lányok, asszonyok legnagyobb elfoglaltsága még a szövés, hímzés volt. Míg korábban a ruházat nagy része is így készült, később már csak a kelengyét szőtték, hímezték. Néhol kész remekművek kerültek ki a fehérnép keze alól. Azokkal tették otthonosabbá, barátságosabbá környezetüket, lakásukat.

Mára népművészetünk ezen ágazata (is) jobbára csak ott maradhatott fenn, ahol tudatos értékmegőrzés folyt. Így például Nagyberegen, ahol a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben Antónikné Polónyi Katalin irányításával – aki később elnyerte az Érdemes népművész címet – szövő- és hímző csoport kezdte meg működését. Itt ő gyűjtötte össze, rendszerezte és újította fel a beregi szőttes- és hímzéskultúrát. Az általa létrehozott szövőcsoport a helyi kolhoz keretén belül működött hosszú éveken át. 1979 óta pedig, amikor is Nagyberegen felépült az új középiskola, valóra vált Polónyi Katalin régi álma: a felnövekvő nemzedék itt ugyanis a tanórákon ismerheti és tanulhatja meg a szövés, hímzés minden csínját-bínját. Ma a diáklányok az egykori tanítványtól, Prófusz Mariannától, a népművészet mesterétől leshetik el a fogásokat.

– Nagyon örülök, hogy Katóka néni álma valóra válhatott, s az akkori kolhoz vezetésének támogatásával az iskolában beindult a szövés tanítása – kezdi beszélgetésünket Prófusz Marianna. – Én nagyon sokat köszönhetek mesteremnek, aki nem csupán a szövés, hímzés, rojtkötés technikájára tanított meg, de falujáró kutatómunkánk során arról is sokat beszélt, hogyan alakultak ki azok a motívumok, amelyeket ezen a vidéken alkalmaztak, miért pont az a színkombináció él ma is, amit dédanyáink használtak. Tanítványaimmal tovább folytatom a gyűjtőmunkát, s még ma is találunk olyan régi kézimunkát, amelyből tanulhatunk.

– Itt a kötelező órakeretbe iktatták be a szövést. Milyen tantervvel dolgoznak?

– A tantervet még Katóka nénivel állítottuk össze, s az a szövés, szedettes szőttes, csipkeszövés, hímzés, rojtkötés stb. technikai részleteire ugyanúgy kitér, mint a motívumok eredetére és felhasználására. Az itt hagyományos keresztszemes hímzésen kívül megtanulják gyermekeink a különböző tájegységek motívumait, például a matyó, a kalocsai stb., illetve a fehérhímzéseket is. A 8–9. osztályos tanulók heti három órában ismerkednek a hímzéssel, a csomózással stb., a 10–11.-esek pedig heti négy órában a szövést tanulják, gyakorolják az alapfogásokat, tanulják a népművészeti alapfogalmakat. A négyéves oktatás végén szakmai tudásukat egy-egy vizsgadarabon mutatják be.

– Ehhez komoly anyagi befektetésre is szükség van…

– Valóban így van. Az egy szövőszékre egy alkalommal felkerülő fonal ára 200-300 hrivnya, s van öt szövőszékünk. Korábban, míg még működött a kolhoz, onnan kaptuk az alapanyagot. Most magunknak kell megvennünk azt. Igaz, mára sikerült önellátókká válnunk, hisz egy-két kisebb megrendelést elvállalunk.

– Itt egyedül készítik a lányok a ballagók tarisznyáját is.

– Így van. Puskás Anikó, illetve Mester Andrea gyakorlati szakoktatókkal együtt irányítjuk a munkát. Egyébként az érettségizőknek szánt tarisznyát nagy szeretettel készítik a lányok, mindegyiket személyre szólóan. De ugyanolyan szeretettel készülnek a hozzánk érkező vendégeknek szánt terítők, könyvjelzők is.

Én is féltve őrzöm az elmúlt évek Beregi Költészeti Napok résztvevőinek készített könyvjelzőket: valamennyi mestermunka.

Marton Erzsébet

Nagygejőc földrajzi nevei

A személy- és helynevek iránt Európa-szerte régóta érdeklődnek a legkülönfélébb nemzetiségű, társadalmi helyzetű és foglalkozású emberek. Csupán a XIX. században kimunkált összehasonlító történeti módszer alkalmazása tette lehetővé, hogy a névkutatók mindig a régebbi alakokból vezessék le az újabbakat. Ebben a korban kezdtek érdeklődni a nevek keletkezése, jelentése iránt, kutatásokat végeztek és feltárták a történelmi korok neveit is.

Bárczi Géza meghatározása szerint a földrajzi nevek: a földfelszín egyes pontjainak vagy kisebb-nagyobb lakott vagy lakatlan területének, hegy- és vízrajzi alakulatainak elnevezései, tehát dűlők, erdők, mezők, hegyek, folyók, utak stb. tulajdonnevei [Bárczi 1958: 145].

Kálmán Béla a helyneveket vizsgálva földrajzi néven „a lakott vagy lakatlan területek, a földfelszín különféle hegyrajzi és vízrajzi alakulatainak elnevezését" érti [Kálmán 1967: 121].

A Nagygejőcön végzett kutatásom során 85 földrajzi nevet sikerült összegyűjtenem. Elemzésükkor Kálmán Béla munkájára támaszkodom, és az ő osztályozása alapján Nagygejőc földrajzi neveit így csoportosítom:

I.Külterületi nevek

Víznevek

1.1. *Egyszerű földrajzi köznév (víz, folyó):* Deszkás, Hipka, Hurnyova, Latorca, Lenyik

1.2. *Színéről elnevezett víznevek*: Veresvíz

1.3. *Nagyságukról elnevezett víznevek*: Kiskarier, Nagykarier

1.4. *Egyéb*: Kubik

Dűlőnevek

2.1. **Természeti nevek**

2.1.1. *Nagyság, méret szerint elnevezett dűlőnevek*: Kisciripó, Kiserdő, Kislegelő, Nagyciripó, Nagyerdő, Nagylegelő

2.1.2. *Külső formájuk szerint elnevezett dűlőnevek*: Gyulaszög, Körtöltés

2.1.3. *Növényzetéről elnevezett dűlőnevek*: Fizvessző, Nyáras, Rakattya

2.1.4. *Testrészekből alakult dűlőnevek*: Ciripóhát, Patakhát, Szatinahát

2.1.5. *Helyzetviszonyító nevek*: Lelekács mellett, Sunkiné mellett, Kéttöltésköz, Töltésköz

2.1.6. *Természeti viszonyok szerint elnevezett dűlőnevek*: Hurnyova- part, Molyvadomb

2.2. **Műveltségi nevek**

2.2.1. *Birtokviszonyt kifejező nevek*: Horváthé, Levente tér, Varga gödre, Zsigó Miklós gödre

2.2.2. Építmények: Dohányszárító, Traktorpark, Vízáthányó, Zsidótemető

2.2.3. *Földművelés, erdőirtás*: Gyümölcsös, Kenderes, Rét, Szugoly, Tizennégyes, Tulalenyik, Virágossa, Utica,

Egyéb: Dögtér, Határsánc, Kenderáztató, Luzsik, Rabina, Sűrű, Téglavető, Vályogvető

II. Belterületi nevek

1. *Falurésznevek*: Alsóvég, Buszmegálló, Cigánytábor, Felsővég, Szúnyog sziget

2. *Objektumok*: Bolt, Fürdő, Iskola, Klub, Kopera, Könyvtár, Községháza, Óvoda, Paplak, Rendelő

3. *Utcanevek*

3.1. *Természetes utcanevek*

3.1.1. *Nagyságára, korára utaló utcanevek*: Kis utca, Új utca

3.2. *Mesterséges utcanevek*

3.2.1. *Személynevekről elnevezett utcák*: Gagarin utca, Lenin utca

3.2.2. *Elvont, szimbolikus fogalmakról elnevezett utcák*: Béke utca

3.2.3. *Egyéb köznévről elnevezett utcák*: Csendes utca, Temető út

4. *Tréfás névadás*: Bagolyvár

5. *Egyéb:* Futballpálya, Katolikus temető, Kende kert, Nagykert, Szoroska, Temető

A helyneveket vizsgálva az alábbi **következtetésekre** jutottam:

Nagygejőc belterületén 32 névvel ellátott földrajzi egység van. A belterületi nevek 37%-át az objektumok nevei teszik ki, 21%-át pedig utcanevek. Az utcaneveknél 86%-os arányszámmal az utca fordul elő legtöbbször, az út utótag csupán egy esetben szerepel. Sok utcát neveztek el híres személyekről, például Gagarin utca.

A belterület helyneveinek 21%-át az egyéb kategóriába sorolt nevek, 15%-át a falurész-nevek és mindössze 3%-át a tréfás névadás teszik ki.

A belterületi neveknél megfigyelhető, hogy a hivatalos megnevezéseket a mindennapi életben ritkán használják. Még ma is sok olyan név él, amelyet a szovjet korszakban használtak, például a Fő utcát ma is Lenin utcának hívják.

Az objektumok megnevezésénél idegen, ukrán vagy orosz nevek is előfordulnak (Kopera), igaz, nagyon kis számban.

Nagygejőc külterületén 53 névvel ellátott földrajzi egység van.

A külterület összes helynevének 66%-a dűlőnév, 18%-a víznév és 16%-a az egyéb kategóriába sorolt nevek.

A külterületi nevek csoportjában legtöbb a dűlőnév, ezen belül is a földműveléssel, erdőirtással, erdőrészekkel kapcsolatos helynevek (27%). Jelentős csoportot alkotnak a méretükről, nagyságukról elnevezett dűlőnevek (16%). Nagyon kevés viszont a helyzetviszonyító (5%), külső formáról (5%) és a természeti viszonyok szerint (5%) elnevezett dűlőnév.

A külterületi nevek létrejöttekor elsődleges szempont az, hogy ki a birtokos, milyen növény nő rajta, milyen a dűlő alakja, terjedelme.

Nagygejőc földrajzi nevei között vannak egytagúak és többtagúak, azaz egyszerű és összetett szavak. Megfigyeltem, hogy az egytagú földrajzi nevek gyakoribbak a többtagúaknál, például Luzsik, Nyáras stb. A kéttagúak előtagja leggyakrabban személynév, például Varga gödre, Zsigó Miklós gödre. Az összetett helynevek elő- és utótagja között általában alárendelő a viszony:

Tárgyas viszony van a Téglavető, Vályogvető, Kenderáztató szavakban.

Jelzős viszony van a Nagyciripó, Kislegelő, Körtöltés stb. szavakban.

Az egytagú nevek lehetnek tőszavak és toldalékos alakok:

– tőszavak: Latorca, Kubik
– -é birtokjelesek: Horváthé
– képzett alakok, leggyakrabban:
– -s képzővel: Kenderes, Deszkás

A külterületi neveknél vannak olyan névutós szerkezetek, amelyekben a terület megjelölése egy másikhoz való viszonyítást fejez ki, például Lelekács mellett, Sunkiné mellett.

Balla Andrea fh.

Felhasznált irodalom:

Bárczi Géza(1958): *A magyar szókincs eredete*. Bp. Tankönyvkiadó

Kálmán Béla(1967): *A nevek világa*. Bp. Gondolat Kiadó

A kataszteri térképezés Bereg vármegyében

A XVIII. század második felére az európai államok vezetése ráébredt, hogy a modern harcászatban elengedhetetlen a terep pontos ismerete. Ezért kontinensszerte megindult az országok katonai felmérése. Ausztriában, Csehországban és Magyarországon ezt közvetlenül a hétéves háború után Mária Terézia rendelte el. A felmérés Magyarországon 1764-ben kezdődött. Huszonegy évi munkával, 1785-re készült el, és II. József császárról a Jozefiniánus felmérés nevet kapta.

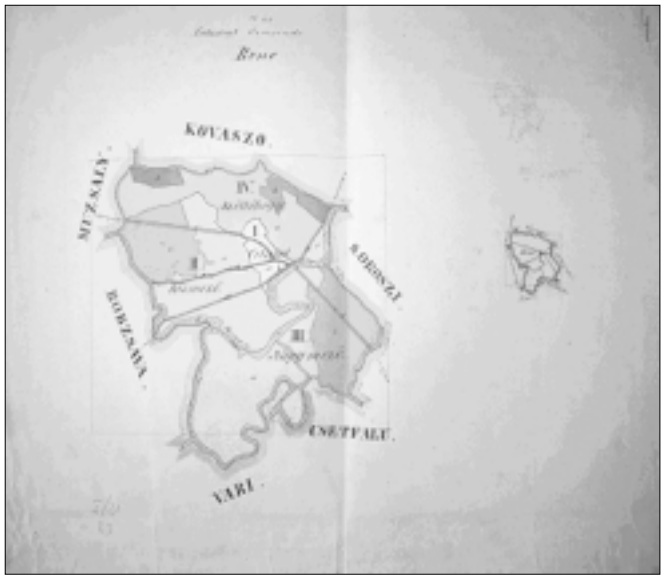

Nagybégány térképe és a hozzá tartozó jegyzék (1854)

A katonai térképezés megindulását követően kezdődtek meg a kataszteri felmérések. A birtoktérképezést és a birtokok hozadékából származó haszonösszeírást II. József 1786-ban rendelte el. A magyar nemesség nem nézte jó szemmel a felmérést, mivel úgy vélték, hogy ez a lépés adómentességük megszüntetésére irányul. Így a munkálatokat minden eszközzel igyekeztek hátráltatni. Ennek következményeként halálos ágyán az uralkodó ezt az intézkedését is visszavonta. Ezért a kataszteri térképezés csak a XIX. század közepén indult meg.

Az első években vetület nélkül, később síkvetületben ábrázolták az egyes községek területét. A birtokok határainak irányát és hosszát a községhatáron belül szögkitűzővel és mérőlánccal határozták meg.

Bereg vármegye településeinek felmérése zömmel 1852 és 1880 között zajlott. Elsőként a Tiszahát települései kerültek felmérésre (Asztély–1852, Nagygut-1852, Balazsér–1852, Bótrágy–1854, Halábor–1854, Bene–1854, Som–1854, Gát–1854 stb.).

A térképezés településenként, községhatárosan történt, a külterületet és a belterületet megkülönböztetés nélkül, összefüggően ábrázolták, mint az az alábbi térképen is látható:

Bene (1854)

A térképek feltüntették az épületek és a birtokok közötti utakat. A térképpel egyidejűleg készített jegyzékek a földrészletek birtokosait, a terület nagyságát és a művelési ágát sorolták fel. A térképet és a jegyzéket a földrészletek megjelölésére alkalmazott helyrajzi szám kapcsolta össze.

A kataszteri térképek készítését az ún. állami földmérés végezte. Az 50-es években Bereg vármegye területén rajzolt térképek Carl Tokschmann mérnök nevéhez fűződnek.

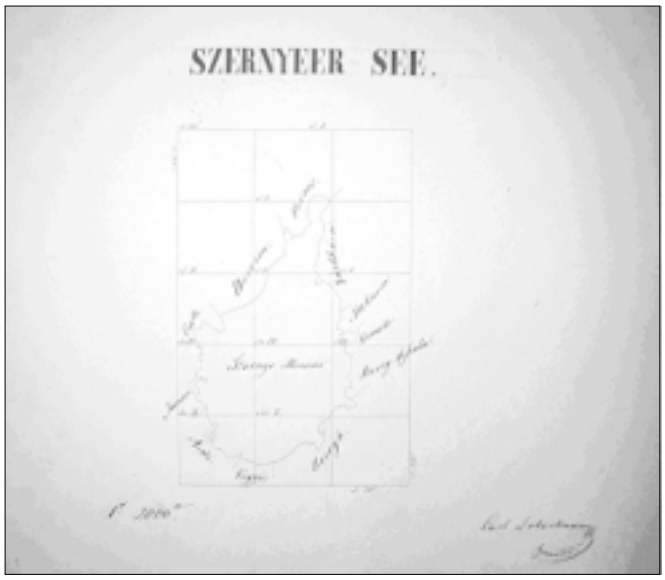

Szernye-mocsár (1854)

A felmérés egysége a bécsi öl (1, 896 m) volt, területi egysége pedig a kataszteri hold (1 kh = 1600 négyszögöl = 0, 575 ha = 5753, 6 m²). A térképeken továbbá fel van tüntetve a felvételi lépték, a méretarány. Ez utóbbi térképtől függően változik.

A kataszteri felmérés Bereg vármegyében jórészt egybeesett a Tisza és mellékvizeinek szabályozási munkálataival. Ezért fordulhatott elő olyan eset, hogy a térképeken feltüntetett vízfolyásoknak néhány év múlva már csak a holtágai voltak megtalálhatók a területen. Így a térképeknek fontos szerepük van a vízszabályozás előtti és alatti vízrajzi állapot rögzítésében is. A térképek és a hozzájuk tartozó leírások túlnyomó része jelenleg is fellelhető a Beregszászi Állami Levéltár 10. és 125. fondjai között és még jórészt feltárásra vár.

Kész Piroska

Ifjú matematikusok versengése

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség szervezésében idén is sor került a Zrínyi és a Gordiusz matematikavetélkedő kárpátaljai fordulóira. Bár ezekre a vetélkedőkre mindig sokan jelentkeznek, a létszám most minden eddigit felülmúlt. A Gordiusz versenyre 157-en, a Zrínyire pedig 503-an neveztek be.

Mint azt Balázsi Borbálától, a Zrínyi matematikai verseny kárpátaljai szervezőjétől megtudtuk, vidékünk tizenegy évvel ezelőtt csatlakozott be a Kecskeméten indított megyei fordulóba. A Zrínyi-vetélkedőre az általános iskola 3–8. osztályos tanulói nevezhetnek be. A nagyobb diákok pedig a Gordiusz matematikai tesztversenyen indulhatnak (ennek kárpátaljai szervezője Kulin Judit). A tesztlapokat – mind a Zrínyi-, mind a Gordiusz vetélkedőét – a versenyidő letelte után azonnal a magyarországi szervezőkhöz szállítják, azokat ott javítják.

A Zrínyi-vetélkedő 4 legeredményesebb kárpátaljai résztvevőjét meghívják a Kecskeméten megrendezésre kerülő országos döntőre. Ezen évfolyamonként 70-80 tanuló verseng, és 20 gyereket díjaznak. Az eddigi legjobb kárpátaljai eredmény egy hatodik helyezés volt, ami ilyen mezőnyben fantasztikus teljesítmény. Emellett az a kárpátaljai általános iskola 4. osztályát végző diák, aki korcsoportjában idehaza az első helyezett, és a Beregszászi Magyar Gimnáziumba felvételizik, a matematika felvételi vizsga alól felmentést kap.

Ugyancsak tétje van a Gordiusz versenynek. Amellett, hogy a teljesítménytől függően a legjobbak részt vehetnek a pécsi országos döntőben, a felvételinél – a Rákóczi- főiskola megfelelő szakára – az itteni első öt helyezett ezzel plusz pontszámot visz magával. Illetve mindkét vetélkedő első helyezettje a KMPSZ által szervezett magyarországi táborozáson, a 2–3. helyezettek pedig a kárpátaljai Abacus táborban féláron vehetnek részt.

-marton-

Nyelvhasználati vetélkedő Bátyúban

„Jót, s jól”

Idén ezt a Kazinczy- idézetet választották a KMPSZ által a Bátyúi Középiskolában május 7-én megrendezett Édes anyanyelvünk nyelvhasználati vetélkedő mottójául a szervezők. S nem véletlenül. Mert az anyanyelvnek ez az egyik legfontosabb szerepe: jót, s jól mondani. Hisz – ahogy azt a rendezvény lelkes főszervezője, Szántó Edit is hangsúlyozta – igen sok függ attól, hogy mit és hogyan mondunk, hogyan fogalmazunk. Az anyanyelv ápolásával nem csupán a nyelvünket őrizzük, de népünk, nemzetünk megmaradását is segítjük. Hasonló gondolatoknak adott hangot a zsűri elnöke, Beregszászi Anikó is, aki arra hívta fel a versenyzők figyelmét, hogy a kárpátaljai magyarság jövője függ az anyanyelv ápolóitól és művelőitől. Mert elsősorban az anyanyelv segítségével valósítjuk meg önmagunkat, érhetjük el céljainkat, építhetjük közösségi kapcsolatainkat.

A vetélkedőnek komoly tétje is volt, hisz a KMPSZ-szel kötött szerződés alapján azok a végzős diákok, akik a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolára felvételiznek, maneki a felvételinek. A legjobb (nem érettségiző) hat versenyző pedig Sátoraljaújhelyen képviseli Kárpátalját az októberben megrendezésre kerülő kárpát-medencei versenyen: Varga

gyarból itt pontot szerezhettek. Ezúttal két bátyúi érettségiző, Csatáry Gabriella (1. hely) 20, Béres József (4. hely) pedig 5 ponttal gazdagabban vághat Szabolcs (Nagyberegi Református Líceum), Görög Nikolett (Beregszászi Magyar Gimnázium), Nagy Katalin (Nagyberegi RL), Kovács Zsófia (BMG), Ormos Renáta (Bátyúi Középiskola), Szabó Ágnes (Bátyúi Középiskola). A versenyzők egyébként komoly próbatételnek feleltek meg. Az első fordulóban egy 14 feladatsorból álló tesztlapot kellett kitölteniük, melyen volt hibás szöveg javítása, szófajok és toldalékok felismerése, szólások és közmondások magyarázata, stílusrétegek felismerése, hivatalos levél szerkesztése, leírás készítése stb., majd négy témából választva 3 perces előadást tartottak. Itt a zsűri – Beregszászi Anikó, Hutterer Éva, Karmacsi Zoltán, a főiskola tanárai – értékelték a szókincs gazdagságát, a szép, tiszta beszédet éppúgy, mint a megjelenést, a határozott, bátor fellépést.

A támogatóknak (KMPSZ, Rákóczi-főiskola, Dorcas Jótékonysági Alapítvány és a helyi vállalkozók) köszönhetően ezúttal – az itt szerzett tapasztalatok mellett – minden résztvevő ajándékkal gazdagodva térhetett haza. **-kovács-**

Karádi helyesírási verseny

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskolában idén is megtartotta hagyományos helyesírási versenyét, amelyet az egykori nagyszerű beregszászi pedagógusról, Karádi Lászlóról neveztek el. A vetélkedő ezúttal igen nagy érdeklődés mellett zajlott: közel százan neveztek be. Ez azzal is magyarázható, hogy a végzős diákok az itt elért helyezésükkel (az első öt helyezett) pontszámot szerezhetnek, amelyet a KMPSZ és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola között létrejött szerződés alapján a főiskolára – a megfelelő szakra – felvételizők hozott pontként vihetnek magukkal. (Ez a szerződés más szakokra is érvényes.) Az első helyezett például 20 ponttal gazdagabban vághat majd neki a felvételinek (az őt követő négy arányosan kevesebbel).

A vetélkedés tíz csoportban zajlott, a tesztek kitöltésére másfél óra állt a diákok rendelkezésére. Nos, lássuk az eredményeket.

A középiskolák végzősei között Gálfi Dezső (Mezővári) szerezte meg a legtöbb pontot, második lett Biró Nóra (Bátyú),

a harmadik pedig Lőrincz Szilvia (Kossuth Lajos Középiskola), negyedik György Erika (Kossuth Lajos Középiskola), ötödik Csatáry Gabriella (Bátyú). A gimnázium 8. osztályosai és a líceumok 3. évfolyamos hallgatói külön csoportban mérték össze tudásukat. Itt Homa Katalin (BMG) bizonyult a legjobbnak, második lett Kovács Klára (BMG), a harmadik Tar Tímea, negyedik Biró Izabella (Nagyberegi Ref. Líc.), ötödik Fejes Róbert (Munkácsi Szt. István Líceum). További eredmények:

Gimnázium 7. oszt., líc. 2. évf.: Lődár Erika (BMG), Jánki Zoltán (Nagyberegi RL), Nagy Katalin (Nagyberegi RL). Gimnázium 6. oszt., líc. 1. évf.: Tóth Gabriella (Nagyberegi RL), Salánki Ágnes (BMG), Demjén Izabella (Munkácsi Szt. István Líceum) és Molnár Henrietta (Nagyberegi RL). 10. oszt.: Balla Kitti (Mezőkaszony), Csokai Mónika és Srek Tímea (Kossuth Lajos Középiskola), Bocskai Krisztián (Nagyberegi Középiskola). 9. oszt.: Oláh Szilvia (Mezővári), Görög Nikolett (BMG), Csatáry Andrea (Bátyú). 8. oszt.: Kiss Julianna (BMG), Balogh Erika (Mezőkaszony), Kachlik Attila (Kossuth Lajos Középiskola). 7. oszt.: Nagy Brigitta (BMG), Bárdos Dávid (BMG) és Bodnár Dóra (Kossuth Lajos Középiskola), Dorgay Márton (Szürte). 6. oszt.: Orbán Nikolett (BMG), Berki Nikolett (Bátyú), Erdős Georgina (Bátyú). 5. oszt.: Vaszócsik Fruzsina (Kossuth Lajos Középiskola) és Szenykiv Mónika (Aknaszlatina), Papp Mónika (Aknaszlatina) és Pallai Mária (BMG), Pál Kitti (BMG) és Názárt Nikoletta (Aknaszlatina). **-marton-**

Kazinczy szépkiejtési vetélkedő

„Az anyanyelv a szeretet legszorosb kapcsa, még azon népek számára is, kiknek nemzete darabokra szaggattatott." Ezt a Kazinczy-idézetet választották a házigazdák a Nagydobronyi Középiskolában a KMPSZ szervezésében megtartott Kazinczy szépkiejtési verseny mottójául. Sok nép „némult" már el az idők folyamán. Ahhoz, hogy szép magyar, édes anyanyelvünk – s ezzel nemzetünk is – fennmaradjon, nyelvünket őrizni és ápolni kell, mondta a vetélkedő döntőjének megnyitóján Csernicskó István, a Rákóczi-főiskola rektorhelyettese, a zsűri elnöke. Ezt szolgálja a Kazinczy-verseny is, amelyet idén immáron háromfordulósra terveztek. A megye különböző vidékeiről érkezett diákokat és tanáraikat Katonáné Mironova Berta magyartanár köszöntötte, majd az iskola tanulói zenés-irodalmi összeállítással kedveskedtek a vendégeknek. Ezt követően a döntő húsz résztvevője először a szabadon választott, majd a kötelező szöveget olvasta fel, ezután pedig írásbeli feladatot végeztek. A zsűri – Csernicskó István, Györke Magdolna (Ungvári Nemzeti Egyetem), Gazda Erzsébet (Ungvári Járási Tanügyi Osztály), Hutterer Éva (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) – a következő eredményt hirdette ki. A 7–9.-esek között: 1. Szabó Ágnes (Bátyú), 2. Perduk Enikő (Ungvár), 3. Mező Andrea (Eszeny). A 10–12. osztályosok csoportjában: 1. Biró Nóra (Bátyú), 2. Herceg Erika (Nagydobronyi Református Líceum), 3. Béres József (Bátyú). A versenyzők oklevelet kaptak és értékes könyvjutalomban részesültek. **m.e.**

Terebesi-emlékverseny

Nagyon szép hagyomány, hogy a KMPSZ szervezésében hagyományosan a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola bázisán rendezik meg minden év márciusának elején az iskola egykori tanáráról elnevezett Terebesi Viktor Matematikai Emlékversenyt. Azért ez a dátum, mert Terebesi Viktor, iskolánk egykori kitűnő matematikatanára 1933. március 7-én született. Itt a 4–6. osztályos tanulók mérhetik össze tudásukat. Idén – a zord időjárás ellenére is – 39 iskolás érkezett a vetélkedőre Ungvártól Aknaszlatináig. A zsűri – elnöke Kulin Judit – a következő eredményt hirdette ki.

A 4. osztályosok között Nagy Flóra Boglárka (Beregszászi Zrínyi Ilona Középiskola, tanára Badak Erzsébet), Kepics Andrea és Barta Irén (mindketten a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola diákjai, Délczegh Ildikó tanítványai) és Kiss Dániel (a Mezővári II. Rákóczi Ferenc Középiskolából, Berki Erzsébet tanítványa) végeztek dobogós helyen. Az ötödikesek között Deskó Zoltán (BMG, tanára Balázsi Borbála), Szenykov Mária és Papp Mónika (Aknaszlatinai Bolyai János Középiskola, Mészáros János tanítványai), illetve Nagy Alexandra (Guti Általános Iskola, Tóth Rozália tanítványa) bizonyult a legjobbnak. A 6. osztályosok között Kohut Gergely (tanára Kálmán István) és Orbán Nikolett (tanára Borbély Ibolya) – mindketten a BMG diákjai, valamint az akna-szlatinai Némethi Krisztina (tanára Mitru Kornélia) remekelt.

Borbély Ibolya,
a verseny szervező tanára

Irodalmi hét a beregszászi főiskolán

Tanulnak, alkotnak, játszanak

Április első felében – József Attila születésének 100. évfordulója, illetve a magyar költészet napja alkalmából – a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvészeti tanszéke, illetve hallgatói önkormányzata (HÖK) irodalmi hetet szervezett. Ez alkalommal lehetőség volt itt komoly tanulásra, alkotásra, játékos megmérettetésre és kulturált közös szórakozásra egyaránt. Az irodalmi rendezvénysorozatot dr. Orosz Ildikó, a főiskola elnöke nyitotta meg, aki a vers megtartó erejének fontosságát hangsúlyozta. Mint mondotta: a kárpátaljai magyarság az elmúlt rendszerben, amikor szabadon nem imádkozhatott, a költészetből merített erőt. Mint mankót hívta segítségül a verset a megpróbáltatások idején. S igen gyakran ez jelent támaszt ma is. A vers mindenkor feltölt, hogy el tudjuk viselni a szürke hétköznapok megpróbáltatásait.

A nyitónapon a főiskola diákjai Beregszászi Anikó tanárnő vezetésével a költő életrajzából vett részletek és versek segítségével idézték meg József Attila szellemét. Levetítették az *Etus néni – Találkozások Makai Ödönnével, József Attila testvérével* című filmet. De részesei lehettünk egy igazán jó hangulatú felolvasó-, verses borestnek; sokat tanulhatott minden résztvevő azon a vetélkedőn, amelyen öt csapat mérte össze tudását irodalomból, művészetből, történelemből, általános műveltségből. Az ez alkalomból meghirdetett irodalmi pályázat eredményhirdetésén pedig az is kiderült, hogy igen szép számú irodalmi alkotógárdával rendelkezik a főiskola. Mint Beregszászi Anikó tájékoztatójában elhangzott, a jeligés vers- és prózapályázatra sok értékes mű érkezett be, viszont szépirodalmi esszével ezúttal senki nem próbálkozott. A zsűri – Vári Fábián László költő (a zsűri elnöke), Csernicskó István, a főiskola rektorhelyettese, Kész Margit és Brenzovics Marianna, a nyelvészeti tanszék tanárai, a HÖK képviseletében pedig Ferencz Viktória – a következő szerzőket jutalmazta (a helyezés sorrendjében): Ráti Szilvia, Bimba Irén, Pógyor Levente (próza); Bimba Irén, Ráti Szilvia és – holtversenyben – Fodor Attila, Margitics Marianna, Bátyi Szilvia (vers). A pályamunkákat – Vári Fábián László értékelése után – a díjazottak fel is olvasták. Kellemes élményben volt részük a hallgatóknak.

-kósa-

Idegennyelv-vetélkedő Beregszászon

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség szervezésében április 23-án a Beregszászi Magyar Gimnáziumban került sor az angol, német és francia nyelvet tanuló diákok számára szervezett vetélkedőre. A résztvevők (8–12. osztályosok) szép számú csapatát dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a magyar főiskola elnöke köszöntötte, aki az idegen nyelvek ismeretének fontosságát hangsúlyozta. Az elnök asszony beszélt a továbbtanulási lehetőségekről is, kiemelve, hogy a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán is egyre több olyan szakpárt indítanak, melynek egyike az idegen nyelv. Szólt arról is, hogy a közeljövőben az angol mellett a németet is párosítják majd, így tanító–német, óvodapedagógia–német szakok indítását tervezik. Orosz Ildikó arról is tájékoztatta a versenyzőket, hogy a végzős osztályosok közül, akik most az első öt helyen végeznek, s akik a főiskola megfelelő szakára felvételiznek, hozott pontként (20, 16, 12, 8, 4) beszámítják az itt szerzett eredményt.

Miután Váradi Natália, a főiskola és a magyar gimnázium tanára ismertette a versenyszabályokat, megkezdődött a vetélkedés. A diákoknak ezúttal is három feladatot kellett megoldaniuk: egy nyelvtani tesztet, majd egy feladatot a szövegértésre, illetve egy-egy kihúzott témáról kellett szabadon beszélgetniük. A diákok többsége derekasan helytállt a megmérettetésen.

Angol nyelv

A nyolcadikosok között Szelley Laura, a Beregszászi Magyar Gimnázium diákja, Kálmán Noémi (BMG) és Kisari Bettina (Csap) bizonyult a legjobbnak. A kilencedikesek között Biró Klaudia (BMG), Kovács Zsófia (BMG) és Dankolinec Nikolett (Ungvári Dayka Gábor Középiskola) végzett dobogós helyen. A tizedik osztályosok között az ungvári daykások – Demura Vitalij, Bronsváger Natália és Kompanec Dénes – vitték el a pálmát. A tizenegyedikesek között első helyen Puskás Ina (Ungvári Dayka Gábor Középiskola) és Lődár Erika (BMG) végzett. Második lett Kulin Júlia (Ungvár), a harmadik pedig Balla Csönge (Ungvár).

Ezúttal is külön csoportban mérettettek meg a gimnázium felsőbb osztályosai és a líceumok diákjai. Így a gimnázium 6., illetve a líceumok 1. osztályosai között ezúttal a Beregszászi Magyar Gimnázium diákjai remekeltek: 1. Vidnyánszky Attila, 2. Kohut Attila, 3. Szatmári László. A gimnázium hetedikesei és a líceumok másodikosai között Varga Szabolcs lett az első, Nagy Nándor pedig a második (mindketten a Nagyberegi Református Líceum diákjai). Ebben a korcsoportban a harmadik helyen Szolánszky Ferenc és Ábrámovics Sándor (Munkácsi Szent István Líceum) végzett. A gimnázium 8. osztályos és líceumok 3. osztályos (érettségiző) diákjai közül az 1–3. helyezés Tar Tímeáé (Nagyberegi Ref. Líc.), Dobos Sándoré (BMG), Szatmári Andrásé (Nagyberegi Ref. Líc.) lett.

Németh nyelv

8. oszt.: 1. Tihor Viktória, 2. Ács Tímea, 3. Hudák Szabina, mindhárman a BMG diákjai. 9. oszt.: 1. Turányi Tánya (BMG), 2. Görög Nikolett (BMG), 3. Bodnár Eduárd (Ungvár). 10. osztály.: 1. Bacsi Boglárka (BMG), 2. Salánki Ágnes (BMG), 3. Szika Valéria (Ungvár). A gimnáziumok 7., líceumok 2. évfolyamos diákjai közül Volosin Krisztina (Nagyberegi Ref. Líc.), és Tóth Viktória (BMG) bizonyult a legjobbnak. A gimnázium 8. osztályosai és a líceumok végzősei között Daróczi Anita (BMG), Polyák Gabriella és Molnár Anikó (mindketten a Nagyberegi Ref. Líc. diákjai) remekeltek.

Aránylag kevesen indultak a ***franciás***ok között. Itt a 8. osztályosok között Héder Beáta (Tiszakeresztúr), a kilencedikesek csoportjában pedig Fábián Melinda (Tiszakeresztúr) és Pika Irén (Csetfalva) érte el a legjobb eredményt. **kme**

Shakespeare-előadás a magyar gimnáziumban

Csodálatos előadás részesei lehettek április 22-én a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium diákjai és tanárai, majd május 12-én a főiskola érdeklődő hallgatói. Hires Emőke angoltanár és a gimnázium 5. B. osztályos tanulói nagyszerű kezdeményezéssel rukkoltak elő: Shakespeare születésének 441. évfordulója tiszteletére angol nyelven adták elő a világirodalom egyik legszebb darabját, Shakespeare Hamletjét. Ezzel, mint az igazgató, Szabó Árpád köszöntőjében mondotta: történelmet írtak a gimnázium életében. Annak a reményének is hangot adott, hogy e nagyszerű kezdeményezésnek lesz folytatása.

A közönség értő figyelemmel kísérte a remek előadást. Az előadók pedig angol nyelvtudásuk mellett színészi tehetségüket is bizonyították: úgy játszottak, hogy az előadást azok is élvezték, akik a szöveget nem egészen értették. Hiszem, hogy ők ezután még inkább kedvet kapnak ahhoz, hogy elolvassák a Hamletet. Ha nem is angol nyelven…

A drámapedagógia az utóbbi években igen fontos szerepet kap a modern oktatásban. Néhány iskolában már Kárpátalján is felismerték az ebben rejlő lehetőségeket. Hiszem, hogy az idegen nyelv tanítását – ide sorolom az ukránt is – még inkább segíti. Ha nem is a nagy klasszikusok műveinek előadásával, de életszituációk eljátszásával hatékonyabbá lehet tenni a nyelvoktatást.

-marton-

Átal mennék én a Tiszán…

Ifjú hagyományőrzők találkozója

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség szervezésében április 2-án Tiszapéterfalván a helyi művészeti iskolában került megrendezésre az „Átal mennék én a Tiszán…" népdaléneklési verseny, amelyen ezúttal Aknaszlatinától a magyarországi Csornáig képviseltették magukat a magyar nyelvterület népdalénekesei. A zsűri munkájában neves szakemberek vettek részt: Németh István, a MTA Zenetudományi Intézet főmunkatársa, Vakler Anna, a Székesfehérvári Szakközépiskola népének-tanára, Pálné Jancsó Katalin, az Aszódi Művészeti Iskola tanára, Gönczy Sándor, a KMPSZ alelnöke, Grigora Éva, a Nagyszőlősi Járási Művelődési Osztály munkatársa, illetve Homoki Gábor, a Péterfalvi Művészeti Iskola igazgatója, aki házigazdaként is üdvözölte a résztvevőket. Gönczy Sándor köszöntőjében az anyanyelv, a zenei anyanyelv megtartó erejének fontosságát hangsúlyozta. Hasonló gondolatoknak adott hangot Vakler Anna, aki az éneklés öröméről szólt. Németh István gyakorlati tanácsokkal látta el a versenyzőket és a felkészítő tanárokat. Kiemelte: elsősorban az élő zene segít bennünket a daltanulásban, ezért kell szüleinktől, nagyszüleinktől tanulni azokat, illetve minél több hangfelvételt kell hallgatnunk. Ebben segítségünkre lehet a **www.zti.hu** honlap. Ezen az internetes honlapon eredeti (jelenleg kb. hatezer) hangfelvételeket hallgathatnak meg és tölthetnek le az érdeklődők, mondta tájékoztatójában Németh István.

Az idén tizenegyedik alkalommal megrendezett népdaléneklési vetélkedő résztvevői alapos felkészültségről, a népdal igaz szeretetéről tettek bizonyságot. A népviseletbe öltözött leányok többsége tiszta hangon és szívből énekelt. Az eredmény: a kisebbek csoportjában a tiszabökényi (Tiszapéterfalvi Művészeti Iskola) Virág Zsuzsanna végzett az első helyen, második lett Mitro Barbara (Aknaszlatina), a harmadik helyen pedig Bréner Angéla (Tiszapéterfalva) végzett. A nagyobbak csoportjában a viski Jőrös Andrea bizonyult a legjobbnak, őt követte Nagy Réka (Fertősalmás), míg a dobogó harmadik fokára Takács Bernadett (Magyarország, Csorna) állhatott fel. Nagyszerű produkcióval rukkoltak elő a Verbőci Művészeti Iskola növendékei, akik élő zenei kíséretre ropták a táncot, a tiszapéterfalvi lányok pedig az együtténeklés nagyszerű érzését tolmácsolták.

A díjkiosztást, illetve a vetélkedőt Vakler Anna vezetésével közös éneklés zárta.

-kovács-

A magyar vers ünnepe a Felső-Tisza-vidéken

Május 14-én a KMPSZ szervezésében Rahón idén is sor került a szórványvidéken élő gyerekek versmondó vetélkedőjére. A nagy terem zsúfolásig megtelt gyerekekkel, felkészítő tanárokkal, szülőkkel, nagyszülőkkel és a verseny iránt érdeklődőkkel. A rendezvény jó hangulatban, gördülékenyen zajlott. A hallgatóság végig nagy figyelemmel kísérte az eseményeket, ami nem kis teljesítmény, ha tekintetbe vesszük a vetélkedő résztvevőinek létszámát: az idén több mint nyolcvan gyermek jelentkezett versmondásra.

A vetélkedőt a zsűri elnöke, dr. Gabóda Béla, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára nyitotta meg. Üdvözölte az egybegyűlteket és a rendezvény fáradhatatlan háziasszonyát, Bilics Évát.

A versenyzők közül sokakat már ismerősként köszönthettünk, de igazi örömöt mégis az okozott nekünk, visszajáró zsűritagoknak, hogy egyre több új gyereket, új arcot ismerhettünk meg. Elsőként azokat hallgattuk meg, akik most tanulnak magyarul, és bár egyiknek-másiknak a száját néha igencsak bukdácsolva, nehézkesen hagyták el az *anyanyelven* kimondott szavak, mindenki örömmel, bizakodva hallgatta őket. Hiszen a most szépen, magyarul szavaló gyerekek is egykor ugyanilyen nehézségekkel küzdöttek. Például, a rahói Hreblics Olga, aki a 15-16 évesek kategóriájában most elvitte a II. helyet, nyolc-kilenc évesen még csak próbálgatta helyesen formálni a magyar szavakat… A jelentkezők nagy többsége rahói volt, de jöttek versmondók Kőrösmezőről, Tiszabogdányból, Terebesfejérpatakról, Gyertyánligetről, Aknaszlatináról, Bustyaházáról és Nagybocskóról is. Kiemelkedő tudásról tettek tanúbizonyságot a rahói magyar iskola diákjai – köszönet érte az iskola lelkes pedagógusainak –, de minden egyes település büszkélkedhetett helyezettekkel. Akik nem értek el dobogós helyezést, azok sem mentek haza üres kézzel: a KMPSZ emléklapja mellé ajándékot is kaptak.

De nézzük az eredményt. A 7–11 évesek kategóriájában I. helyezett: Fedorovics Marlen, Kőrösmező; II. Zivánics Olena, Rahó; III. Bárányuk Jana, Tiszabogdány. A 8–12 évesek kategóriájában I. Bászárába Renáta (Gyertyánliget), II. Oniszkó Márk (Nagybocskó), III. Varga György (Terebesfejérpatak). A 12–14 évesek között a kőrösmezői Hafiják Antónia remekelt, őt követte az aknaszlatinai Szekrián Traján és a rahói Makarenko Mária. A 13–14 évesek korcsoportjában a gyertyánligeti Gerő Evelin bizonyult a legjobbnak, második lett Makancs Renáta (Bustyaháza), a harmadik helyen pedig Slájher Zoltán (Rahó) végzett. A 15–16 évesek között Hubály Judit (Rahó) lett az első, őt szintén két rahói versenyző követte: Hreblics Olga és Milcsevics Sándor. A Rahói Magyar Iskola 11–12 éves tanulói közül Holovacso Júlia, Pávliv Irén és Zselinszki Éva ért el kimagasló eredményt.

A zsűri a különdíjat – Gogola István bilkei nyugdíjas pedagógus festményét – a nagybocskói Muszkur Gabriellának ítélte oda.

Szívből jövő köszönet a nagymamáknak, szülőknek, családtagoknak és a felkészítő tanároknak, akik nagyon sokat tesznek annak érdekében, hogy az anyanyelvet megőrizzük és a magyar szó élő maradjon a Felső -Tisza-vidék szórványmagyarjai számára a jövőben is.

Weinrauch Katalin

Irka-születésnap és gyermeknap

A kicsik nagy ünnepe

Az Irka immáron 12 éve a kárpátaljai gyerekek egyetlen, rendszeresen megjelenő, igen kedvelt gyermeklapja, amelyet az iskolások – sőt, az óvodások is! – nem csak olvasnak, de írnak, rajzolnak is abba. Havonta több száz levelet kap a szerkesztőség a kis olvasóktól, akik egy-egy verset, rajzot, mesét küldenek be, vagy megírják, mi történt velük, osztálytársaikkal az elmúlt időszakban. Igencsak népes a rejtvényfejtők tábora. Mindez azt jelzi, hogy igenis szükség van erre a kiadványra. Ennek segítségével válhatnak majd gyermekeink érdeklődő, rendszeres újságolvasó felnőttekké…

Június elején a Beregszászi Művelődési és Szabadidőközpont adott otthont a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség és az Irka szerkesztősége, valamint a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola közös szervezésében megtartott Irka-születésnapi, illetve gyermeknapi bulinak, amit igazi móka, kacagás, felhőtlen szórakozás jellemzett. Dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a Rákóczi-főiskola elnökének, illetve P. Punykó Mária, az Irka főszerkesztőjének köszöntő szavai után Weinrauch Katalin gyermekíró, az Irka állandó szerzője ez alkalomra írt versét olvasta fel, majd színes műsor szórakoztatta a zsúfolásig megtelt terem közönségét. (A résztvevők a megye egész területéről érkeztek.) A Péterfalvi Művészeti Iskola növendékei vidám gyermekjátékokkal, ropogós csárdással köszöntötték az ünnepelteket – a gyerekeket.

A Vidnyánszky Éva vezette beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója Karinthy *Az emberke tragédiáját* vitte színre, s ezúttal is nagyszerű színészi teljesítményt nyújtottak. Játékukat látva bizton állíthatjuk: vannak ígéretes gyermekszínészeink, lesz tehát utánpótlás. Önfeledt kacagás kísérte végig a bátyúi Cókmók Bábszínház előadását, akik Vitéz László legújabb kalandjait játszották el. A közönség együtt élt a szereplőkkel, hangos szóval, bekiabálásokkal biztatta, figyelmeztette a főszereplőt, aki gyenge legényként is mindig túljárt az erősebbek, a veszedelmesebbek eszén. Közben

a műsorvezetők – Gabóda Béla, a főiskola tanára és diákjai – játékra, versmondásra és éneklésre invitálták a gyerekeket, akik nagy bátorsággal vették kezükbe a mikrofont, s adták elő produkcióikat. A folyosón pedig Gergely Éva tanárnő vezetésével drót-pamut virágokat, Prófusz Marianna, a népművészet mestere irányításával pedig úgynevezett pókszövéssel és szarvacskafonással bábukat készíthettek a gyerekek, amelyeket emlékbe haza is vihettek. A földszinten meg hatalmas légvár várta az ugrálni, *dencelni* vágyókat.

Ezúttal került sor a pedagógusszövetség óvodapedagógiai szekciója által az óvodások számára tavasszal meghirdetett rajzpályázat eredményeinek kihirdetésére is. Gabóda Éva, a szekció vezetője Papp Zsuzsának (Zápszony), Margitics Jánosnak (Beregszász), Buda Tímeának (Csonkapapi), File Kornéliának (Aknaszlatina), Kiss Natáliának (Nagyszőlős) nyújtotta át a legjobbaknak járó oklevelet és ajándékcsomagot. A KMPSZ oklevéllel jutalmazta Csűri Szebasztián és Huszti Beáta, a szóló néptáncosok találkozójának (Szarvas) kárpátaljai résztvevőit.

Ezúttal is igencsak várt eseménye volt a rendezvénynek a tombola. A Dorcas Jótékonysági Alapítvány jóvoltából ezúttal szinte mindenki kapott ajándékot. A hatalmas és finom tortákból (Zelenyák-termékek) és a különböző üdítőkből pedig még repetázni is lehetett.

Boldog születésnapot, kedves irkások, és sok ilyen felhőtlen, vidám napot kívánunk a gyerekeknek. Nem csak gyermeknapon!

Marton Erzsébet

Búcsút vettek az iskolától a végzősök

Gaudeamus igitur Juvenes dum sumus…

Véget ért egy újabb tanév. Megszólalt a csengő, amely idén több mint 1100 kárpátaljai érettségizőt hívott utoljára a tanterembe, hogy onnan elindulva, kezüket egymás vállára téve ballagják végig az alma mater termeit, folyosóit, és a diákhimnusz szavaival vegyenek búcsút tanáraiktól, iskolatársaiktól, a diákélettől.

Sírás és mosolygás, öröm és bánat, felszabadultság és izgalom – akárcsak az eső és napsütés – mind-mind jelen volt ezen a napon. Mert a búcsú mindig nehéz. Azoknak is, akik ezúttal a sokszor felhőtlennek nevezett gyermekkortól búcsúznak, azoknak is, akik most szembesülnek azzal a ténnyel, hogy gyermekük kirepül szárnyaik alól. Ami egyben öröm is, hisz felnőtté vált a gyerek. Az érettségi vizsgák után önálló életet kezd. Van, aki egyetemen, főiskolán, itt, a szülőföldön vagy a határon túl folytatja tanulmányait, van, aki munkát vállal, s hamarosan családot alapít. Van, aki fellélegzik: végre a magam ura lehetek… Van, aki izgalommal, félve tekint a jövőbe: hogyan tovább?…

Kedves „vén” diákok! A most vállatokra akasztott tarisznyába hadd tegyünk mi is egy kis útravalót. Soha nem szabad csüggedni. Nem szabad feladni a reményt. Bátran vágjatok neki a nagybetűs Életnek. Biztat az ének: tovább, tovább…

Az iskolában, a szülői házban az alapokat megkaptátok. Rajtatok múlik, hogyan éltek tudásotokkal. És tőletek függ, milyen lesz a jövőnk. Ne feledjétek a tanáraitoktól, a szüleitektől kapott jó tanácsokat. Tegyétek szebbé az életet itt, a Kárpátok lábánál sokszor igencsak mostoha körülmények között élő kis nemzetrészünk számára is. Jó utat!

-marton-

Ballagnak a daykások...

Orosz Ildikó, a KMPSZ elnöke köszönti a vetélkedők győzteseit

Ballagási ünnepség a BMG-ben

A Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola végzősei

Diplomaátadás a Rákóczi Főiskolán

„Véghez vinni azt a jót, amiben hiszünk”

Az elmúlt évben a Rákóczi Főiskola tanévzáró ünnepségét – a Kárpátaljai Magyar Főiskola tulajdonába átadott egykori törvényszéki épület körüli jogvita miatt – a beregszászi református templomban tartották. Bár azóta a tanintézmény javára eldőlt a kérdés, az idei diplomaosztó tanévzáró ünnepséget is Isten házában tartották, hogy innét a friss diplomások legfontosabb útravalóval – az Úr áldásával és a krisztusi szeretettel – tarsolyukban vágjanak neki a nagybetűs Életnek.

„Boldog ember az, aki nem jár gonoszok tanácsán, bűnösök útján meg nem áll, és csúfolódók székében nem ül, hanem az Úr törvényében van gyönyörűsége” – köszöntötte az egybegyűlteket s indította útjára az ifjú szakembereket a zsoltáros szavaival Taracközi Ferenc lelkipásztor. A krisztusi szeretet szerint kell élnünk, szeretettel kell elárasztani a földet, s véghez kell vinnünk azt a jót, amiben hiszünk – summázta az élet értelmét Tamási Áron Ábeljének életútja példáján dr. Orosz Ildikó, a főiskola elnök asszonya, aki azzal a kívánsággal bocsátotta útjára a végzősöket, hogy amint Ábel, úgy ők is találják meg a „mi célból vagyunk a világon?” kérdésre a lehető legjobb választ.

Dr. Soós Kálmán rektor ünnepi beszédében beszámolt azokról az eredményekről, fejlesztésekről, melyek további minőségi változást hozhatnak az oktatási intézmény munkájában. Abbéli örömének is hangot adott , hogy mára igen lelkes és ambiciózus tanári gárda alakult ki. Csak az elmúlt tanévben 28 aspiránssal gazdagodott a tantestület – közülük tizenöten a főiskola egykori végzősei –, hárman doktori fokozatot szereztek. A közelmúltban pedig a (MTA) Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága dr. Orosz Ildikónak, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnökének ítélte oda az Arany János Érmet, melyet Berényi Dénes elnök adott át az elnök asszonynak a tudományos és oktatói munka területén elért kiváló eredményei elismeréseként. Dr. Soós Kálmán köszönetet mondott mindazoknak, akik anyagi támogatást nyújtottak a főiskola főépületének, az egykori törvényszék épületének felújításában, így többek között a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériumának, a Nemzeti Örökség és Kulturális Minisztériumának, az Apáczai Közalapítványnak, illetve azoknak a magyarországi városoknak, önkormányzatoknak, akik segítséget nyújtottak Kárpátalja egyetlen felsőfokú tanintézményének működéséhez, épületének felújításához. Ennek is köszönhető, hogy idén immáron hatodik alkalommal kerülhetett sor az ukrajnai oktatási minisztérium által is elismert diploma átadási ünnepségére. Ezúttal százegy fiatal vehetett át különböző szintű oklevelet.

A tanárképzésben résztvevőknek dr. Orosz Ildikó, a Rákóczi Főiskola elnök asszonya és dr. Soós Kálmán rektor, a kertészmérnöki szakosoknak dr. Haltrich Attila, a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Karának dékánhelyettese és Jakab Eleonóra tanfolyamvezető (Rákóczi Főiskola), a közgazdászoknak pedig dr. Galó Miklós, a Nyíregyházi Főiskola általános rektorhelyet-tese és Nagy Zsuzsa tanfolyamvezető (Rákóczi Főiskola) adta át a felsőfokú végzettségről szóló igazolványt. Gubcsi Lajos, a Magyar Művészetért Díj Kuratóriumának elnöke az Üzenet a végekről c. tetralógia díszalbum-sorozat második kötetét – Kárpátalja – adta át a friss diplomásoknak. Meleg szavakkal köszöntötte a végzősöket többek között Derce Tamás, Újpest polgármestere, dr. Patay István, a szarvasi Tessedik Sámuel Főiskola rektora, Csizmár Béla, a Beregszászi Járási Adminisztráció elnöke, aki a mindig megújuló tudás és a kitartás fontosságát hangsúlyozta. A végzősök nevében Pecsora Éva, Papp Angéla és Lőrincz Éva mondott köszönetet a tanároknak lelkiismeretes munkájukért. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével többek között Varga Levente konzul, Herczog György, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal Oktatásügyi Főosztályának főosztályvezetője, dr. Szeberényi Gyula Tamás (Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata), Szép Tibor (Pest Megyei Önkormányzat), dr. Borbély Károly (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat), dr. Nagy György (Sárospataki Tanítóképző), Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke és sokan mások. Az ünnepség résztvevőit levélben köszöntötte számos önkormányzat képviselőtestülete, és Mádl Ferenc, a Magyar Köztársaság leköszönő elnöke.

A tanévzáró ünnepség a Szózat eléneklésével ért véget.

Kovács Erzsébet

Keresztrejtvény

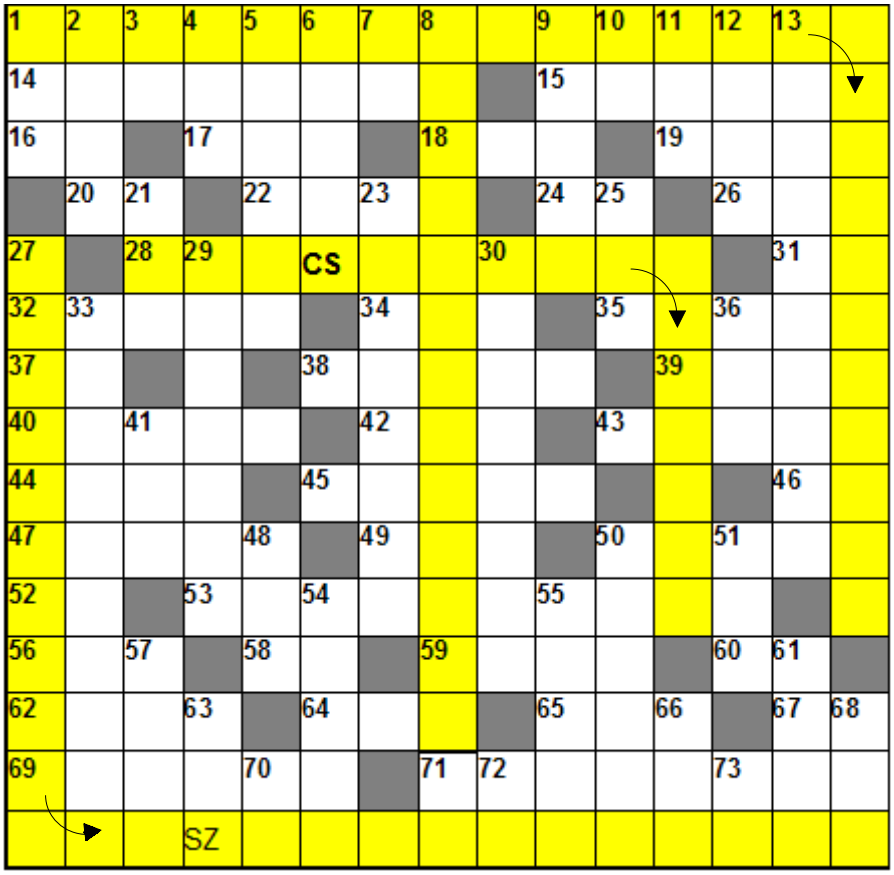

Az ábra vízszintes 1., függőleges 27, 8. és vízszintes 28. számú soraiban Nagy Zoltán Mihály Új csillagon című versének három sora fejthető meg.

VÍZSZINTES: 1. Az idézet első sora (Zárt betűk: T,N,D). 14. Vajon arra a helyre esik? 15. Helikopterkísérleteket végző mérnök (Oszkár). 16. … Taj-po; kínai költő (701-762). 17. Részben szomjazik! 18. Friss. 19. Női név. 20. Tiltószó. 22. Kidomborodó mintájú pamutszövet. 24. Liechtenstein gépkocsijele. 26. Kő, táviratban. **28. Az idézet befejező része (Zárt betű: V).** 31. Kétjegyű betű. 32. Görög főisten. 34. A holló költője. 35. "Szőke" folyónk. 37. Tova. 38. Női név. 39. Felvonó. 40. Délamerikai füves síkság. 42. … Klub; TV-csatorna. 43. Kártyában nem áll meg. 44. Fiának felesége. 45. Ausztráliai erszényes. 46. Szolmizációs hang. 47. Az agydúc legősibb formája. 49. Páratlan lelenc! 50. Schwarzenegger alakította barbár hős. 52. Elől. 53. Népszerű színész délelőtti előadása. 56. Új-Zélandi és spanyol gépkocsijel. 58. Ismételt tiltás. 59. XX.századi flamand író. 60. Az ólom vegyjele. 62. Takaros. 64. Magyar származású amerikai szobrász (Amerigo). 65. Veterán holland labdarúgó. 67. Omszk egyik folyója. 69. Nagyképű. 70. Hegyes fémrudakkal összekapcsolni. 71. Kalapáccsal beverni

FÜGGŐLEGES: 1. Mely helyen. 2. Germán főisten. 3. Belül avas! 4. Részben aláhord! 5. Járványos fültőmirigy-gyulladás. 6. Vlagyimir … Lenin. 7. Létezik. **8. Az idézet harmadik sorának kezdete.** 9. Izraeli város. 10. Kirgiz város. 11. Nagy-Britannia és Olaszország gépkocsijele. 12. Angol színész (Michael). 13. A Föld légköre. 21. Futómadár. 23. Szőnyeget tisztító. 25. Magyar zenekar. **27. Az idézet második sora (Zárt betűk: A,N,N).** 29. Kerti „mértékegység". 30. Működésük megszakad. 33. Antipátia. 36. Sima. 41. Angol kötőszó. 48. Város a Balkánon. 50. Verébalakú énekesmadár. 51. Nemzet. 54. Félbe. 55. Tágas szoba. 57. Fogyasztotta. 61. Német város, az NSZK volt fővárosa. 63. Helyez. 66. Bírósági ügy. 68. Orosz vadászgép. 70. Egynemű élet! 71. Ismételt tiltás. 72. A lengyel pénz rövidítése. 73. Zenedarab!

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja

Főszerkesztő: Kovácsné Marton Erzsébet

A szerkesztőbizottság: Benedek Imre, Gönczy Sándor, Gulácsy Géza, Riskó Márta, Simon Bálint

Tördelőszerkesztő: Fábián Zoltán

Kiadja a KMPSZ megbízásából a PoliPrint Kft. 88000 Ungvár, Turgenyev u. 2.

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Fotók, illusztrációk: Kárpátinfo sajtószolgálata

Lapengedély száma: 3T N 5, **Példányszám:** 3000

Levelezési cím: 90200 Beregszász, O. Kobiljanszka u. 17. Tel.: (8-2-41)-2-37-47

web: www.kmpsz.org.ua **e-mail:** kmpsz@azm.uz.ua

Megjelenik az ILLYÉS KÖZALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

A KMPSZ terjesztésében ingyen jut el a pedagógusokhoz

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.